

RAPORT DE ANALIZĂ

CADRUL NORMATIV PRIVIND ANTREPRENORIATUL SOCIAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA: CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI

EU4Youth - Valorificarea potențialului tinerilor antreprenori sociali
din Moldova și Ucraina

EU4Youth

Acest raport a fost elaborat în cadrul proiectului „EU4Youth – Valorificarea potențialului tinerilor antreprenori sociali din Moldova și Ucraina”. Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană, prin intermediul Programului EU4Youth și este implementat în parteneriat cu: Gustav-Stresemann-Institut (GSI) din Germania, Pro NGO! (Germania), AXA Management Consulting (Moldova), ECO-RĂZENI (Moldova), Centrul CONTACT (Moldova) și Egalite International (Ukraina).

Responsabil de ediție: Sergiu Gurău, Director executiv, Asociația obștească „Eco-Răzeni”

Aprilie 2021

Acest raport a fost elaborat de către o echipă de experți în domeniul dreptului, economiei și științelor socio-politice. Conținutul acestei publicații este responsabilitatea exclusivă a Asociației obștești „Eco-Răzeni” și nu poate fi în niciun caz considerat că reflectă punctele de vedere ale Uniunii Europene.

CUPRINS

SUMAR EXECUTIV ACRONIME

CAPITOLUL I

1.1. CONTEXT ȘI METODOLOGIE

- 1.2. Înființarea și funcționarea întreprinderilor sociale
- 1.3. Relația întreprinderilor sociale cu instituțiile publice: între realități și perspective
 - 1.3.1. *Cerințe și proceduri pentru înregistrarea ÎS și ÎSI*
 - 1.3.2. *Procedura de înregistrare a modificărilor la documentele de constituire*
 - 1.3.3. *Mecanismul de reglementare legală a finanțării*
 - 1.3.4. *Impozite și taxe*
 - 1.3.5. *Cooperarea cu instituțiile publice*
 - 1.3.6. *Raportarea ÎS și ÎSI - forme și particularități*
- 1.4. Educație și cercetare
- 1.5. Provocări în dezvoltarea antreprenoriatului social

1.6. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

CAPITOLUL II

2.1. INTRODUCERE

- 2.2. Normele și procedurile actuale necesare pentru lansarea, înregistrarea și dezvoltarea unei întreprinderi sociale
- 2.3. Opțiuni curente de finanțare privată pentru întreprinderile sociale din Republica Moldova
- 2.4. Cercetare de teren
- 2.5. Recomandări pentru îmbunătățirea cadrului normativ

2.6. ANEXE

CAPITOLUL III

3.1. INTRODUCERE

- 3.2. Aspecte generale și noțiuni
- 3.3. Politici și strategii în domeniul antreprenoriatului social
- 3.4. Activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social
- 3.5. Serviciile, măsurile de ocupare și antreprenoriatul social
- 3.6. Analiza cadrului normativ privind achizițiile publice și antreprenoriatul social

3.7. ANEXE

- 3.7.1. *Recomandări de bază în reglementarea antreprenoriatului social*
- 3.7.2. *Recomandări legate de activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social*
- 3.7.3. *Recomandări privind măsurile de ocupare a forței de muncă în contextul antreprenoriatului social în Moldova*
- 3.7.4. *Recomandări privind achizițiile publice destinate întreprinderilor sociale și de inserție.*

3.8. INTERVIURI ORGANIZATE

REFERINȚE LEGALE ȘI BIBLIOGRAFIE

EU4Youth

ACRONIME

AO - Asociație Obștească
AS - antreprenoriat social
ASP - Agenția Servicii Publice
CNpAS - Comisia Națională pentru Antreprenoriat Social
GIZ - Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
IA - interviu aprofundat
IMM - întreprinderi mici și mijlocii
ÎS - Întreprindere Socială
ÎSI - Întreprindere Socială de Inserție
MECC - Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
MF - Ministerul Finanțelor
ONG – organizație nonguvernamentală (echivalentă cu organizația nonprofit)
OCN - organizație de creditare nebancară
OSC - Organizație a Societății Civile
PNUD - Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
SFS - Serviciul Fiscal de Stat
SRL - Societate cu Răspundere Limitată
USAID - Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

SUMAR EXECUTIV

Proiectul “EU4Youth - Valorificarea potențialului tinerilor antreprenori sociali din Moldova și Ucraina” contribuie la promovarea potențialului antreprenorial social al tinerilor din Moldova și Ucraina prin stabilirea unui ecosistem adecvat pentru întreprinderile sociale; inclusiv cadrul legal, precum și prin inspirarea și sprijinirea mai multor tineri antreprenori sociali să dezvolte și să susțină soluțiilor lor inovatoare pentru promovarea incluziunii sociale și durabilitatea mediului în ambele țări. Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană în cadrul programului EU4Youth.

Proiectul este implementat de un consorțiu care include următoarele organizații: Gustav-Stresemann-Institut (GSI), Germania lider, Pro ONG (Germania), AXA Management Consulting (Moldova), Asociația Eco-Răzeni (Moldova), Centrul Contact (Moldova) și Egalite International (Ucraina).

În temeiul activităților proiectului, au fost contactate câteva echipe de experți care au elaborat analiza cadrului normativ în domeniul antreprenoriatului social în Republica Moldova, și anume: *Echipa 1:* Aliona Țurcan, Patricia Vieru, Irina Ciumac; *Echipa 2:* BDC Creative și Biroul Asociat de Avocați Gladei&Partners; *Echipa 3:* Cabinetul Avocatului “Sabina Cerbu”. Fiecare dintre echipe a elaborat câte un raport, în funcție de domeniile de intervenție distribuite spre analiză.

În principal, analiza celor trei echipe s-a focusat pe **următoarele domenii**: atribuirea statutului de întreprindere socială/întreprindere socială de inserție; activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social; accesul la resursele de finanțare publică și privată; accesul la măsurile active de ocupare a forței de muncă; particularitățile achizițiilor publice și participarea întreprinderilor sociale și de inserție în cadrul acestor proceduri; regimul fiscal aplicat acestor întreprinderi; programele educaționale privind antreprenoriatul social.

Metodologia cercetării echipelor a presupus identificarea cadrului normativ relevant și analiza acestuia, analiza altor surse și rapoarte elaborate până la acest moment în domeniul antreprenoriatului social; organizarea a 32 de interviuri cu reprezentanți ai autorităților publice și antreprenori sociali, organizarea focus-grupurilor în vederea identificării celor mai stringente lacune în domeniul antreprenoriatului social. Rapoartele în perioada noiembrie 2020-martie 2021. În această perioadă, la fel, s-a reușit organizarea a 3 evenimente publice unde au fost prezentate constatările și recomandările preliminare, ulterior acestea fiind prezentate și în cadrul Conferinței Naționale pentru Antreprenoriat Social desfășurată în data de 16 februarie 2021.

Moldova a reglementat antreprenoriatul social prin modificarea cadrului general privind antreprenoriatul, și anume Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Drept urmare acestor modificări, a fost aprobat cadrul normativ secundar, Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018 privind aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și lista activităților care sunt considerate activități de antreprenoriat social. Aceeași hotărâre de guvern conține și Regulamentul privind organizarea concursului de selecție a membrilor societății civile în Comisia Națională pentru Antreprenoriat Social.

În rezultatul analizei cadrului normativ primar și secundar, echipele de experți au identificat mai multe lacune și inconsecvențe ce țin de reglementarea, cum ar fi:

- Reglementarea antreprenoriatului social în Republica Moldova prin intermediul Legii nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi a fost binevenită, însă legislația secundară nu abundă în soluții adecvate întreprinderilor sociale/ de inserție. Astfel, lipsa unei legi speciale a antreprenoriatului social face dificilă abordarea unor soluții imediate;
- Constatările au subliniat o serie de lacune legate de reglementarea activității Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018, cu titlu de exemplu: lipsa unui mecanism de monitorizare și evaluare, lipsa procedurilor de luare a deciziilor în cadrul grupurilor de lucru ale Comisiei, tipurile de decizii pe care Comisia le-ar putea emite; procedura de numire a președintelui și durata mandatelor consecutive ale membrilor etc. Comisia organizează ședințe doar la cerere atunci când sunt solicitări pentru atribuirea statutului de întreprindere socială/de inserție, astfel în ultimii 2 ani au fost organizate doar 4 ședințe din cele 8 obligatorii în conformitate cu reglementările în vigoare;
- În prezent atribuirea statutului de întreprindere socială și de inserție nu se realizează la momentul constituirii persoanei juridice și înregistrării acesteia, chiar dacă fondatorii ar avea o asemenea intenție și motivație. Acest exercițiu implică modificarea actelor statutare și suportarea unor costuri suplimentare pentru înregistrarea acestor modificări. Mai mult ca atât acestea fiind condiționate de o anumită formă juridică de organizare în temeiul art. 36³ a Legii nr. 845/1992;
- Deși legea cadru face trimitere la posibilitatea accesării unor facilități fiscale de către întreprinderilor sociale/de inserție, cadrul secundar nu oferă nici-o facilitate fiscală sau non-fiscală. Astfel, subiecții antreprenoriatului social cad sub incidența regulilor comune de impozitare. La fel rămâne neclară situații plății impozitului pe venit din activitatea operațională. În același timp, cadrul normativ fiscal nu ia în calcul particularitățile scopului social al acestor întreprinderi, unde spre exemplu întreprinderile de inserție trebuie să angajeze cel puțin 30% persoane cu dizabilități sau din categoriile defavorizate, în acest sens nu pot fi identificate facilități fiscale cel puțin pentru impozitarea acestor categorii de persoane;
- Au fost identificate câteva modele de finanțare a întreprinderilor sociale și întreprinderilor de inserție. Sprijinul financiar acordat de stat se realizează în principal prin finanțare nerambursabilă, contractare de lucrări și servicii sau prin finanțarea cu destinație specială, inclusiv comanda socială. La fel, APL au posibilitatea de a utiliza instrumentul parteneriatului public-privat. Chiar dacă aceste mecanisme sunt reglementate, în cadrul interviurilor s-a constatat că autoritățile publice locale au informații limitate cu privire la aceste oportunități. Ar exista și forme particulare de susținere, cum ar fi mecanismele de subvenționare pentru întreprinderi specializate doar cum ar fi Societățile Invalizilor din Republica Moldova, Societăților orbilor și Asociației Surzilor;
- Având în vedere că întreprinderile sociale/de inserție sunt parte din categoria IMM, acestea, comparativ cu întreprinderile mari, au acces limitat la surse de finanțare private.

Principalele motive pentru capacitatea de finanțare fiind: accesul limitat la potențialii investitori și creditori care ar oferi condiții de creditare mai atractive; costuri administrative și de tranzacție mari; insuficiența sau lipsa gajului în vederea garantării împrumuturilor; conservatorismul sectorului bancar și a ratelor dobânzilor ridicare; favorizarea redusă a accesului la serviciile financiare în zonele rurale într-un mod rentabil etc.;

- Unul din instrumentele accesului la resursele financiare publice rămâne participarea în cadrul achizițiilor publice a întreprinderilor sociale/de inserție. Luând în calcul capacitățile interne ale acestor întreprinderi (fiind reduse) și a particularității scopului și activităților sociale, acestea sunt impuse să concureze în aceleași condiții cu alți ofertanți. Iar, criteriul prioritar de evaluare în achizițiile publice fiind oferta cea mai avantajoasă din punct de vedere economic, ceea ce înseamnă că un contract este atribuit ofertantului care a propus cel mai mic preț. Chiar dacă cadrul normativ privind achizițiile publice la prima vedere oferă niște oportunități particulare întreprinderilor sociale/de inserție la achiziționarea serviciilor sociale și specifice, sau a comenzii sociale, la modul practic acestea nu sunt implementate în mod eficient, iar în unele cazuri nu sunt aplicate în general;

- Adoptarea Legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurării de șomaj a vizat să facă piața muncii mai eficientă și mai favorabilă incluziunii. Aceasta beneficiază persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, șomerii și angajatorii. Legea promovează politici active pe piața muncii care s-au dovedit a ajuta la creșterea gradului de angajare prin formare, crearea de oportunități a locurilor de muncă prin subvenții salariale angajatorilor care angajează șomeri din categorii de risc, creează sau adaptează locuri de muncă pentru persoane cu dizabilități, etc. Întreprinderile sociale/ de inserție, la fel ca și alți angajatori au acces la serviciile și măsurile implementate de Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă în Republica Moldova. Suportul financiar oferit prin intermediul subvenționărilor nu este unul modic, fiind plafonat la 10 salarii medii pe economie în cazul plăților unice, sau la 30% din salariul mediu pe economie în cazul plăților lunare. Ca și mecanism de susținere acestea sunt binevenite, fiind inițial pilotate, dar care s-au regăsit sustenabilitate în planificările bugetare pentru anul 2020, și în 2021;

- Educația antreprenorială a început abia recent să fie introdusă în programul școlar ca disciplină transversală, iar din anul 2020 disciplina de educație economică și antreprenorială este pilotată în 390 școli din țară. În aceste condiții nu poate fi apreciat încă impactul acestor măsuri educaționale, dar în mod cert acestea urmează a fi abordate mai comprehensiv.

Urmare a analizei cadrului normativ, a interviurilor organizate, echipele de experți au intervenit cu unele recomandări în vederea dezvoltării unui ecosistem adecvat antreprenoriatului social în Republica Moldova. Câteva din recomandări se referă la:

- A elabora o lege specială privind antreprenoriatul social, pentru a sublinia particularitățile antreprenoriatului social și pentru a oferi mai mult spațiu pentru dezvoltarea politicilor strategice pe termen mediu și lung în acest domeniu. Decizia de a elabora o lege specială este mai mult o soluție care ar oferi o mai mare vizibilitate a acestui domeniu și ar putea asigura o planificare bugetară adecvată a facilităților administrative și fiscale;

- A spori eficiența activității Comisiei Naționale pentru Antreprenariat Social prin modificarea Regulamentului său de activitate, și anume: modificarea procedurii de numire a Președintelui comisiei; reglementarea numărului de mandate consecutive ale membrilor comisiei (prin a se limita la două mandate consecutive); elaborarea unei metodologii de evaluare a conformității întreprinderilor sociale/de inserție; reglementarea procedurilor luării deciziilor în cadrul grupurilor de lucru a comisiei; introducerea dreptului de autosesizare a comisiei; introducerea obligației de a elabora un plan anual de activitate a comisiei, și nu în ultimul rând consolidarea capacității secretariatului comisiei;
- A modifica cadrul normativ prin excluderea limitării actuale privind persoanele juridice care pot obține statut de întreprinderi socială/de inserție și reglementarea faptului că poate fi obținut acest statut de orice persoană juridică de drept privat care respectă principiile antreprenariatului social și îndeplinește condițiile legale necesare;
- A elabora un mecanism fiscal clar pentru impozitarea întreprinderilor sociale/întreprinderilor de inserție, care să prevadă impozitul pe venit din activitatea operațională (IVA0) de 4% și stabilirea unei cote impozabile preferențiale pentru angajații întreprinderilor sociale de inserție, cu introducerea modificărilor de rigoare la capitolul 7¹ Cod Fiscal în scopul corelării facilităților fiscale pentru persoanele cu dizabilități angajate în cadrul întreprinderilor sociale de inserție și impunerea fiscală a întreprinderilor însăși, diminuând povara fiscală a acesteia;
- Recomandări adiționale de ordin fiscal ar fi de asemenea, analiza oportunității scutirii întreprinderilor sociale/de inserție de impozitul pe profitul reinvestit în realizarea obiectivelor sale; reglementarea unui regim special redus pentru produsele și serviciile furnizate ale întreprinderilor sociale/de inserție; reglementarea unui regim redus pentru impozitarea salariilor întreprinderilor sociale/de inserție;
- Extinderea mecanismelor de subvenționare, prevăzute pentru întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor, Societăților Orbilor și Asociației Surzilor asupra întreprinderilor sociale și de inserție;
- A opera modificări în Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice privind extinderea listei de servicii care ar putea fi rezervate achizițiilor pentru întreprinderile sociale; elaborarea documentației standard și a procedurilor speciale privind achizițiile de servicii sociale și specifice; a soluționa din punct de vedere tehnic platforma www.mtender.gov.md pentru a fi posibilă înregistrarea și procedura privind achiziționarea serviciilor sociale și specifice. A analiza oportunitatea operării modificărilor astfel încât criteriul de evaluare să nu fie doar în baza prețului, dar să se țină cont în cazul întreprinderilor sociale de misiunea și scopurile acesteia. La fel, una din soluții ar fi promovarea în rândul autorităților contractante aplicarea procedurilor de achiziții publice a serviciilor sociale și specifice și a opțiunii rezervei contractelor pentru aceste servicii;
- A dezvolta programe educaționale prin includerea unui capitol în curriculum de studii dedicat antreprenariatului social, formarea abilităților și deprinderilor practice în rândul elevilor,

în domeniul antreprenoriatului social, care ar putea fi dobândite prin atragerea în activitățile curriculare a practicienilor în domeniu.

Pentru mai multe detalii privind constatările și recomandările formulate de echipa de pot fi urmărite accesând conținutul rapoartelor anexate acestui sumar.

În **concluzie**, ținem să menționăm faptul că Republica Moldova este la o fază incipientă de dezvoltare a antreprenoriatului social. Cadrul normativ primar există, dar care poate fi pus în aplicare în mod eficient doar dacă va exista și un cadru normativ secundar ce să ofere soluții imediate problemelor cu care se confruntă un antreprenor social. Numărul de întreprinderi sociale și de inserție ce au obținut acest statut este infim, iar antreprenorii arată un interes scăzut față de această formă de antreprenoriat. Statul nu pune la dispoziție suficiente mecanisme stimulatoare cum ar fi accesul mai facil la surse de finanțare publică și/sau privată, facilități fiscale și administrative etc., iar mecanismele existente înregistrează impact redus, dat fiind faptul că nu sunt suficient bugetate sau nu sunt în mod adecvat promovate ca să ajungă la grupul țintă.

EU4Youth

CAPITOLUL I

Raport cu concluzii și recomandări privind elaborarea modificărilor la cadrul legal privind antreprenoriatul social în Moldova

(atribuirea statutului de întreprindere socială/întreprindere socială de
inserție; regimul fiscal aplicat acestor întreprinderi; programele
educaționale privind antreprenoriatul social)

Autori:

Aliona ȚURCAN

Patricia VIERU

Irina CIUMAC

CONTEXT

Antreprenoriatul social este un concept folosit în multe state și este tipul de antreprenoriat care are ca scop creșterea bunăstării societății, scop care are o preponderență mai mare decât obiectivul maximizării profitului.

Profitul întreprinderilor care practică antreprenoriatul social se reinvestește pentru a susține o cauză socială, a identifica noi nevoi sociale, a încuraja incluziunea în societate a persoanelor cu dizabilități, a realiza piețe pentru nevoile neacoperite, a asigura ocuparea forței de muncă și a utiliza resurse alternative.

În cadrul proiectului „EU4Youth – Valorificarea potențialului tinerilor antreprenori sociali din Moldova și Ucraina”, un grup de consultanți conlucrează cu Asociația Eco-Răzeni în scopul îmbunătățirii cadrului legal pentru întreprinderile sociale (ÎS/ÎSI) din Moldova, furnizând consiliere juridică, analiză, identificarea lacunelor, formulând recomandări pentru modificări legale în domeniul antreprenoriatului social în Republica Moldova.

Proiectul prevede stimularea potențialului antreprenorial social al tinerilor din Moldova și Ucraina prin crearea unui ecosistem favorabil dezvoltării întreprinderilor sociale, inclusiv aprobarea cadrului legal corespunzător, precum și prin sprijinirea mai multor tineri antreprenori sociali pentru a dezvolta și susține soluțiile lor inovatoare pentru promovarea incluziunii sociale și a sustenabilității mediului în ambele țări.

În Republica Moldova sunt înregistrate 3 întreprinderi sociale de inserție și o întreprindere socială. De asemenea, există peste 80 de inițiative de antreprenoriat social, susținute de către finanțatori externi, în cadrul proiectelor.

METODOLOGIE

Pentru elaborarea raportului a fost analizată legislația existentă în domeniu și alte date relevante. De asemenea, au fost realizate interviuri aprofundate cu reprezentanți ai structurilor de stat, organizațiilor neguvernamentale cu activitate în domeniu, întreprinderilor sociale, inițiativelor de antreprenoriat social.

Toate activitățile necesare pentru atingerea obiectivului menționat au fost realizate în funcție de principalele etape ale procesului de implementare, după cum urmează:

1. Analiza cadrului legal și a datelor disponibile cu referire la:

- Analiza studiilor similare, rapoartelor pe țară și a altor documente elaborate anterior și care sunt disponibile;
- Analizarea legislației în vigoare privind antreprenoriatul, impozitarea, stimulentele economice și fiscale etc;
- Examinarea relevanței și durabilității modelelor existente de antreprenoriat social.

2. Colectarea datelor calitative implică colectarea de informații complexe, detaliate. Interviuri aprofundate (IA) au fost realizate cu specialiști relevanți și experți în domeniu: reprezentanți ai Ministerului Finanțelor (2), Ministerului Educației, Culturii și Cercetării (1), Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social (1), Agenției Servicii Publice (1), asociațiilor obștești care dezvoltă inițiative de antreprenoriat social (3) și ai întreprinderilor sociale (2) .

Tabel 1. Designul cercetării

Nr	Instituții/organizații	Nr. IA	Reprezentanți, Departamente
1.	Ministerul Finanțelor	2	Direcția Politici Bugetare Sectoriale (1IA); Serviciul Fiscal de Stat, Direcția generală metodologie proceduri fiscale (2IA)
2.	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării	1	Direcția învățământ general (3IA)
3.	Comisia Națională pentru Antreprenariat Social	1	Membru al comisiei (4IA)
4.	Agenția Servicii Publice	1	Reprezentantul ASP (5IA)
5.	AO "SOS Autism"	1	Reprezentantul (6IA)
6.	AO "Casa Phoenix"	1	Reprezentantul (7IA)
7.	AO "MEGA"	1	Reprezentantul (8IA)
8.	ÎSI "Floare de Cireș" SRL	1	Reprezentantul (9IA)
9.	ÎSI "Taina Codrilor" SRL	1	Reprezentantul (10IA)
	Total	10	

Datele au fost colectate în octombrie-noiembrie 2020.

3. Audieri publice. În perioada 1-3 februarie 2021 au fost organizate consultări cu reprezentanții societății civile care dezvoltă afaceri sociale, antreprenori sociali, persoane interesate de dezvoltarea domeniului în cadrul cărora au fost analizate concluziile și recomandările elaborate în raport. În urma consultărilor, au fost revăzute și puse în prioritate recomandările din raport.

I. Înființarea și funcționarea întreprinderilor sociale

La 02 noiembrie 2017 a fost adoptată Legea privind modificarea și completarea unor acte legislative (Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenariat și întreprinderi), prin care a fost reglementat legal domeniul antreprenoriatului social. În conformitate cu prevederile art. 36¹ din Legea nr. 845/1992, activitatea de antreprenariat social este desfășurată de întreprinderi sociale și întreprinderi sociale de inserție. Statutul de întreprindere socială sau statutul de întreprindere socială de inserție se atribuie de Comisia Națională pentru Antreprenariat Social, conform alin.(3) al art. 36² al aceleiași legi.

Prin Hotărârea nr. 1165 din 28.11.2018 a fost aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenariat Social și lista genurilor de activitate ce constituie activități de antreprenariat social. Regulamentul conține stipulări cu privire la modul de organizare și funcționare a Comisiei, componența nominală a acesteia, modul de atribuire și de retragere a statutului de întreprindere socială sau de întreprindere socială de inserție, inclusiv procedura de examinare a solicitării privind atribuirea unui astfel de statut, precum și controlul privind conformarea la statutul de întreprindere socială sau de întreprindere socială de inserție.

EU4Youth

Conform legii, definiția antreprenoriatului social este următoarea:

Activitatea de antreprenoriat social, desfășurată de întreprinderile sociale și întreprinderile sociale de inserție, este orientată spre îmbunătățirea condițiilor de viață și oferirea de oportunități persoanelor din categoriile defavorizate ale populației prin consolidarea coeziunii economice și sociale, inclusiv la nivelul colectivităților locale, prin ocuparea forței de muncă, prin dezvoltarea serviciilor sociale în interesul comunității, prin creșterea incluziunii sociale.

Întreprinderea socială este întreprinderea constituită de asociații obștești, fundații, culte religioase, instituții private și/sau persoane fizice care desfășoară activități de antreprenoriat social în vederea soluționării unor probleme sociale de interes comunitar și care îndeplinesc condițiile stabilite în lege.

Întreprinderea socială de inserție este întreprinderea socială care are ca scop crearea locurilor de muncă și încadrarea, în mod prioritar, a persoanelor din categoriile defavorizate ale populației.

Pot obține statut de întreprindere socială societățile cu răspundere limitată și cooperativele de producție, constituite de asociații obștești, fundații, culte religioase, instituții private și/sau persoane fizice care desfășoară activități de antreprenoriat social, care îndeplinesc cumulativ următoarele condiții:

- a) desfășoară activități în cel puțin unul dintre domeniile prevăzute la art. 36¹ punctul 4 din Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi;
- b) asigură asociaților drept de vot egal, indiferent de participațiunea la capitalul social;
- c) reinvestesc cel puțin 90% din profit în realizarea obiectivelor din domeniile de antreprenoriat social, stipulate expres în actul de constituire;
- d) aplică principiul echității sociale față de angajați, asigurând niveluri de salarizare echitabile, între care nu pot exista diferențe care să depășească raportul de 1 la 5;
- e) nu au datorii la bugetul public național;
- f) stipulează expres în actul de constituire domeniile în care desfășoară activitatea;
- g) nu distribuie proprietatea dobândită din momentul obținerii statutului de întreprindere socială din activități de antreprenoriat social și mai mult de 10% din profit între membrii și fondatorii săi, inclusiv în caz de reorganizare sau lichidare;
- h) în caz de lichidare, transmite activele rămase după satisfacerea pretențiilor creditorilor săi către una sau mai multe întreprinderi sociale, întreprinderi sociale de inserție sau organizații necomerciale care au obținut statut de întreprindere socială sau de întreprindere socială de inserție.

Statutul de întreprindere socială sau statutul de întreprindere socială de inserție se atribuie de Comisia Națională pentru Antreprenoriat Social pe un termen de 3 ani, cu posibilitatea prelungirii dacă se face dovada că sunt respectate condițiile care au stat la baza atribuirii statutului respectiv, și se obține din momentul înscrierii sintagmei „Întreprindere socială” sau „Întreprindere socială de inserție” în actele de constituire ale întreprinderii și în registrul de stat în care se înregistrează persoana juridică respectivă.

La moment, 4 SRL-uri au primit statutul¹ de întreprindere socială (1) și, respectiv, întreprindere socială de inserție (3):

¹ Procesul-verbal nr. 1 din 23 iunie 2020 al Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social
https://mei.gov.md/sites/default/files/proces_verbal_nr_1_sedinta_cnas_23_07_2020.pdf

EU4Youth

- ❖ SRL „Taina Codrului” ÎSI (fondator AO ”Ciorești - Baștina mea!”);
- ❖ SRL „Floare de cireș” ÎSI (fondator AO ”Eco-Răzeni”);
- ❖ SRL „Eco Life for You” ÎS (fondator AO ”Inițiativa pozitivă”);
- ❖ SRL „HomeMade” ÎSI (fondator AO ”Caroma Nord”).

Conform unor studii efectuate anterior în domeniu², antreprenoriatul social în Moldova a fost dezvoltat în baza experiențelor țărilor europene³ și este un concept relativ nou pentru țara noastră, aflat la un stadiu incipient de dezvoltare⁴. Aceleași rapoarte susțin că cea mai mare parte a afacerilor sociale au fost dezvoltate cu sprijinul comunității de donatori, de la organizații donatoare individuale la agenții internaționale de dezvoltare, cum ar fi: Ambasada Austriei, Fundația Est Europeană, Ambasada Suediei, Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare, GIZ – Agenția Germană pentru Dezvoltare și Cooperare, PNUD, USAID, FHI360, Agenția Suedeză pentru Dezvoltare, Ministerul Afacerilor Externe din Danemarca ș.a.

Mulți dintre donatori oferă sprijin pentru o perioadă de câțiva ani pentru programele și proiectele derulate de ONG-uri. Există inițiative de dezvoltare de întreprinderi sociale și prin fonduri de cooperare transfrontalieră România – R. Moldova finanțate de către Comisia Europeană prin ministerele de resort din România.

II. Relația întreprinderilor sociale cu instituțiile publice: între realități și perspective

2.1. Cerințe și proceduri pentru înregistrarea ÎS și ÎSI

Cerințele pentru înregistrarea SRL și cooperativelor sunt stipulate în Legea nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, cerințe pentru obținerea statutului de ÎS - în art.36³ din Legea nr.845/1992.

Opiniile respondenților sunt divizate privind cerințele și procedurile pentru înregistrarea ÎS și ÎSI. Pe de o parte, reprezentanții structurilor de stat au menționat că procesul este unul complicat și anevoios, pe de altă parte, reprezentanții ÎS intervievați au subliniat că nu au întâmpinat dificultăți în procesul de obținere a statutului de ÎS/ ÎSI. De menționat că unii reprezentanți ai ÎS au beneficiat de suport din partea experților unor organizații (Fundația Est-Europeană), fapt apreciat de către respondenți.

Caseta 1. Aprecieri privind procesul de obținere a statutului de ÎS și ÎSI

„Procedura de depunere a dosarelor e destul de complicată, persistă și lipsa de înțelegere ce reprezintă o întreprindere socială, acesta constituind principalul motiv de ce sunt depuse atât de puține cereri. Totodată, există multe proiecte pentru antreprenoriat social, pentru care nu

² Raport ”Antreprenoriatul Social în R. Moldova, realități și perspective”, elaborat de către Fundația Est-Europeană Moldova, 2013

³ Raport de țară al R. Moldova ”Economia socială în vecinătatea estică și în Balcanii de Vest”, realizat cu Sprijinul Comisiei Europene, 2018

⁴ Raportul de analiză a situației actuale și a provocărilor în ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului social, elaborat cu suportul GIZ Moldova, 2019

este necesar statutul de ÎS, pentru ce să se complice organizația cu acest proces?!” (4IA, CNpAS)

„Condițiile erau destul de clare. Procesul este destul de simplu, nu este birocratizat.” (9IA, ÎS)
„Am depus dosarul în octombrie 2019, comisia s-a întrunit în iunie 2020. Una din condiții era să fie angajați 30% din persoane defavorizate... Am fost din start ghidați de un jurist de la Fundația Est-Europeană, nu au fost probleme cu depunerea dosarului... Condițiile erau destul de clare, din start știam ce trebuie să facem, ce pași să parcurgem datorită ghidării.” (10IA, ÎS)

În urma analizei cadrului legal în vigoare, se constată că procedurile și condițiile de înregistrare sunt clar stipulate, dar destul de restrictive. Aceasta se referă, de exemplu, la condițiile privind reinvestirea venitului în proporție de 90% în activități sociale, salarizarea echitabilă chiar dacă persoanele cu dizabilități lucrează mai puțin sau calitatea lucrului efectuat este mai joasă, distribuirea a cel mult 10% între membrii și fondatorii săi.

„Condițiile sunt destul de drastice, ÎS trebuie să aibă angajate nu mai puțin de 30% de persoane defavorizate sau cu dizabilități, reinvestirea venitului în proporție de 90% în activități de dezvoltare locală și incluziune socială a persoanelor cu dizabilități... SRL nu se grăbesc să devină ÎS, deoarece condiția principală este reinvestirea capitalului. SRL sunt acum stăpâni peste veniturile și cheltuielile lor, nu prea au mare interes de a reinvesti veniturile în activități sociale.” (11A, MF)

2.2. Procedura de înregistrare a modificărilor la documentele de constituire

Statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție se obține din momentul emiterii deciziei de înscriere a sintagmei „Întreprindere socială” sau „Întreprindere socială de inserție” în actele de constituire ale organizației necomerciale, societății cu răspundere limitată sau cooperativei de producție, și efectuarea înscrierii respective în registrul de stat.

Conform reprezentanților ASP, legea nu poate prevedea reglementări separate pentru ÎS și ÎSI, întrucât la momentul înregistrării nu este determinată intenția persoanei juridice de a obține acest statut.

„Ele se înregistrează ca și SRL, statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție îl primesc pe urmă, adică la înregistrare nu putem vorbi de reguli aparte, doar potențial la înregistrarea modificărilor.” (5IA, ASP)

Modificările la documentele de înregistrare ale SRL cu statut de întreprindere socială și întreprindere socială de inserție sunt supuse aceluiași regim juridic ca și în cazul SRL obișnuite, în condițiile Legii nr.220/2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali. Conform art.4 din legea menționată, pentru înregistrarea modificărilor în actele de constituire, ÎS achită aceleași taxe, ca și ceilalți antreprenori. Situația e puțin probabil să fie schimbată, atât timp cât există doar 4 entități de acest fel.

„La ASP întreprinderile sociale vin ca și SRL, și asupra lor se extind regulile referitoare la înregistrarea modificărilor pentru SRL... ÎS și ÎSI sunt după forma juridică de organizare SRL. La moment avem înregistrate aproape 90 mii de SRL. Nu este relevant de a acorda înlesniri

speciale pentru un număr atât de restrâns... În metodologia de calcul a taxelor nu se prevăd înlesniri, reieșind din numărul mic al acestor întreprinderi. Posibil că, în viitor, când ÎS vor fi mai multe, metodologia de calcul va fi revizuită.” (5IA, ASP)

„Nu ne prea confruntăm cu aceste concepte, din punct de vedere fiscal sunt SRL obișnuite, au același regim fiscal ca și ceilalți agenți economici.” (2IA, SFS)

Totodată, în cazul în care ar exista o lege specială, prin analogie cu prevederile art. 13 alin.(3) din Legea 86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale, ar fi posibilă exonerarea întreprinderilor sociale de la plata taxei de stat pentru înregistrarea modificărilor în actele de constituire.

„Dacă ar fi o lege specială cu privire la întreprinderile sociale, ar fi posibil de stipulat că se înregistrează gratuit, cum se stipulează acest lucru în Legea cu privire la organizațiile necomerciale.” (5IA, ASP)

De asemenea, în cazul unei legi speciale cu privire la întreprinderile sociale, aceste entități vor fi din start constituite în formă juridică distinctă, ceea ce ar permite exonerarea de taxe la înregistrarea întreprinderii.

2.3. Mecanismul de reglementare legală a finanțării

Mecanismul de reglementare legală a finanțării directe de către stat a OSC constituie una dintre determinantele relației dintre stat și organizațiile necomerciale. Legea nr.86/2020 cu privire la organizațiile necomerciale stabilește posibilitatea acordării de către stat a sprijinului financiar și material organizațiilor necomerciale pentru dezvoltarea organizațională a acestora și implementarea proiectelor conform priorităților stabilite pentru fiecare domeniu de dezvoltare. Resurse alocate în acest scop sunt prevăzute în bugetul de stat și în bugetele unităților administrativ-teritoriale.

Sprijinul financiar acordat de stat se realizează în principal prin finanțare nerambursabilă, contractare de lucrări și servicii sau prin finanțare cu destinație specială, inclusiv comandă socială. Autoritatea publică întocmește lista de lucrări și servicii care urmează a fi efectuate/prestate prin comandă socială și planifică volumul acestora. Comanda socială se face conform legislației cu privire la achiziții publice, iar la concurs participă doar organizațiile necomerciale. În cazul comenzii sociale nu se solicită garanții pentru asigurarea executării contractului.

O altă modalitate de finanțare nerambursabilă a ÎS/ÎSI din partea APL-ului este parteneriatul public-privat, reglementat prin Legea 179/2008, care definește parteneriatul public-privat ca un contract de lungă durată, încheiat între partenerul public și partenerul privat pentru desfășurarea activităților de interes public, fondat pe capacitățile fiecărui partener de a repartiza corespunzător resursele, riscurile și beneficiile.

La oferirea sprijinului financiar, autoritățile publice se vor conduce de principiul dialogului, al transparenței, al simplității și clarității procedurilor, al tratamentului egal, al recunoașterii

EU4Youth

particularităților diferitor categorii de organizații, al eficienței utilizării fondurilor publice și al finanțării multianuale.

De asemenea, autoritatea publică poate desfășura, în comun cu organizațiile necomerciale, activități de interes public în orice domeniu de dezvoltare.

Chiar dacă există mecanisme de procurare a lucrărilor și serviciilor de la OSC de către APL, cum ar fi comanda socială, în cadrul interviurilor s-a constatat că OSC-urile au informații limitate cu privire la aceste oportunități.

„Noi am dori să ne încurajeze statul, să ne susțină, să procure de la noi servicii în primul rând, prin procedura de achiziții publice, transparentă.” (6IA, AO)

În majoritatea cazurilor, decizia de alegere a formei de realizare a finanțării este luată, exclusiv, de către autoritățile finanțatoare.

O formă de susținere a statului ar fi extinderea mecanismelor de subvenționare prevăzute pentru întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova asupra întreprinderilor sociale și întreprinderilor sociale de inserție.

Art.36 din Lg 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități prevede că statul subvenționează parțial procurarea utilajului și a materiei prime, crearea locurilor de muncă, de asemenea compensează parțial contribuțiile de asigurări sociale de stat achitate de către întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova, precum și de către întreprinderile sociale de inserție al căror capital social este deținut în proporție de 100% de societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, create pentru realizarea scopurilor statutare proprii, în cadrul cărora 50% și mai mult din numărul total al lucrătorilor angajați sînt persoane cu dizabilități. Mijloacele financiare respective sunt aprobate anual prin legea bugetului de stat. De asemenea, legea prevede că întreprinderile specializate și întreprinderile sociale de inserție se scutesc de impozite și taxe conform legislației în vigoare.

„Pentru antreprenoriatul social nu sunt facilități, este mai dificil de a prevedea facilități pentru SRL cu statut de ÎS. Posibil, dacă ar fi ÎS separat, o formă juridică de organizare distinctă, ar fi mai ușor, doar avem mecanism aparte referitor la asociațiile nevăzătorilor, surzilor și invalizilor cu micșorarea contribuțiilor de asigurare socială. De asemenea au susținere din partea statului la procurarea materiei prime, cofinanțare sau asumarea unei părți din cheltuieli. Poate fi extins acest regim și asupra întreprinderilor sociale.” (1IA, MF)

„Poate este cazul ca asupra ÎS să fie aplicat același regim fiscal ca și pentru alte întreprinderi, care lucrează cu persoane cu dizabilități, de exemplu asociațiile nevăzătorilor, ei tot au producere. Astfel, întreprinderile care angajează persoane cu dizabilități să aibă facilitățile pe care le au aceste persoane.” (2IA, SFS)

Alte forme de susținere a antreprenoriatului social din partea statului pot fi preluate din experiența țărilor europene⁵. În majoritatea țărilor UE, cel puțin în Austria, Slovenia, Italia, Spania, Marea Britanie, ÎS beneficiază de **susținere directă sub formă de subsidii**, în mod

⁵ Cadrul legal pentru economia socială și întreprinderile sociale: raport comparativ. ECNL, PNUD (2012)

EU4Youth

special acele ÎS care contribuie la orientarea profesională și angajarea în muncă a persoanelor vulnerabile, persoanelor cu dizabilități și a altor grupuri vulnerabile, precum persoanele dependente de droguri, alcool, persoanele eliberate din locurile de detenție.

Suportul indirect este exercitat prin câteva modalități:

- *Impozitul pe venit* - în Austria ÎS (*Asociațiile Obștești deținătoare ale Statutului de beneficiu public* și *Not-for-Profit Limited Liability Company*) sunt scutite de plata impozitului pe venit, dacă: (i) scopul activităților este de a susține beneficiul public; (ii) activitățile economice pe care le realizează sunt necesare pentru obiectivele de beneficiu public; (iii) activitățile nu generează probleme sub aspectul competiției distorsionate;
- *Donațiile* - în majoritatea statelor vizate, persoanele juridice și fizice pot deduce un anumit procent (diferă 10-20%) din venitul impozabil pentru scopuri de beneficiu public;
- *Impozite pe proprietatea imobiliară* - în majoritatea statelor, ÎS sunt scutite de plata impozitelor pe proprietatea imobiliară în cazul în care imobilul este utilizat pentru activități de beneficiu public;
- *TVA* - în majoritatea statelor există scutiri de la plata TVA pentru Asociațiile deținătoare de statutul de utilitate publică. În cazul altor entități, există doar anumite bunuri și servicii scutite de plata TVA, care sunt, de exemplu, echipament științific, alt echipament de cercetare în domenii vitale, precum domeniul sănătății.

Respondenții au subliniat că modelul României, care are o lege specială cu privire la antreprenoriatul social, este în acest moment cel mai optim pentru a fi preluat și adaptat de către Republica Moldova.

„În România au legea cu privire la economia socială, la ei întreprinderile sociale au o poziție prioritară, se simte o atitudine specială față de ele, nu ca la noi, sunt tratate ca simple SRL, orice ar prevedea legea.” (6IA, AO)

„Trebuie o lege specială, de reglementat întreprinderile sociale și antreprenoriatul social așa cum sunt reglementate SRL de exemplu. Din start proiectul a fost viciat, nu a fost luată în considerare latura socială, nu putem merge pe modelul țărilor bogate și dezvoltate, trebuie luat modelul social, al României.” (4IA, CNpAS)

Din cauza vulnerabilității economice a întreprinderilor sociale, riscurilor mari, ratelor dobânzilor ridicate și altor probleme conexe, finanțarea nu este asigurată de instituții financiare și bancare. Produsele de microfinanțare, din păcate, nu sunt încă disponibile pentru întreprinderile sociale din Moldova.

Experții intervievați au recomandat dezvoltarea unor programe de finanțare rambursabilă în condiții speciale.

„Statul ar putea veni cu credite preferențiale pentru ÎS, sub garanție de stat. În funcție de activitatea ÎS, ar putea fi acordată susținere pentru procurarea unor utilaje mai de proporții, de exemplu statul ar putea fi ca garant la contractare.” (1IA, MF)

„Practicile internaționale arată că facilitățile fiscale nu sunt o soluție, mai bine ar fi un program de finanțare, măsuri stimulatorii, implicarea agenților economici, fonduri statale de susținere, încurajarea inițiativelor inovatorii, poate crearea unei bănci pentru ÎS unde s-ar putea împrumuta.” (9IA, ÎS)

EU4Youth

Statul ar trebui să prevadă mecanisme și programe de finanțare pentru susținerea afacerilor sociale. În prezent, subvențiile oferite de agențiile internaționale de dezvoltare și donatorii externi sunt principala sursă de finanțare (sau cofinanțare) pentru afacerile și întreprinderile sociale din Moldova. Ca urmare a stadiului lor de dezvoltare timpurie, afacerile și întreprinderile sociale fie nu sunt încă rentabile, fie profiturile generate sunt foarte limitate și nu permit o independență financiară completă. În acest context, există riscul ca inițiativele de antreprenoriat social să se finalizeze odată cu încheierea proiectului, fapt confirmat în cadrul cercetării.

Caseta 2. Dependența antreprenoriatul social de finanțarea din proiecte

„Fiecare se străduie să aibă proiecte, dar aceste proiecte nu totdeauna învață ce este antreprenoriatul social sau o ÎS. Sunt doar niște acțiuni incipiente, care încetează odată cu finalizarea proiectelor.” (4IA, CNpAS)

„Se dau proiecte la moment, dar dacă rămânem fără proiecte, este foarte mare probabilitatea să ne închidem. Pe termen scurt, motivarea sunt proiectele, pe termen lung motivare nu este.” (6IA, AO)

„Activăm în baza banilor donatorilor, ei acoperă cheltuielile salariale și pentru produse alimentare. Noi acoperim cheltuielile pentru serviciile comunalele. După finalizarea proiectului, când terminăm rezervele pe care le facem acum, cel mai probabil ne sistăm activitatea. Pentru a funcționa normal, cel puțin 50% din cheltuieli ar trebui acoperite de către stat.” (10IA, AO)

„Noi nu suntem finanțați doar din proiecte, avem și contracte de prestări servicii, inclusiv peste hotare. Dacă se oprește finanțarea din proiecte, vom desfășura aceleași activități, doar că mai rar, într-un format mai restrâns. Suntem ghidați de o motivație personală, interioară, ca să nu murim egoiști.” (8IA, AO)

2.4. Impozite și taxe

Legislația prevede anumite facilități fiscale și nonfiscale, care din păcate în realitate nu sunt implementate, pentru că nu au corespondent în legislația secundară de aplicare. De exemplu, deși Legea nr. 845/1992 stipulează că statul acordă facilități fiscale pentru dezvoltarea antreprenoriatului social conform Codului fiscal, în Codul fiscal nu sunt prevăzute facilități speciale pentru ÎS și ÎSI. Aceste întreprinderi au același regim fiscal ca SRL-urile, fapt confirmat și în cadrul discuțiilor cu reprezentanții asociațiilor obștești.

„Statutul de întreprindere socială nu-mi dă nici o facilitate. Avem 2 proiecte pilot, SRL create de către ONG, care cică face antreprenoriat social, dar de fapt e mai mult pentru proiecte, decât pentru țară. Fundația Est-Europeană a sprijinit 20 de întreprinderi să obțină statutul respectiv, dar, deoarece ne-am interesat și nu ne aduce dividende, am hotărât că e de prisos acest statut.” (6IA, AO)

„Nu-i sens la moment de deschis ÎS, deoarece ești taxat exact la fel ca cei care au SRL obișnuit”. (10IA, ÎS)

„Nu ne prea confruntăm cu aceste concepte. Din punct de vedere fiscal sunt SRL obișnuite, au același regim fiscal ca și ceilalți agenți economici” (2IA, SFS)

Rămâne neclară situația în privința plății impozitului pe venit din activitatea operațională a ÎS și ÎSI. Nu există prevederi bine definite, dacă în privința ÎS și ÎSI se aplică prevederile capitolului

EU4Youth

7¹ din Codul fiscal, impozitul pe venit din activitatea operațională (IVAO) fiind calculat în proporție de 4% din obiectul impunerii conform art.54³ din Codul Fiscal sau pe principii generale, adică 12% din obiectul impunerii.

„ÎS trebuie să aibă condiții clare de activitate și impozitare, deoarece una din condițiile de activitate este reinvestirea venitului în acțiuni sociale. La SRL impozitul se plătește din venitul operațional, dar la ÎS nu este clar cât trebuie de plătit. Adică din banii care vin pe cont, 12% se duce direct în buget. Nu avem un răspuns clar de la fisc, cum se vor impozita pe viitor ÎS.” (10IA, ÎS)

Există practici când legislația fiscală prevedea regimuri prioritare fiscale pentru anumite categorii de întreprinderi (nou-create, create de tineri, create cu utilizarea tehnologiilor inovatorii etc.). Experții intervievați consideră că pentru susținerea entităților care recent au obținut statutul de ÎS/ÎSI este necesară adoptarea unui regim fiscal preferențial.

„Pentru ca entitatea economică să devină funcțională și să producă venit, ea trebuie să aibă un regim fiscal preferențial de cel puțin 3-5 ani de la începutul activității... ÎS trebuie incluse în Codul Fiscal ca un capitol aparte – reglementate și să fie aplicată pentru ele prevederi speciale din politica fiscală, care se adoptă în fiecare an. În politica fiscală se stabilesc cotele de impozitare, regimul fiscal, alte particularități ale impunerii fiscale.” (2IA, SFS)

Dacă ținem cont de condiția stabilită pentru întreprinderea socială de inserție, de a avea angajați cel puțin 30% de persoane cu dizabilități sau din păturile defavorizate, trebuie examinate facilitățile la impozitare pentru aceste categorii de persoane, cum ar fi, de exemplu, diminuarea cotei impozitului pe venit până la 8 sau 6% în loc de 12%.

Conform art.15 lit.a) din Codul fiscal, suma totală a impozitului pe venit pentru persoane fizice este determinată în mărime de 12% din venitul anual impozabil.

Persoanele angajate prin contract individual de muncă, persoanele aflate în raporturi de serviciu în bază de act administrativ sau prin alte tipuri de contracte civile în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, (indiferent de faptul muncesc acestea cu program deplin, parțial, au sau nu un oarecare grad de dizabilitate) se consideră persoane lucrătoare și sunt pasibile asigurării sociale de stat. Respectiv, angajatorul este obligat să calculeze și să achite pentru persoana angajată contribuții de asigurări sociale de stat în raport procentual cu salariul și alte recompense calculate acesteia, primele obligatorii de asigurare medicală. Totodată, în conformitate cu legislația în vigoare, sunt scutiți integral de plăți sociale și medicale doar persoanele cu dizabilități severe, accentuate ori medii, care sunt stabilite în calitate de plătitori ai sumelor fixe de contribuții de asigurări sociale de stat și sumelor fixe de prime de asigurări medicale de stat.

Astfel, ar putea fi elaborat un mecanism de corelare a facilităților fiscale pentru persoanele cu dizabilități angajate în ÎSI și impunerea fiscală a întreprinderii însăși, diminuând povara fiscală a acesteia.

„O variantă ar fi să acordăm un regim preferențial ÎS nu direct, ci prin intermediul angajaților, adică să micșorăm impunerea fiscală a acestora sau măcar a unui segment - persoane cu dizabilități și din pături defavorizate.” (2IA, SFS)

2.5. Cooperarea cu instituțiile publice

Conform legislației, întreprinderile sociale de inserție pot beneficia de următoarele facilități din partea autorităților administrației publice locale:

a) atribuirea unor spații și/sau terenuri aflate în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, cu respectarea prevederilor Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, în scopul desfășurării activităților pentru care le-a fost atribuit statutul de întreprindere socială de inserție;

În cadrul studiului, unele persoane intervievate au menționat că, suplimentar la spațiul oferit pentru desfășurarea activității, autoritățile pot oferi spațiu locativ pentru angajații ÎS. Totodată, chiar dacă APL poate acorda astfel de facilități, în cadrul interviurilor au fost identificate cazuri când APL a transmis cu titlu gratuit anumite încăperi, condiționând prin prestarea serviciilor gratuite de către ÎS pentru o categorie de beneficiari, cât și cazuri când ÎS a achitat pentru spațiul public închiriat, fără a beneficia de anumite scutiri la plată.

„Trebuie să intervină autoritățile locale, care ar putea să acorde spațiu, astfel ÎS să nu plătească chirie pentru spațiul unde își desfășoară activitatea sau să acorde spațiu locativ celor care lucrează la ÎS.” (1IA, MF)

„Primăria noastră a transmis întreprinderii noastre sociale, cu titlu gratuit, niște încăperi, dar cu o condiție — să ne asumăm angajamentul de a alimenta 25 persoane defavorizate.” (10IA, ÎS)

„Ne-au susținut, am prestat serviciile inițial în cadrul Centrului Medicilor de Familie, am închiriat un spațiu în cadrul instituției și pentru început am prestat serviciile acolo. Am plătit desigur.” (7IA, AO)

b) sprijin în promovarea produselor realizate și/sau furnizate, serviciilor prestate ori lucrărilor executate în cadrul comunității, precum și în identificarea unor piețe de desfacere pentru acestea;

c) sprijin în promovarea turismului și activităților conexe acestuia prin valorificarea patrimoniului istoric și cultural local;

d) alte facilități și scutiri de taxe și impozite, acordate de autoritățile administrației publice locale în condițiile legii.

Dat fiind faptul că acordarea facilităților și scutirilor de taxe și impozite nu sunt stipulate expres în legislație, acestea sunt acordate la discreția funcționarilor publici, fapt ce limitează posibilitatea ÎS și ÎSI de a beneficia de acestea.

„Scutirea de taxele locale trebuie să fie expres prevăzută de lege, nu lăsată la latitudinea consilierilor.” (10IA, ÎS)

„Ar trebui de ținut cont de specificul activității acestor întreprinderi: amplasare, plată pentru arendă sau locațiune, să fie scutite de o parte din taxele locale sau să li se acorde condiții preferențiale.” (2IA, SFS)

În R. Moldova nu există mecanisme formale de coordonare între actorii-cheie din diferite sectoare. Dezvoltarea antreprenoriatului social și coordonarea instituțională sunt preluate de o serie de ONG-uri, care abordează în mod activ probleme legate de antreprenoriatul social. Chiar și în acest context, unii reprezentanți ai ÎS au menționat că întâmpină dificultăți în stabilirea parteneriatelor cu autoritățile.

„Principala dificultate este stabilirea parteneriatelor pentru realizarea obiectivelor sociale. Există mai multă deschidere de la partenerii străini, decât de la actorii locali, primării, consilii raionale. Sectorul nu are o credibilitate suficientă.” (9IA, ÎS)

„APL are o atitudine neutră față de activitatea noastră, direcția asistență socială nu ne susține.” (10IA, ÎS)

2.6. Raportarea ÎS și ÎSI - forme și particularități

Legislația reglementează că CNpAS, prin intermediul grupurilor de lucru, efectuează evaluarea privind respectarea statutului de întreprindere socială/întreprindere socială de inserție de către organizațiile necomerciale, societățile cu răspundere limitată și cooperativele de producție.

Comisia instituie grupuri de lucru din membrii săi, reprezentanți ai autorităților administrative și instituțiilor publice interesate, care participă nemijlocit la efectuarea evaluării. Drept temei pentru efectuarea evaluării pot servi sesizările și adresările organelor de drept și fiscale, petițiile persoanelor fizice și juridice privind încălcările comise de întreprinderile sociale sau întreprinderile sociale de inserție.

După efectuarea evaluării, secretarul Comisiei, în comun cu membrii grupului de lucru, întocmește raportul privind rezultatele evaluării efectuate, care se prezintă la ședința Comisiei pentru aprobare. În cazul depistării abaterilor de la cerințele prevăzute la art.36² și 36³ din Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, Comisia va avertiza întreprinderile sociale sau întreprinderile sociale de inserție cu privire la abaterile depistate și va solicita înlăturarea acestora în cel mult 60 de zile. Dacă întreprinderea socială sau întreprinderea socială de inserție avertizată nu înlătură în termenul stabilit abaterile depistate, Comisia adoptă decizia de retragere a statutului de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție.

Chiar dacă legislația prevede un mecanism de evaluare, din punct de vedere practic, în Moldova nu există un sistem unificat de monitorizare și evaluare a întreprinderilor sociale. Donatorii și organizațiile care oferă sprijin întreprinderilor sociale folosesc metodologiile proprii pentru monitorizarea și evaluarea întreprinderilor sociale/ONG-urilor. Adesea aceste monitorizări sunt limitate la monitorizarea proiectului per ansamblu și nu includ activitățile economice ale organizației. Întreprinderile sociale au de obicei un sistem intern de evaluare a impactului social pe care îl au în comunitate. Monitorizarea rezultatelor financiare și a rentabilității devine dificilă atunci când întreprinderile sociale au diverse surse de venit monetare și nemonetare și

EU4Youth

beneficiază de diverse mecanisme de asistență tehnică. Nu există nicio dovadă a separării conturilor pentru veniturile nonprofit și profit.⁶

III. Educație și cercetare

În conformitate cu Legea nr.179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii, educația antreprenorială este orientată spre dezvoltarea spiritului antreprenorial, care este o competență fundamentală pentru învățare pe tot parcursul vieții și este obligatorie pentru includere în programele de studii și de formare profesională la toate nivelurile.

Autoritățile abilitate cu competențe în domeniul educației trebuie să inițieze și să desfășoare acțiuni de promovare a atitudinilor și comportamentelor proprii spiritului antreprenorial prin introducerea educației antreprenoriale la toate nivelurile sistemului educațional, începând cu învățământul primar, formarea inițială și continuă a profesorilor pentru educație antreprenorială, includerea antreprenoriatului în orientarea profesională.

Educația antreprenorială a început recent să fie introdusă în programul școlar ca disciplină transversală, iar în 2020 disciplina educație economică și antreprenorială este pilotată în 390 de școli din țară.

„Educația antreprenorială în învățământul obligatoriu nu o găsim ca disciplină distinctă, ci doar complementară, formarea competențelor antreprenoriale o găsim ca o finalitate a disciplinelor – istoria românilor, dezvoltarea personală și educație în societate – discipline obligatorii în clasele 5-12... În 2020 a fost perfecționată curricula, acum s-a introdus disciplina educația economică și antreprenorială, aplicată în 390 școli, un număr destul de mare.” (3IA, MECC)

Dat fiind faptul că noțiunea de antreprenoriat social este relativ nouă, acest concept este atins doar tangențial, intervievații considerând că acesta trebuie promovat mai intens. De asemenea, experții în educație participanți la studiu au punctat că programul școlar este destul de complex și încărcat, de aceea nu se recomandă formarea unei discipline separate privind antreprenoriatul social, ci includerea unui capitol în educația antreprenorială. De asemenea, a fost menționată necesitatea formării abilităților și deprinderilor practice în domeniul antreprenoriatului social, care ar putea fi dobândite prin atragerea practicienilor în domeniu.

„Ar trebui promovat conceptul antreprenoriatului social la nivel de curriculum educațional, pentru ca lumea să înțeleagă că e ceva benefic pentru dezvoltarea localității.” (2IA, MF)

„Ar fi binevenită includerea unui capitol aparte cu privire la antreprenoriatul social, deoarece noțiunile de AS se predau acum doar segmentar. Dacă s-ar face o adaptare a curriculei, ar fi foarte bine. Deci nu e cazul de introdus o disciplină suplimentară, copiii și așa sunt destul de încărcăți.” (3IA, MECC)

⁶ Ibidem

IV. Provocări în dezvoltarea antreprenoriatului social

Conform Raportului de analiză a situației actuale și a provocărilor în ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului social în R. Moldova⁷, avem un grad foarte scăzut al culturii antreprenoriatului social în R. Moldova.

La moment există interes pentru creșterea acestui indicator din perspectiva ONG-urilor/întreprinderilor sociale și a mediului academic, fiind implementate o serie de proiecte cu atragerea experților din alte țări. Mediul academic este interesat de dezvoltarea sectorului din perspectiva trendului la nivel european privind dezvoltarea economiei sociale și a modelului inovator, care schimbă perspectiva în ceea ce privește teoriile macroeconomice.

Unele ONG-uri sunt interesate să continue desfășurarea activităților de antreprenoriat social în comunitate ca soluție la probleme sociale cu care se confruntă, pentru a-și diversifica sursele de autofinanțare sau pentru a obține finanțări direcționate spre activități de antreprenoriat social.

„Noi vrem să continuăm această activitate pentru a obține venit și din altă parte. Nu vrem să ne bazăm doar pe granturi.” (7IA, AO)

„Statutul de ÎS îl percepem ca pe o oportunitate de câștigare a proiectelor.” (10IA, ÎS)

Chiar dacă există interes pentru continuarea activităților de antreprenoriat social, asociațiile obștești nu sunt destul de motivate/interesate să se înregistreze ca ÎS sau ÎSI. Există o serie de motive invocate care justifică lipsa interesului:

1. *Insuficiența facilităților* - examinând facilitățile existente pentru ÎS și ÎSI, observăm preponderent două viziuni ale experților: fie acestea nu există, fie cele existente nu sunt suficient de adaptate nevoilor.

„Prevederile legale sunt declarative, fiecare le interpretează cum dorește, este necesar a le dezvolta și aplica în practică. Sunt necesare mecanisme, instrucțiuni, regulamente, care să prevadă descrierea proceselor și procedurilor publice, de ex. contractelor rezervate de achiziții publice.” (9IA, ÎS)

„Legea spune că ÎS ”poate” fi scutită de taxe, i se ”poate” transmite unele bunuri, dar nu sunt prevederi obligatorii ce ar stipula expres aceasta. Astfel, fiecare interpretează în felul lui.” (10IA, ÎS)

2. *Concurența cu mediul de afaceri* - reprezentanții societății civile au menționat întâmpinarea dificultăților în atragerea clienților, gestionarea afacerii, vânzarea și promovarea serviciilor prestate. Reprezentanții organizațiilor care anterior prestau aceste servicii gratuit, au afirmat că depun eforturi în vederea atragerii clienților, nefiind pregătiți pentru o concurență deschisă cu alți reprezentanți ai business-ului.

⁷ https://mei.gov.md/sites/default/files/raport_de_analiza_antreprenoriat_social_0.pdf

„Mai greu a fost să trecem de la prestarea gratuită a acestor servicii la contra cost. Consumatorii noștri erau deprinși că totul facem gratuit, nouă tot ne-a fost greu: am revizuit de multe ori prețurile, le-am scăzut, ca să fie accesibile pentru clienți. Avem o concurență foarte mare acum, cât era gratuit, beneficiarii veneau la noi, când am pus prețuri, am intrat într-o concurență deschisă cu mediul de business.” (7IA, AO)

3. *Cunoștințe limitate* despre antreprenoriatul social - mai multe organizații nu sunt familiarizate îndeajuns referitor la conceptul și modul de operare a antreprenoriatului social. Pentru numeroase organizații este atipică terminologia de antreprenoriat social, ori, chiar dacă sunt familiarizate cu un astfel de termen, acestea încă nu și-au evaluat la justa valoare capacitățile și nu au o viziune clară cum ar putea dezvolta antreprenoriatul social în concordanță cu necesitățile lor.

„Din câte știu, statul acordă anumite facilități pentru ÎSI, contribuie cu bani, dacă ai angajat nu știu câte persoane cu dizabilități. Asta e tot ce știu.” (7IA, AO)

„Lumea nu cunoaște cum să beneficieze de aceste oportunități. Este dificil de combinat abordarea business cu cea socială. Oamenii trebuie instruiți în dimensiunea de creștere economică. Este o provocare, un risc dublu.” (9IA, ÎS)

4. *Lipsa unui model de afaceri bine definit* pentru inițiativele de antreprenoriat social - OSC-urile încă nu văd cu claritate cum ar putea să-și asigure o independență financiară din activitățile de antreprenoriat social. O parte din acestea încearcă să identifice modele viabile de afaceri, experimentând prin dezvoltarea diferitor tipuri de afaceri sociale, încercând diferite abordări. Reprezentanții societății civile susțin că au o pregătire limitată în domeniul antreprenoriatului, în pofida numeroaselor instruirii la care au participat.

„Avem mai multe inițiative de antreprenoriat social: prestăm servicii, facem training-uri, dezvoltăm jocuri. Prestăm aceste servicii ca asociație, nu intenționăm să înregistrăm nici o altă formă de activitate, până nu vom găsi un model de activitate profitabil. La moment experimentăm diferite modele.” (8IA, AO)

„Noi nu suntem gata să deschidem o întreprindere socială. Sunt cheltuieli de salarizare pe care nu le putem acoperi independent din activitatea această economică. Noi avem acum baza tehnico-materială, echipament, specialiști instruiți – dar nu știm cum să acoperim pe urmă singuri aceste cheltuieli. Și e o muncă în plus, contabilitate, dări de seamă etc.” (7IA, AO)

5. *Resurse umane* - în cadrul studiului au fost elucidate mai multe dificultăți ce țin de capitalul uman. Pe de o parte au fost accentuate competențele practice limitate ale angajaților în domeniul economiei sociale, iar pe de altă parte fluctuația de personal nu întotdeauna face posibilă capacitatea membrilor sau angajaților în domeniul vânzărilor și marketingului. Investiția organizației în formarea competențelor poate să nu fie răscumpărată pe termen lung, existând riscul ca resursele umane perfecționate să migreze spre alte domenii/ instituții. Condiția inerentă pentru ÎSI necesită o atitudine aparte în privința managementului resurselor umane: angajarea

EU4Youth

persoanelor cu dizabilități presupune respectarea echității salariale, chiar dacă calitatea muncii și programul de lucru diferă față de alți angajați.

„Avem o fluctuație mare de personal, noi îi angajăm, îi instruim și ei pleacă. Ne este greu să motivăm tinerii să lucreze în cadrul afacerii deschise.” (71A, AO)

„Cea mai mare dificultate sunt angajații – este destul de greu a lucra cu ei, nu s-a luat în calcul că părinții persoanelor cu dizabilități mai severe trebuie să asiste persoanele pe tot parcursul vieții. Ei lucrează mai puțin, trebuie regim de lucru special, atitudine specială.” (61A, AO)

„Avem personal cu capacitate redusă de muncă, dar trebuie să plătim salariu deplin. Din 25 de salariați 11 sunt cu dizabilități și 4 din categorii defavorizate. Aceste persoane, conform legislației muncii, lucrează mai puțin ca timpdar și mai puțin calitativ.” (91A, ÎS)

6. *Lipsa pieței de desfacere* - o parte din intervievați au subliniat dificultăți în identificarea potențialilor consumatori, atât din cauza pieței mici de desfacere, cât și din cauza segmentului îngust în care își desfășoară activitatea.

„Bariere în activitate: piață de desfacere mică, noi am început să prestăm servicii pentru clienți din afara țării; nu am depistat un model de business care să fie profitabil, deși am avut training-uri pe acest subiect, experimentăm constant; domeniul relativ îngust al activității, nu toți sunt interesați de ecologie.” (81A, AO)

7. *Promovarea deficitară a conceptului de antreprenoriat social* atât la nivelul instituțiilor de învățământ, prin includerea în curriculum a studierii termenilor de antreprenoriat social, cât și la nivel de comunitate, prin dezvoltarea spiritului civic și antreprenorial de către autoritățile publice locale. Sunt necesare intervenții la nivel de politici pentru integrarea conceptului de antreprenoriat social și crearea spiritului antreprenorial în programul de predare în școli, dar și cultivarea acestuia la nivel de administrație publică locală, prin încurajarea OSC-urilor locale să desfășoare activități de antreprenoriat social pentru o dezvoltare comunitară sustenabilă. Conceptul de economie socială este puțin cunoscut atât în rândul entităților care ar putea implementa proiecte, cât și în rândul beneficiarilor, neexistând acțiuni concrete de promovare a antreprenoriatului social. Din acest motiv este necesară creșterea gradului de conștientizare a importanței sectorului economiei sociale, a avantajelor implementării de astfel de proiecte, precum și creșterea gradului de implicare a comunităților locale în dezvoltarea durabilă.

EU4Youth

CONCLUZII

- ❖ Cadrul legal regulatoriu al antreprenoriatului social, cu toate că este suficient de explicit, nu reflectă în deplină măsură necesitățile și aspirațiile domeniului.
- ❖ ÎS și ÎSI nu pot fi private și înregistrate în calitate de entități juridice aparte, dat fiind faptul condiționării obținerii statutului respectiv. Înregistrarea ÎS sau ÎSI, precum și înregistrarea modificărilor în actele de constituire ale acestora de către organele de stat ar fi mult mai ușoară în condițiile unei legi speciale, care ar reglementa aceste persoane juridice.
- ❖ Chiar dacă există mecanisme de procurare a lucrărilor și serviciilor de la OSC de către APL, cum ar fi comanda socială, OSC-urile și întreprinderile fondate de către ele au informații limitate cu privire la aceste oportunități. Lipsesc mecanisme bine stabilite de susținere a ÎS și ÎSI de către stat, însă există mecanisme lucrative de subvenționare, prevăzute pentru întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova.
- ❖ Produsele de microfinanțare rămân inaccesibile pentru întreprinderile sociale din Moldova din cauza vulnerabilității economice a întreprinderilor sociale, riscurilor mari, ratelor dobânzilor ridicate și altor probleme conexe; finanțarea nu este asigurată de instituții financiare și bancare.
- ❖ Afacerile și întreprinderile sociale fie nu sunt încă rentabile, au profituri foarte limitate, care nu le permit să dispună de o independență financiară. Dezvoltarea inițiativelor de antreprenoriat social este condiționată de existența programelor de finanțare ale organizațiilor donatoare. În acest context, există riscul ca inițiativele de antreprenoriat social să înceteze odată cu încheierea finanțării externe care a pus bazele afacerii.
- ❖ Cu toate că Legea nr. 845/1992 stipulează că statul acordă facilități fiscale pentru dezvoltarea antreprenoriatului social, în Codul fiscal nu sunt prevăzute facilități speciale pentru ÎS și ÎSI, aceste întreprinderi având același regim fiscal ca SRL-urile. Continuă să rămână neclară situația în privința plății impozitului pe venit din activitatea operațională a ÎS și ÎSI.
- ❖ Chiar dacă legislația prevede un mecanism de evaluare, din punct de vedere practic, în Moldova nu există un sistem unificat de monitorizare și evaluare a întreprinderilor sociale. Donatorii și organizațiile care oferă sprijin întreprinderilor sociale folosesc metodologiile proprii pentru monitorizarea și evaluarea întreprinderilor sociale/ONG-urilor. Adesea aceste monitorizări sunt limitate la monitorizarea proiectului per ansamblu și nu includ activitățile economice ale organizației.
- ❖ Conceptul de antreprenoriat social este tratat doar tangențial în domeniul educației. Însă programul școlar este destul de complex și încărcat, de aceea nu se recomandă formarea unei discipline separate privind antreprenoriatul social.

EU4Youth

RECOMANDĂRI

- ❖ Elaborarea unei legi speciale, care ar pune în prioritate problema și ar permite rezolvarea acesteia în mod corespunzător prin intermediul legislației generale. Cadrul legislativ ar trebui să identifice și să dezvolte mecanisme de sprijin pentru entitățile de economie socială, să creeze un spațiu propice pentru a lua măsuri adaptate nevoilor specifice economiei sociale. În cazul adoptării unei legi speciale, ÎS și ÎSI ar putea beneficia de desemnarea procentuală, de rând cu organizațiile necomerciale.
- ❖ Armonizarea cadrului legal conex cu legea specială cu privire la antreprenoriatul social.
- ❖ Elaborarea unui mecanism fiscal clar pentru impozitarea ÎS și ÎSI, care să prevadă IVAO de 4%, și stabilirea unei cote de impozitare preferențiale pentru angajații ÎSI, cu introducerea modificărilor de rigoare la capitolul 7¹ Cod fiscal în scopul corelării facilităților fiscale pentru persoanele cu dizabilități angajate în ÎSI și impunerea fiscală a întreprinderii însăși, diminuând povara fiscală a acesteia.
- ❖ Dezvoltarea unor mecanisme statale și produse bancare speciale de finanțare a ÎS și ÎSI, precum și includerea întreprinderilor sociale în mecanismele și programele de finanțare existente.
- ❖ Încurajarea la nivel de stat a achizițiilor de bunuri, lucrări și servicii de la întreprinderi sociale prin contracte rezervate, perfecționarea mecanismului de comandă socială.
- ❖ Elaborarea măsurilor stimulative pentru companiile care achiziționează bunuri, lucrări și servicii de la întreprinderi sociale.
- ❖ Extinderea mecanismelor de subvenționare prevăzute pentru întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova asupra întreprinderilor sociale și întreprinderilor sociale de inserție.
- ❖ Aprobarea unei metodologii unice și obligatorii pentru toate autoritățile publice locale de calculare a taxelor pentru ÎS și ÎSI. Adicional se propune indexarea taxelor locale anual în baza indicilor inflației.
- ❖ Elaborarea, aprobarea și implementarea unui sistem unificat de monitorizare și evaluare a întreprinderilor sociale, utilizabil atât pentru CNpAS, cât și pentru întreprinderile sociale, care ar îmbina evaluarea impactului social al ÎS în comunitate cu rentabilitatea.
- ❖ Dezvoltarea de programe educaționale în domeniul antreprenoriatului social prin includerea unui capitol în educația antreprenorială, formarea abilităților și deprinderilor practice în rândul elevilor, în domeniul antreprenoriatului social, care ar putea fi dobândite prin atragerea în activitățile curriculare a practicienilor în domeniu.
- ❖ Cultivarea conceptului de antreprenoriat social la nivel de administrație publică locală, prin încurajarea OSC-urilor locale să desfășoare activități de antreprenoriat social pentru o dezvoltare comunitară sustenabilă.

EU4Youth

- ❖ Elaborarea metodelor de instruire pentru autoritățile publice locale întru valorificarea potențialului comunităților în dezvoltarea antreprenoriatului social (eventuale modificări ale Legii 436/2006).

EU4Youth

CAPITOLUL II

Raport cu concluzii și recomandări privind elaborarea modificărilor la cadrul legal privind antreprenoriatul social în Moldova

(accesul la resursele de finanțare publică și privată; particularitățile
achizițiilor publice și participarea întreprinderilor sociale și de inserție
în cadrul acestor proceduri)

Autori:

BDC Creative

Biroul Asociat de Avocați Gladei&Partners

EU4Youth INTRODUCERE

Proiectul „EU4Youth – Valorificarea potențialului tinerilor antreprenori sociali din Republica Moldova și Ucraina” contribuie la stimularea potențialului antreprenorial al tinerilor din Moldova și Ucraina prin crearea unui ecosistem favorabil pentru întreprinderile sociale, precum și prin inspirarea și sprijinirea mai multor tineri antreprenori sociali în dezvoltarea și susținerea soluțiilor inovatoare pentru promovarea incluziunii sociale și mediului sustenabil în ambele țări. Proiectul este finanțat de Uniunea Europeană, prin intermediul Programului EU4Youth și este implementat de consorțiul de organizații partenere: Gustav-Stresemann-Institut (GSI) din Germania, Pro NGO! (Germania), AXA Management Consulting (Moldova), Eco-Răzeni (Moldova), Centrul CONTACT (Moldova) și Egalite Internațional (Ucraina).

Obiectivul strategic al proiectului este de a reduce migrația și șomajul, de a contribui la incluziunea socială și coeziunea întreprinderilor sociale în regiunile Parteneriatului Estic.

Obiectivele specifice ale proiectului sunt:

- ✓ îmbunătățirea cadrului legal cu privire la antreprenoriatul social în Moldova și stabilirea cadrului regulatoriu pentru Ucraina bazat pe experiența și cele mai bune practici din Moldova;
- ✓ îmbunătățirea capacității tinerilor antreprenori sociali în administrarea afacerilor, colectarea de fonduri și activități de advocacy pentru promovarea intereselor întreprinderilor sociale prin dezvoltarea unei rețele moldo-ucrainene de tineri antreprenori sociali;
- ✓ recunoașterea contribuției antreprenoriatului social la incluziunea socială și reducerea inegalităților;
- ✓ motivarea mai multor tineri în Moldova și Ucraina pentru a dezvolta start-up-uri sociale;
- ✓ consolidarea structurilor relevante de sprijinire a afacerilor pentru tinerii antreprenori din ambele țări, inclusiv finanțarea inițială.

Pentru a îndeplini obiectivele proiectului și pentru a formula recomandările cu privire la modificările legate de reglementarea cadrului legislativ cu referire la antreprenoriatul social în Republica Moldova, în contextul îmbunătățirii procesului de înregistrare/modificare statut, facilităților fiscale și nefiscale, precum și finanțării private a întreprinderilor sociale, membrii echipei, pe baza expertizei și experienței acumulate au realizat o analiză complexă folosind metodele și instrumentele descrise în tabelul prezentat mai jos.

Tabelul 1. Metodologia de cercetare

Etapa de cercetare	Metode și instrumente
Analiza Secundară	1. Efectuarea cercetării documentare a cadrului legal relevant antreprenoriatului social în următoarele acte legislative – Codul fiscal nr. 1163-XIII din 24.04.1997; – Legea pentru punerea în aplicare a titlurilor I și II din Codul Fiscal nr. 1164/1997; – Legea privind antreprenoriatul și întreprinderile 845/1992; – Legea organizațiilor nonprofit 86/2020; – Legea organizațiilor de creditare nebancare nr. 1 din 16.03.2018 – Legea cu privire la serviciile sociale 123/2010;

	- Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 60/2012; - Hotărârea Guvernului nr. 1165 din 28.11.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și listei genurilor de activități ce constituie activități de antreprenoriat social; - cercetarea altor rapoarte oficiale publicate pe www.antreprenoriat-social.md pentru a consolida cadrul legal existent, a descrie situația actuală, a identifica lacunele și a formula recomandări. 2. Efectuarea analizei pieței de finanțare în Republica Moldova și a opțiunilor de finanțare curente pentru întreprinderile sociale.
Analiza primară	Interviuri structurate în format online cu 5 reprezentanți ai agenției de servicii publice / serviciului fiscal de stat și reprezentanți ai băncilor / instituțiilor financiare nebancare; Interviuri structurate în format online cu 5 reprezentanți ai întreprinderilor sociale; Focus grup în format online pentru un grup de 15 participanți, inclusiv antreprenori sociali, lideri de ONG-uri, reprezentanți ai Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, reprezentanți ai băncilor / instituțiilor financiare nebancare, autorități publice și alte părți interesate relevante. Analiza datelor - prelucrarea datelor obținute din cercetarea primară și secundară, utilizând informațiile din legi, raportul de bază, rezumatele interviurilor și sesiunilor de focus grup.
Recomandări	Elaborarea lista recomandărilor și modificărilor cadrului legal - în baza cercetării juridice și a analizei cadrului legal, echipa de experți înaintează o serie de recomandări pentru modificarea cadrului legal și de reglementare privind procesul de înregistrare, facilitățile fiscale și nefiscale, precum și finanțarea privată pentru a contribui la dezvoltarea sectorul antreprenoriatului social. Consultarea recomandărilor privind modificările cadrului legal cu publicul țintă și ajustarea recomandărilor.

Metodologia studiului a fost realizată conform rigorilor proiectului și planului inițial, dar unele variații/diferențieri sunt sintetizate mai jos:

Au fost realizate **interviuri structurate** în format online cu reprezentanții a trei categorii diferite de actori importanți pentru sectorul antreprenoriatului social. Experiența obținută a fost diferită și poate fi rezumată după cum urmează:

- ✓ antreprenorii sociali au fost deschiși să discute chestiunile propuse, împărtășind experiența lor și sugerând informații suplimentare;
- ✓ reprezentanții agenției servicii publice / serviciului fiscal de stat au fost foarte dificil de contactat, din cauza sistemului rigid și a comunicării dificile;

EU4Youth

- ✓ reprezentanții instituțiilor bancare / instituțiilor financiare nebankare au fost deschiși să discute, dar mai reticenți în ceea ce privește contribuția lor la discuție, argumentând lipsa de cunoștințe despre antreprenoriatul social și politica de stat în acest sector.

Ulterior, a fost organizată o sesiune de **focus grup online** pentru un grup de 15 participanți din grupul țintă: antreprenori sociali, lideri de ONG-uri, reprezentanți ai Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, reprezentanți ai autorităților publice, experți fiscali, experți în afaceri, reprezentanți ai instituțiilor financiare bancare și nebankare. La acest eveniment, 4 din 15 participanți invitați nu au fost prezenți, dar cei 11 prezenți au fost participat în mod activ în cadrul activităților propuse.

În urma definirii constatărilor preliminare și a recomandărilor cu referire la cadrul legal privind înregistrarea, utilizarea facilităților fiscale/nefiscale și finanțarea privată a întreprinderilor sociale din Republica Moldova a fost lansată o serie de consultări publice în format online. În urma celor trei consultări publice cu principalii actori din sectorul antreprenoriatului social, recomandările au fost ajustate corespunzător.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

În cadrul cercetării documentare au fost identificate concluziile preliminare privind cadrul de reglementare existent pentru AS (Antreprenoriatul Social) în Moldova, strategiile și politicile naționale privind dezvoltarea antreprenoriatului în Moldova, în ceea ce privește următoarele direcții:

- normele și procedurile actuale necesare pentru deschiderea, înregistrarea și dezvoltarea unei afaceri sociale;
- reglementările fiscale curente și facilitățile fiscale/nefiscale relevante pentru AS;
- cadrul legal actual pentru finanțarea privată a AS.

Pentru a efectua o scanare a politicilor și a identifica recomandări preliminare cu scopul îmbunătățirii cadrului legislativ și de reglementare cu privire la activitatea de antreprenoriat social în Republica Moldova au fost luate în considerare următoarele acțiuni:

- Identificarea politicilor de susținere/ actelor normative care au fost adoptate, dar care nu sunt puse în aplicare;
- Identificarea politicilor / reglementărilor existente care ar trebui modificate;
- Determinarea lacunelor care trebuie soluționate cu noi politici / reglementări în favoarea întreprinderilor sociale;
- Urmărirea istoricului finanțării private a sectorului de antreprenoriat social.

NORMELE ȘI PROCEDURILE ACTUALE NECESARE PENTRU LANSAREA, ÎNREGISTRAREA ȘI DEZVOLTAREA UNEI ÎNTRINDERI SOCIALE

Legea de bază care guvernează activitatea antreprenorială, inclusiv antreprenoriatul social, este Legea Republicii Moldova privind antreprenoriatul și întreprinderile. Cadrul legal este completat de următoarele legi și ordine:

- Legea cu privire la organizațiile necomerciale, Nr. 86 din 11.06.2020, art. 6.
- Legea privind antreprenoriatul și întreprinderile, nr. 845-XII din 3.01.1992, Capitolul VI1.
- Legea Republicii Moldova cu privire la fundații nr. 581-XIV din 30.07.1999, art. 231.
- Legea cu privire la serviciile sociale, nr. 123 din 18.06.2010, art. 11 (2).
- Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012, art. 32, 36;
- Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor în căutarea unui loc de muncă, nr. 102-XV din 13.03.2003.
- Legea Nr. 223 din 02.11.2017 privind modificarea și completarea unor acte legislative.
- Hotărârea de Guvern nr. 1165 din 28.11.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și a listei genurilor de activitate ce constituie activități de antreprenoriat social.
- Ordinul Ministrului Economiei și Infrastructurii nr. 130 din 23 Mai 2019 privind instituirea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriatul Social.
- Reglementările internaționale Basel III.
- Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor aprobat prin HCE al BNM nr.322 din 20.12.2018 (în vigoare 04.04.2019).

Conform Legii nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile, art.1, „antreprenoriatul” reprezintă „activitatea de fabricare a producției, executare a lucrărilor și prestare a serviciilor, desfășurată de cetățeni și de asociațiile acestora în mod independent, din proprie inițiativă, în numele lor, pe riscul propriu și sub răspunderea lor patrimonială cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri”.⁸

În noiembrie 2017, a fost introdus un capitol separat despre antreprenoriatul social și întreprinderea socială în Legea privind antreprenoriatul și întreprinderile, care a intrat în vigoare la 24 iunie 2018. Astfel, antreprenoriatul social este o activitate antreprenorială al cărei scop principal este rezolvarea problemelor sociale din interesul comunității. Lista genurilor de activitate de antreprenoriat social este stabilită de Guvern, o întreprindere socială fiind considerată întreprinderea care își asumă pe cel puțin unul dintre obiectivele descrise în figura prezentată mai jos.

Conform legii, organizațiile necomerciale (asociații publice, fundații, confesiuni religioase și instituții private), societățile cu răspundere limitată și cooperativele de producție pot opera în termenii unei întreprinderi sociale după obținerea statutului de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție, în temeiul articolelor 36² și 36³ din Legea nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile.

⁸

Legea privind antreprenoriatul și întreprinderile, nr. 845 din 03.01.1992, art. 1

Figura 1. Tipuri de activitate a antreprenoriatului social

SOCIAL

Crearea și dezvoltarea locurilor de muncă, ca o prioritate, pentru persoanele din categoriile defavorizate ale populației.

Protejarea și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități precum și ale familiilor acestora pentru incluziunea lor socială.

Promovarea posibilităților de angajare a persoanelor din categoriile defavorizate ale populației prin furnizarea serviciilor de mediere a muncii, informare și consiliere profesională, îndrumare și formare, consiliere și asistență în demararea unei activități antreprenoriale. Desfășurarea activităților ce contribuie la aplicarea politicilor publice de dezvoltare regională, inclusiv reducerea dezechilibrelor între nivelurile de dezvoltare socio-economică din și în interiorul regiunilor, consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea socio-economică a regiunilor, sprijinirea activității autorităților administrației publice locale și a autorităților locale, orientată spre dezvoltarea socio-economică a localităților și coordonarea interacțiunii acestora cu strategiile și programele de dezvoltare naționale, sectoriale și regionale; Furnizarea și dezvoltarea serviciilor sociale, precum și sustenabilitatea financiară pentru dezvoltarea și extinderea serviciilor sociale.

CULTURAL

Promovarea activităților naționale și de protecție a patrimoniului.
Organizarea activităților turistice și sportive în scopul de recreere și socializare.
Desfășurarea activităților extrașcolare.
Desfășurarea activităților în domeniile educației, culturii, ocrotirii sănătății, protecției și asistenței sociale, bunăstării și dezvoltării comunitare, dacă aceste activități sunt îndreptate exclusiv spre consolidarea coeziunii economice și sociale și creșterea incluziunii sociale.

MEDIU

Promovarea activităților de protecție a mediului.
Gestionarea deșeurilor pentru reducerea acestora și reintroducerea lor în măsură maximă în circuitul economic, precum și pentru prevenirea poluării mediului.

Sursa: Legea 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile, completată cu capitolul: Antreprenoriatul social și întreprinderile sociale

Prin Decizia nr. 1165 / 28.11.2018, a fost aprobat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și lista genurilor de activități care constituie activități de antreprenoriat social. Regulamentul conține prevederi referitoare la organizarea și funcționarea Comisiei, componența nominală a acesteia, metoda de acordare și retragere a statutului de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție, inclusiv procedura de examinare a cererii de acordare a acestui statut, precum și controlul privind respectarea statutului de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție.

Conform Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, Comisia este compusă din 11 membri (președinte, vicepreședinte și membri ai comisiei), dintre care:

- ✓ doi reprezentanți din Ministerul Economiei și Infrastructurii, câte un reprezentant din partea Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Ministerului Finanțelor și Ministerului Justiției, la nivelul secretarului de stat, numit în modul stabilit de către ministrul competent;
- ✓ un reprezentant al Congresului autorităților locale din Moldova, numit în modul stabilit;
- ✓ 4 reprezentanți ai organizațiilor necomerciale care desfășoară activități de antreprenoriat social și ale întreprinderilor sociale, inclusiv întreprinderi de inserție socială, selectați în modul stabilit.

Pentru a obține statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție, este necesar depunerea dosarului la Comisia Națională pentru Antreprenoriat Social (pentru detalii despre componența dosarului a se vedea Tabelul 2 "Înregistrarea întreprinderii sociale" secțiunea "Înregistrare la Agenția de Servicii Publice").

Statutul se acordă pentru o perioadă de 3 ani, cu posibilitatea prelungirii dacă se dovedește că au fost respectate condițiile care stau la baza acordării statutului și se obține din momentul înregistrării sintagmei „Întreprindere socială” sau „Întreprindere socială de inserție” în documentele de constituire a întreprinderii și în registrul de stat în care este înregistrată entitatea juridică (a se vedea tabelul nr. 2 pentru o descriere detaliată). Instituția împuternicită cu înregistrarea de stat a întreprinzătorilor individuali și a persoanelor juridice este Agenția Serviciilor Publice (Departamentul înregistrare și licențiere a unităților de drept).

Un potențial antreprenor social poate înregistra fie un statut al întreprinderii sociale, fie un statut al întreprinderii sociale de inserție. Cadrul legal al Antreprenoriatului Social descrie următoarele îndrumări în aspecte practice privind înregistrarea întreprinderilor sociale și facilitățile fiscale aplicate.

În prezent, doar patru întreprinderi sociale au înregistrat statutul de întreprindere socială.

Tabelul 2. Înregistrarea întreprinderii sociale

	Statutul Întreprinderii Sociale	Statutul Întreprinderii Sociale de Inserție
Forma organizatori co-juridică	Se înregistrează la ASP (Agenția Servicii Publice) (Statut juridic: Persoană juridică) Întreprinderea socială este întreprinderea constituită de asociații obștești (AO), fundații, culte religioase, instituții private și/sau	Se înregistrează la ASP (Agenția Servicii Publice) (Statut juridic: Persoană juridică) Întreprinderile sociale de inserție sunt întreprinderi sociale care au ca scop crearea locurilor de muncă și încadrarea, în mod prioritar, a

	persoane fizice care desfășoară activități de antreprenariat social. Statutul de întreprindere socială îl pot obține societățile cu răspundere limitată și cooperativele de producție, constituite din asociații obștești, fundații, instituții private, dacă reinvestesc cel puțin 90% din profit în realizarea activităților menționate mai sus, nu au datorii la bugetul public național, aplică principiul echității sociale față de angajați, asigurând niveluri de salarizare echitabile, în care nu pot exista diferențe care să depășească raportul de la I la 5.	persoanelor din categoriile defavorizate ale populației. Există 2 condiții cumulative obligatorii prevăzute de lege pentru a obține statut de întreprindere socială de inserție: a) dispun, permanent, de cel puțin 30% din personalul angajat aparținând categoriilor defavorizate ale populației, astfel încât timpul de lucru cumulat al acestor angajați să reprezinte cel puțin 30% din totalul timpului de lucru al tuturor angajaților; b) stipulează expres în actul de constituire, ca obiectiv, crearea locurilor de muncă și încadrarea, în mod prioritar, a persoanelor din categoriile defavorizate ale populației. Statutul de întreprindere socială sau statutul de întreprindere socială de inserție se atribuie de Comisia Națională pentru Antreprenariat Social pe un termen de 3 ani, cu posibilitatea prelungirii dacă se face dovada că sînt respectate condițiile care au stat la baza atribuirii statutului respectiv, și se obține din momentul înscrierii sintagmei „Întreprindere socială” sau „Întreprindere socială de inserție” în actele de constituire ale întreprinderii și în registrul de stat în care se înregistrează persoana juridică respectivă
Denumirea întreprinderii (exemple)	Denumirea deplină a întreprinderii sociale va include, în mod obligatoriu, „denumirea companiei” cu abrevierile juridice la care se adăugă statutul de întreprindere socială, scrise în limba de stat	Denumirea deplină a întreprinderii sociale de inserție va include, în mod obligatoriu, „denumirea companiei” cu abrevierile juridice la care se adăugă statutul de întreprindere socială de inserție, scrise în limba de stat, în actele de constituire
Capital social (suma)	Determinat de forma juridică anterioară și egal ca valoare cu capitalul social anterior obținerii statutului de întreprindere socială	Determinat de forma juridică anterioară și egal ca valoare cu capitalul social anterior obținerii statutului de întreprindere socială

Cont bancar	Obligatoriu	Obligatoriu
Înregistrare la ASP (Agenția Servicii Publice)	Pentru obținerea sau prelungirea statutului de întreprindere socială societățile cu răspundere limitată, organizațiile necomerciale și cooperativele de producție (în statutul cărora este indicată activitatea comercială) prezintă la ASP un dosar (pe suport de hârtie, la sediile ASP) care conține următoarele documente: 1. Cerere-model de atribuire sau prelungire statut; 2. Procesul-verbal al Adunării generale a membrilor sau a fondatorilor prin care s-au aprobat modificările și/sau completările în actul de constituire; 3. Actul de constituire a entității juridice; 4. Confirmarea privind lipsa datoriilor la bugetul public național; 5. Copia buletinului de identitate al administratorului solicitantului sau a persoanei delegate; 6. Declarația pe proprie răspundere precum că solicitantul îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 363, punctul 1, după caz, și punctul 2 din Legea nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile (anexele nr. 1 și 2 la Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018). Pentru organizațiile necomerciale, în statutul cărora nu este indicată activitatea comercială, mai întâi prezintă Comisiei Naționale pentru	Pentru obținerea sau prelungirea statutului de întreprindere socială de inserție societățile cu răspundere limitată, organizațiile necomerciale și cooperativele de producție (în statutul cărora este indicată activitatea comercială) prezintă la ASP un dosar (pe suport de hârtie, la sediile ASP) care conține următoarele documente: 1. Cerere-model de atribuire sau prelungire statut; 2. Procesul-verbal al Adunării generale a membrilor sau a fondatorilor prin care s-au aprobat modificările și/sau completările în actul de constituire; 3. Actul de constituire a entității juridice; 4. Confirmarea privind lipsa datoriilor la bugetul public național; 5. Copia buletinului de identitate al administratorului solicitantului sau a persoanei delegate; 6. Declarația pe proprie răspundere precum că solicitantul îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 363 punctul 1, după caz, și punctul 2 din Legea nr. 845/1992 privind antreprenoriatul și întreprinderile (anexele nr. 1 și 2 la Regulamentul privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018). Pentru organizațiile necomerciale, în statutul cărora nu este indicată activitatea comercială, mai întâi prezintă Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social în cadrul Ministerul Economiei și Infrastructurii un dosar, care conține documente

	Antreprenoriat Social în cadrul Ministerul Economiei și Infrastructurii un dosar care conține documente menționate mai sus: (pe suport electronic, la adresa de e-mail: secretariat.comisia.as@mei.gov.md) și ulterior merg la ASP pentru a înregistra modificările respective.	menționate mai sus: (pe suport electronic, la adresa de e-mail: secretariat.comisia.as@mei.gov.md) și ulterior merg la ASP pentru a înregistra modificările respective.
Răspunder ea materială	Echivalentă cu cea aplicabilă formei juridice anterioare obținerii statutului de întreprindere socială	Echivalentă cu cea aplicabilă formei juridice anterioare obținerii statutului de întreprindere socială
Forma de impozitare și facilități	Echivalentă cu cea aplicabilă formei juridice anterioare obținerii statutului de întreprindere socială plus: consiliere gratuită din partea autorităților și instituțiilor publice la constituirea și/sau la dezvoltarea afacerii; dreptul de participare la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice, în conformitate cu legislația privind achizițiile publice; ajutor de stat prin intermediul programelor de stat aprobate cu respectarea legislației în domeniu; facilități din partea autorităților administrației publice locale	Echivalentă cu cea aplicabilă formei juridice anterioare obținerii statutului de întreprindere socială plus: consiliere gratuită din partea autorităților și instituțiilor publice la constituirea și/sau la dezvoltarea afacerii; dreptul de participare la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice, în conformitate cu legislația privind achizițiile publice; ajutor de stat prin intermediul programelor de stat aprobate cu respectarea legislației în domeniu; facilități din partea autorităților administrației publice locale

În plus față de cele menționate mai sus, deși cadrul legal moldovenesc enumeră condițiile care trebuie îndeplinite pentru a obține statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție, acesta nu oferă o definiție clară a „întreprinderii sociale”.

Prin urmare, în absența unei definiții clare a întreprinderii sociale, nu există claritate asupra persoanelor juridice care ar putea solicita și obține statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție.

Astfel, pe de o parte:

(i) Legea nr. 845/1992 prevede că un astfel de statut poate fi obținut de societățile cu răspundere limitată și de cooperativele de producție înființate de organizații publice, fundații, grupuri religioase, instituții private și / sau persoane fizice;

pe de altă parte,

(ii) Legea nr. 86/2020 prevede că organizațiile necomerciale pot desfășura activități economice, inclusiv antreprenoriat social, în mod direct. De asemenea, în Hotărârea Guvernului nr.1165/2018 se precizează că statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție se obține din momentul înregistrării sintagmei „întreprindere socială” sau „întreprindere

socială de inserție” în statutul organizație de profit, societate cu răspundere limitată sau cooperativă de producție.

În consecință, solicitantul potențial nu are o certitudine asupra persoanei juridice, care ar trebui să solicite în continuare statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție, deoarece Legea nr. 945/1992 prevede o formă hibridă, care înseamnă o societate cu răspundere limitată sau o cooperativă de producție înființată de altă entitate (de exemplu, organizație publică) sau persoană fizică, în timp ce în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018, care reglementează procedura pentru obținerea statutului de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție, nu există limitări pentru organizațiile nonprofit / organizațiile publice / fundațiile, pentru a obține în mod direct statutul respectiv.

Lipsa de certitudine poate genera problem, precum refuzul înregistrării modificărilor relevante în registrul public ținut de autoritatea competentă.

Un alt fapt important care trebuie remarcat este diferența dintre facilitățile fiscale în ceea ce privește statutul juridic diferit înainte de obținerea statutului de întreprindere socială. De exemplu, organizațiile publice au dreptul să atragă impozite pe venit de la organizații private și persoane fizice, pe baza statutului lor de organizații publice. Societatea cu răspundere limitată (SRL) organizată ca întreprindere socială nu este eligibilă pentru o astfel de facilitate fiscală.

Conform „Raportului privind analiza antreprenoriatului”, elaborat cu sprijinul Proiectului „Consilierea Guvernului Republicii Moldova cu privire la politicile economice”, implementat de GIZ Moldova cu sprijinul financiar al Ministerului Federal pentru Cooperare și Dezvoltare Economică din Germania (BMZ) și Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) în septembrie 2019, un alt aspect important al sectorului AS este managementul întreprinderii sociale. Calitatea managementului întreprinderii sociale este de așteptat să fie la fel de înaltă ca în sectorul economic clasic, însă principalul obiectiv al managementului nu este maximizarea profitului, ci îndeplinirea mandatului social al organizației. Acest lucru conduce la o abordare diferită în administrarea afacerii, la un mod mai participativ de conducere a organizației bazat pe parteneriatul cu clienții și beneficiarii.

Din cauza crizei economice globale, provocate de consecințele economice ale epidemiei COVID-19 în curs de desfășurare și a experienței limitate în afaceri, antreprenorii sociali existenți s-au confruntat cu mari provocări în această perioadă. Cu atât mai mult că majoritatea întreprinderilor sociale au fost create de organizații nonprofit fără o experiență solidă în managementul afacerilor, antreprenorii sociali au scos în evidență mai multe puncte slabe și încă se luptă pentru supraviețuirea pe piață. Prin urmare, asistența financiară și nonfinanciară continuă este un important sprijin în continuitatea și dezvoltarea sectorului întreprinderilor sociale.

CONCLUZII

Inițiativele de antreprenoriat social în Republica Moldova numără 48 organizații care își desfășoară activitatea sub formă organizatorico-juridică diferențiată. 63% din organizații au statut legal de organizații obștești și 37% sunt societăți cu răspundere limitată. Analizând stagiul de dezvoltare a acestora, constatăm că doar 24 dintre organizațiile respective sunt active și ar putea să depună dosarele pentru a primi statut de întreprindere socială, având în vedere obiectivele și misiunea organizațională.⁹ Dar, din cauza activității limitate a Comisiei Naționale de Antreprenoriat Social, creată ca urmare a restricțiilor actuale de pandemie, procesul de atribuire

⁹ Baseline report “EU4YOUTH - Unlocking the potential of young social entrepreneurs in Moldova and Ukraine”

a statutului de întreprindere socială stagnează. În prezent, avem doar 4 întreprinderi cărora li s-a atribuit statutul de întreprindere socială și au fost înregistrate la Agenția Servicii Publice.

Antreprenoriatul social în Moldova se află în faza incipientă de dezvoltare și nu poate evolua fără o serie de eforturi constante și susținute de toți actorii implicați. În plus față de cadrul legislativ, este necesar să se inițieze măsuri concrete pentru a crea un ecosistem favorabil dezvoltării: acces la diverse instrumente și piețe de finanțare, structuri de sprijinire a întreprinderilor sociale, dezvoltare și cercetare a resurselor umane, facilități fiscale și nefiscale nediferențiate după forma de organizare juridică etc.

Dezvoltarea cu succes a întreprinderilor sociale din Republica Moldova va fi posibilă, având un cadru legal distinct și motivant privind activitatea de antreprenoriat social și o metodologie clară a executării tuturor reglementărilor.

OPȚIUNI CURENTE DE FINANȚARE PRIVATĂ PENTRU ÎNTEPRINDERILE SOCIALE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Studiind piața de finanțare a Moldovei pentru a distinge sursele potențiale de finanțare a sectorului antreprenoriatului social, nu au fost identificate instrumente și produse specifice pentru finanțarea întreprinderilor sociale. Cu toate acestea, întreprinderile clasice mici și mijlocii au ca opțiuni de parteneri de finanțare băncile și instituțiile financiare nebankare.

Sectorul bancar funcționează pe piață în conformitate cu cerințele Basel III, prin urmare, întreprinderile sociale nu se califică pentru a fi finanțate la bănci.

Instituțiile financiare nebankare ar putea fi disponibile, oferind fonduri rambursabile. Structura pieței financiare nebankare este dispersată. În conformitate cu profilul instituțional, maturitatea, cota de piață și condițiile de creditare ale organizațiilor de creditare nebankare (OCN), distingem trei categorii de bază ale instituțiilor financiare nebankare care ar putea fi accesate de IMM-uri și, în consecință, de întreprinderi sociale (ÎS) care fac parte din categoria IMM-urilor. Această clasificare este definită considerând nivelul de acoperire a serviciilor pe piață, nivelul de prețuri, competență și expertiză.

Prima categorie de OCN în etapele emergente, o constituie majoritatea companiilor de leasing, instituții de microfinanțare, asociații de credit și economii, intermediari din sectorul informal (în special cei care lucrează în zonele rurale) și chiar persoane fizice care furnizează servicii financiare. Aceste OCN-uri operează în mod spontan pentru a umple nișele neacoperite ale pieței și percep o dobândă foarte mare la împrumuturi pentru a satisface cererea clientelei care lucrează și are afaceri în sectorul informal.

A doua categorie de OCN sunt instituții care se află într-o fază completă de creștere și extindere, devenind autonome din punct de vedere financiar și sporind accesul la un număr mare de clienți care anterior nu aveau acces la servicii de finanțare. În această categorie pot fi luate în considerare instituții precum Credit Rapid, Express Leasing, Microinvest și Easy Credit. Cea mai mare prioritate strategică a companiilor menționate este obținerea unei marje de profit considerabile într-o perioadă foarte scurtă. Produsele furnizate de aceste companii sunt orientate către întreprinderi mici și microîntreprinderi, precum și împrumuturilor de consum. OCN-urile din această categorie percep dobânzi ridicate, comisioane mari de debursare și comisioane lunare de întreținere și, în unele cazuri, comisioane pentru analizele aplicației clientului.

A treia categorie de OCN o constituie instituțiile financiare mature, care fac parte din sectorul financiar nebankar formal, companiile de leasing sau organizațiile de creditare nebankare. Această categorie din instituțiile financiare au o cotă de piață bine definită și sunt pe

larg cunoscute în rândul consumatorilor. Una din direcțiile importante ale activității acestor companii o reprezintă acordarea creditelor ipotecare persoanelor fizice, dar și juridice. Segmentul țintă de clienți sunt IMM-urile care operează într-un domeniu specializat, cum ar fi finanțarea agroindustrială. Printre caracteristicile principale ale acestei categorii se numără:

- Pregătirea suficientă de a respecta cadrul regulatoriu al sectorului;
- Dezvoltarea organizațională conform celor mai bune practici și standarde de funcționare ca instituții financiare profesionale, orientate spre client;
- Acces la capitalul inițial/suplimentar, care susține operațiunile de pornire și extinderea;
- Furnizarea serviciilor financiare de calitate, adaptate necesităților sectorului de business.

Din această categorie fac parte următoarele companii:

□ Prime Capital - o companie ipotecară cu capital 100% american, care și-a diversificat activitățile prin finanțarea afacerilor, cu o bază generoasă de clienți, rețea regională, foarte vizibilă pe piață, are acces la resurse internaționale pe termen lung);

□ Corporația de Finanțare Rurală - companie cu capital mixt, cu finanțare diversificată de la instituții de finanțare internațională, orientată în primul rând spre finanțarea IMM-urilor, cu o bună reputație pe piață și rețea regională dezvoltată și o experiență îndelungată în relațiile cu IMM-urile din sectorul agroindustrial, are acces la diferite fonduri guvernamentale mai avantajoase ca cost, destinate sectorului agricol;

□ BT Leasing și Total Leasing & Finance - ambele investiții străine 100%, se ocupă în principal de operațiuni de leasing, orientate către finanțarea sectorului IMM-urilor, având o politică de prețuri agresivă;

□ MAIB Leasing - cel mai mare operator de leasing, parte a grupului, compania mamă fiind cea mai mare bancă de pe piață, datorită acestui fapt are acces la tranzacții economice strategice, cum ar fi investiții în infrastructură, proiecte mari în sectorul producției, în colaborare cu banca.

Întrucât IMM-urile, comparativ cu întreprinderile mari, au acces limitat la surse de finanțare în toate economiile, pentru țările în curs de dezvoltare, cum este și Republica Moldova, această problemă este și mai actuală. Principalele motive pentru capacitatea de finanțare redusă a IMM-urilor sunt:

- Acces limitat la potențialii investitori și creditori care ar oferi condiții de creditare mai atractive;
- Costuri administrative și de tranzacție mari;
- Lipsa/ insuficiența gajului solicitanților de credit;
- Conservatorismul sectorului bancar și ratele dobânzii ridicate;
- Favorizarea redusă a accesului la serviciile financiare la cele mai îndepărtate zone rurale într-un mod rentabil;
- Impresia omniprezentă că microfinanțarea este un sistem social de transfer de resurse către „beneficiari” la rate de dobândă subvenționate, mai degrabă decât o parte a sectorului financiar (această impresie explică, în mare parte de ce mediile naționale favorabile încă restricționează OCN-urile de la mobilizarea economiilor și le împiedică realizarea autosuficienței financiare datorită plafoanelor ratei dobânzii);
- Capacitatea de a deservi nișa neacoperită pe piață, adică întreprinderile mici și mijlocii care cresc dincolo de capacitatea deservirii la OCN, dar care încă nu pot accesa serviciile financiare de la instituțiile bancare;
- Costul împrumuturilor în zonele rurale este relativ ridicat, ca urmare a densității scăzute a populației, combinată cu un volum redus de împrumut, facilități de transport și comunicare slabe,

ceea ce implică costuri de livrare unitare foarte mari pentru tranzacțiile financiare mici. Chiar și pentru multe instituții mai mari, care operează adesea în zonele urbane, investițiile substanțiale necesare pentru mutarea în zonele rurale nu sunt justificate;

În practică, antreprenorii sociali pot obține finanțare în baza statutului lor juridic (persoană fizică sau juridică), a gajului oferit și a situațiilor financiare care dovedesc capacitatea de plată. Opțiunile de finanțare disponibile pentru întreprinderile mici și mijlocii sunt prezentate în figura de mai jos.

Figura 2. Clasificarea produselor financiare

Clasificarea produselor de creditare					
		Bănci	Companii de leasing	Organizații de Creditare Nebancară	Asociații de economii și împrumuturi AEI
Scopul finanțării		- Credit investițional - Linie de credit - Overdraft - Incasso documentar - Acreditiv - Contract de factoring	- Credite pentru automobil - Credite pentru echipamente/tehnică agricolă	- Credite investiționale - Credite pentru mijloace fixe - Credite pentru circulante	- Împrumut pentru procurarea imobilelor, echipamentelor - Împrumut pentru finanțarea mijloacelor circulante
Termen de acordare		✓ Credite pe termen lung (49-240 luni) ✓ Credite pe termen mediu (13-48 luni) ✓ Credite pe termen scurt (1-12 luni)	✓ Credite pe termen de la 12-60 luni	✓ Împrumut pe termen lung (37-120 luni) ✓ Împrumut pe termen scurt (1-36 luni)	✓ Credite pe termen lung până la 120 luni ✓ Împrumut pe termen scurt până la 12 luni
Suma acordată		Variază în dependență de instituție, scop, termen și capacitatea de plată de la 20 mii MDL – 2 mln MDL			
Gaj/Garanție		Gaj imobil, automobil, utilaj, mărfuri, fidejusiune	Gaj imobil, automobil, utilaj, fidejusiune	Gaj imobil, automobil, utilaj, fidejusiune	Gaj imobil, automobil, utilaj, fidejusiune
Aportul clientului		În dependență de produs (de la 30-50%)	Minim 20% din valoarea totală a bunului finanțat	În dependență de produs (de la 30-50%)	În dependență de produs (de la 30-50%)

CONCLUZII

Dezvoltarea produselor de finanțare pentru întreprinderile sociale din Moldova este împiedicată de mai mulți factori, inclusiv riscul ridicat asociat cu incertitudinea continuității activității, performanța financiară și absența garanțiilor fizice tradiționale solicitate în mod normal de instituțiile de finanțare. Astfel, costurile și riscurile asociate cu furnizarea de servicii de împrumut pentru întreprinderile sociale care sunt situate de obicei în zonele rurale și au un angajament limitat sunt mari, cu o consecință negativă pentru extinderea și calitatea portofoliului, fapt ce reduce atractivitatea ofertei produselor de finanțare pentru antreprenorii sociali, dar și incapacitatea finanțatorilor de a oferi produse de finanțare speciale pentru sectorul antreprenoriatului social.

CERCETARE DE TEREN

Pentru o eficiență mai înaltă în îndeplinirea sarcinii de proiect și pentru a da sens practic studiului cadrului legal cu referire la antreprenoriatul social în Republica Moldova, au fost realizate interviuri structurate în perioada 27.11.2020 - 12.12.2020, după care a fost organizată activitatea de focus grup în data de 9 decembrie 2020. În scopul identificării principalelor probleme

referitoare la înregistrarea întreprinderilor sociale, utilizarea facilităților fiscale și finanțarea privată, au fost intervievați 6 antreprenori sociali, 1 expert fiscal, 1 reprezentant ASP, 1 specialist bancar și un reprezentant al unei instituții financiare nebancare.

Primul obiectiv urmărit în cadrul interviurilor a fost identificarea dificultăților antreprenorilor sociali în ceea ce privește înregistrarea întreprinderilor și acordarea statutului, accesul la facilități fiscale și finanțare privată.

Al doilea obiectiv a fost determinarea opiniei reprezentanților ASP (Agenția Servicii Publice) și ale experților fiscali cu privire la experiența cu sectorul antreprenoriatului social.

Al treilea obiectiv a fost de a descoperi percepția reală a reprezentanților instituțiilor bancare și nebancare despre antreprenoriatul social în Moldova, precum și de a distinge potențialul actorilor de finanțare privată de a-și diversifica oferta pe piața de finanțare.

Pentru colectarea informației s-au organizat interviuri în format online prin platforma Zoom și folosite formulare Excel procesarea datelor.

Mai mult decât atât, 15 participanți au fost invitați să discute și să contribuie informațional la dezvoltarea sectorului antreprenorial social. Profilul participanților a fost divers și selectat în mod intenționat pentru a conecta mai mulți actori relevanți sectorului și au inclus antreprenori sociali, lideri ai ONG-urilor, reprezentanți ai Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, reprezentanți ai autorităților publice din domenii-cheie, experți fiscali, instituții financiare bancare și nebancare.

Al patrulea obiectiv, urmărit în cadrul activității de focus grup, a fost identificarea esenței problemei, cauzele și consecințele acesteia. Scopul activității a fost de a efectua o evaluare a nevoilor la nivelul grupului țintă și a identifica nucleul problemei, utilizând inclusiv datele deja colectate și rezultatele interviurilor efectuate.

Pentru a spori eficiența evenimentului, sesiunea a fost moderată de doi facilitatori pentru o desfășurare calitativă a sesiunii. Activitatea s-a desfășurat online, timp de 2 ore, folosind platforma Zoom și Miro Whiteboard.

Interviu structurat cu reprezentanți ai agenției servicii publice/ serviciului fiscal de stat

Cele mai provocatoare aspecte în comunicare au fost cu reprezentanții Agenției Servicii Publice și reprezentanții Serviciului Fiscal de Stat. Echipa de proiect a întâmpinat dificultăți în stabilirea contactului cu această categorie de actori ai sectorului. Cu toate acestea, unele dintre informațiile primite sunt rezumate succint în tabelul de mai jos:

Tabelul 3. Rezultatele interviurilor aprofundate cu reprezentanții Agenției Servicii Publice / serviciului fiscal de stat

Întrebare	Răspuns
După părerea Dvs., ce fel de oameni au inițiativa de a conduce o întreprindere socială? Cine sunt	<i>Respondentul a susținut că nu are permisiune să ofere un răspuns la această întrebare.</i>

acești oameni? Sunt din sectorul afacerilor sau din sectorul ONG-urilor?	
În general, cât de ușor sau dificil este pentru un antreprenor social să creeze și să înregistreze o întreprindere socială? Cât de des întâlniți noi solicitări de înregistrare a întreprinderilor sociale?	<i>Respondentul a susținut că nu are permisiune să ofere un răspuns la această întrebare.</i>
Care este tendința cererilor de înregistrare a întreprinderilor sociale în ultimii 2 ani?	<i>Respondentul a susținut că nu știe să răspundă la această întrebare.</i>
Care este profilul întrebărilor pe care le primiți de la antreprenorii sociali?	<i>Respondentul a menționat următoarele: -Legal / Clarificarea aspectelor juridice -Fiscal (scutiri de impozite, privilegii fiscale etc.)</i>
Ar fi interesată organizația pe care o reprezentați să promoveze antreprenoriatul social? Care este părerea / atitudinea Dvs. personală despre aceasta? V-ați exprima părerea superiorilor despre aceasta?	<i>Respondentul a susținut că nu are permisiune să ofere un răspuns la această întrebare.</i>

Interviu structurat cu reprezentanți ai instituțiilor financiare bancare și nebancare

Reprezentanții instituțiilor bancare și ai instituțiilor financiare nebancare au fost mai predispuși la o discuție, dar au fost mai reticenți în ceea ce privește contribuția lor la discuții, argumentând lipsa de cunoștințe despre antreprenoriatul social și politica de stat cu privire la acest sector. În consecință, principalele informații obținute sunt structurate în următorul tabel.

Tabelul 4. Rezultatele interviurilor aprofundate cu reprezentanți ai băncii și reprezentanți ai instituțiilor financiare nebancare

Întrebare	Răspuns
După părerea Dvs., ce înseamnă activitatea de antreprenoriat social? Ce diferențe observați între antreprenoriatul social și o afacerea clasică?	<i>Cred că antreprenoriatul urmărește scopul de a obține profit,, iar orice alte activități sociale sunt considerate suplimentare.</i>
După părerea Dvs., ce fel de oameni au inițiativa de a conduce o întreprindere socială? Cine sunt acești oameni? Sunt din sectorul afacerilor sau din sectorul ONG-urilor?	- <i>Antreprenorii sociali provin din sectorul ONG-urilor sau sunt voluntari.</i> - <i>Ar putea fi oameni de afaceri care doresc să aibă impact asupra societății sau companii mari care își propun să impresioneze publicul prin acțiuni filantropice.</i>
Întreprinderile sociale vizează în primul rând să implementeze soluții pentru probleme sociale, culturale	<i>Toate răspunsurile au fost afirmative. Există mai multe activități sociale practicate în cadrul organizației menționate de respondenți:</i>

sau de mediu și, în al doilea rând, să obțină profit. În opinia Dvs., organizația Dvs. împărtășește aceste valori și priorități?	- Plantare de copaci; - Reducerea utilizării hârtiei; - Donații pentru cauze sociale și campanii sociale; - Digitalizarea proceselor interne; - Digitalizarea serviciului pentru clienți (solicitare de credit online, depozite bancare online); - Fonduri de rezervă pentru personalul medical.
Cum credeți, care sunt principalele surse de finanțare ale întreprinderilor sociale? De ce credeți astfel?	<i>Principala sursă de finanțare a întreprinderilor sociale este finanțarea nerambursabilă (subvenții, donații, crowdfunding), rareori pot constitui un alt sprijin financiar pentru afaceri, deoarece întreprinderile sociale sunt ONG-uri.</i>
Ce fel de sprijin financiar ar putea contribui la dezvoltarea întreprinderilor sociale? Care sunt cele mai potrivite produse de finanțare pentru întreprinderile sociale?	<i>Răspunsurile au fost diverse: un respondent a dat un răspuns negativ și a argumentat prin faptul că afacerile sociale au un grad înalt de incertitudine financiară, menționând lipsa gajului și costul ridicat al finanțării produselor. O soluție mai bună ar fi să li se ofere facilități fiscale și amortizarea cheltuielilor pentru sprijinirea afacerilor.</i> <i>Alt respondent a menționat următoarele premise pentru o potențială finanțare a întreprinderilor sociale: asigurarea gajului de stat, sprijinul statului în compensarea dobânzii, produsele financiare preferențiale, dar obligatoriu întreprinderea ar trebui să asigure un flux al mijloacelor bănești continuu și un indicator înalt de lichiditate.</i>
Cum credeți, instituția Dvs. va câștiga mai multă vizibilitate și își va consolida reputația pe piață dacă va finanța întreprinderile sociale?	- Da, asta va avea un impact mare, deoarece aud din ce în ce mai mulți oameni vorbind despre antreprenoriat social. - Da, posibil.
Ce fel de sprijin așteptați de la stat pentru a contribui la dezvoltarea întreprinderilor sociale prin crearea de noi produse de finanțare?	<i>Următoarele idei au fost identificate în răspunsuri:</i> ✓ Subvenții pentru dobânzi; ✓ Garanții de stat (gaj, asigurare); ✓ Sprijin și colaborare din partea statului;

Interviu structurat cu antreprenorii sociali

Antreprenorii sociali au fost deschiși să discute pe marginea întrebărilor propuse, împărtășind în mod deschis experiența lor, au sugerat informații suplimentare și au formulat recomandări, invocând experiența internațională. În consecință, principalele informații obținute au fost structurate în tabelul de mai jos.

Tabelul 5. Rezultatele interviurilor cu antreprenorii sociali

Întrebare	Răspuns
-----------	---------

Întreprinderile sociale vizează în primul rând să implementeze soluții pentru probleme sociale, culturale sau de mediu și, în al doilea rând, să obțină profituri. Organizația Dvs. împărtășește aceste valori și care sunt prioritățile majore? Cum faceți lobby pentru activitatea Dvs. socială?	<i>Antreprenorii sociali intervievați au menționat toate cele trei obiective sociale drept priorități majore: implementarea soluțiilor la probleme sociale, culturale sau de mediu. Respondenții își exercită activitatea socială prin intermediul mass-media locale, activități de marketing educațional (master class, seminare, webinarii, ateliere, evenimente publice), campanii de conștientizare socială și sensibilizare a publicului.</i>
Care sunt principalele surse de finanțare ale întreprinderii Dvs sociale? Cât de des ați contractat un credit bancar / împrumut nebankar pentru a vă finanța activitatea? Veți accesa finanțarea privată dacă băncile și instituțiile financiare nebankare ar oferi produse de finanțare speciale adaptate profilului (nevoilor) întreprinderilor sociale?	<i>Principalele surse de finanțare ale întreprinderilor sociale sunt următoarele:</i> - 5 din 6 respondenți își finanțează afacerea, utilizând donații și subvenții; - 4 din 6 respondenți au menționat că folosesc economiile personale și reinvestirea profitului pentru dezvoltarea afacerii; - 1 din 6 respondenți au utilizat finanțarea participativă pentru finanțare (crowdfunding); - doar 1 din 6 respondenți a contractat credite bancare și împrumuturi . <i>Mai mult, 4 din 6 respondenți (66%) au răspuns că au nevoie și sunt dispuși să contracteze un credit bancar sau un împrumut pentru dezvoltarea afacerii în viitor.</i>
Cum credeți că trebuie simplificat pachetul de documente solicitat pentru înregistrarea întreprinderilor sociale / obținerea statutului de întreprindere socială? Care sunt cele mai frecvente impedimente la înregistrare?	<i>Majoritatea respondenților au menționat că au studiat procedura de înregistrare a întreprinderilor sociale, dar procesul de înregistrare este foarte lung din cauza ședințelor neregulate ale Comisiei Naționale a Antreprenoriatului Social, care ia decizia cu privire la acordarea statutului.</i> <i>Unii respondenți au menționat criterii rigide de eligibilitate pentru acordarea statutului, iar alții consideră nepotrivită taxa pentru înregistrarea modificării statutului întreprinderii.</i>
Care sunt cele mai multe facilități fiscale utilizate de întreprinderea Dvs socială? Care sunt barierele în accesarea facilităților fiscale? Dacă ați putea, ce ați îmbunătăți pentru o utilizare mai bună / mai mare a facilităților fiscale ale întreprinderilor sociale?	<i>4 din 6 respondenți au declarat că nu folosesc facilități fiscale. Doar 2 dintre acestea, care sunt organizate ca organizație nonprofit, au facilități fiscale pe închiriere, unele impozite locale și atragerea impozitului pe venit în ceea ce privește legea de 2%.</i> <i>Barierele în calea accesului la facilitățile fiscale sunt următoarele:</i> - Facilitățile fiscale sunt acordate în conformitate cu forma juridică de organizare, deci au caracter discriminatoriu; - Procedura dificilă de obținere a statutului de întreprindere socială; - Proces laborios de acces la facilități.

Știind că există o diferență între facilitățile fiscale în ceea ce privește statutul juridic diferit a întreprinderii sociale (de exemplu, organizațiile publice au dreptul de a atrage impozitul pe venit de la persoane fizice (Legea de 2%), pe baza statutului lor de organizații publice. Societatea cu răspundere limitată (SRL) nu este eligibilă pentru această facilitate fiscală. Ce credeți despre aceasta? Dacă această facilitate ar fi disponibilă întreprinderilor sociale cu forma de organizare SRL, cum ați face lobby și promovare?	<i>4 respondenți consideră că această facilitate fiscală reprezintă un instrument bun pentru a atrage mai multe fonduri și unul dintre ei și-a exprimat ideea de a extinde această lege și de a include și persoanele juridice ca potențiali contribuabili. În acest sens, respondenții au fost dispuși să promoveze direct destinația fondurilor colectate pentru a câștiga încrederea partenerilor.</i> <i>Alți 2 respondenți au fost reticenți cu privire la această facilitate, deoarece are o eficiență redusă din cauza costurilor suplimentare pentru activitățile de lobby sau imposibil de utilizat din cauza formei juridice a întreprinderii.</i>
Începând cu 2018, companiile IT beneficiază de anumite facilități fiscale. Pentru aceasta, ele trebuie să prezinte un pachet de documente la Inspectoratul Fiscal de Stat și să îndeplinească anumite condiții. Sub acest aspect, legea nu diferențiază forma organizării juridice, cum credeți pentru întreprinderea socială ar trebui să fie facilități similare sau suplimentare? Care ar fi acestea?	<i>Respondenții au formulat o propunere unanimă de a avea facilități diferențiate pentru sectorul antreprenoriatului social. Argumentul crucial pentru aceasta a fost funcția intermediară privind schimbul de fonduri sub diferite forme: contribuții, donații primite și impozite plătite. Mulți dintre respondenți au menționat următoarele facilități fiscale pe care le consideră importante pentru dezvoltarea întreprinderii lor:</i> - O rată mai mică pentru impozitul pe venit, - Costul întreținerii angajaților în termeni de impozite privind salariile (contribuții sociale și medicale). Referindu-se la practica internațională, guvernul compensează 50% din impozitele deduse pentru angajații care lucrează pentru întreprinderile sociale. Sau, angajații întreprinderii sociale ar putea trimite un dosar pentru restituirea contribuțiilor sociale și medicale plătite.

Activitate focus-grup

După cum interviurile efectuate au scos în evidență o mulțime de probleme și dificultăți, ce țin de cadrul legal, fiscal și de finanțare, în ceea ce privește sectorul întreprinderilor sociale a fost necesară o analiză mai profundă. Astfel, activitatea focus-grupului a avut ca scop identificarea cauzelor și efectelor profunde, legate de situația sectorului antreprenoriatului social - existența a doar 4 întreprinderi sociale înregistrate, dar și identificarea soluțiilor de dezvoltare a sectorului antreprenoriatului social.

Prin urmare, participanții au fost invitați să înainteze idei și propuneri ce ar contribui la dezvoltarea sectorului antreprenoriatului social. Publicul a fost selectat în mod intenționat diferit și a inclus antreprenorii sociali, lideri de ONG-uri, reprezentanți ai Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, reprezentanți ai autorităților publice din domenii-cheie, experți fiscali, instituții financiare bancare și nebancare.

Pentru activitatea de grup s-a utilizat instrumentul „Arborele problemei și arborele soluției”. Pentru efectuarea analizei problemei, participanții au identificat esența problemei, cauzele și

consecințele acesteia. Pentru realizarea arborelui soluțiilor au fost identificate obiective strategice și specifice, precum și avantajele acestora în conformitate cu figura structurată prezentată mai jos (a se vedea figura 3, 4). Pentru o examinare detaliată, vă rugăm să consultați anexele 1-8.

Figura 3. Analiza Arborelui Problemei

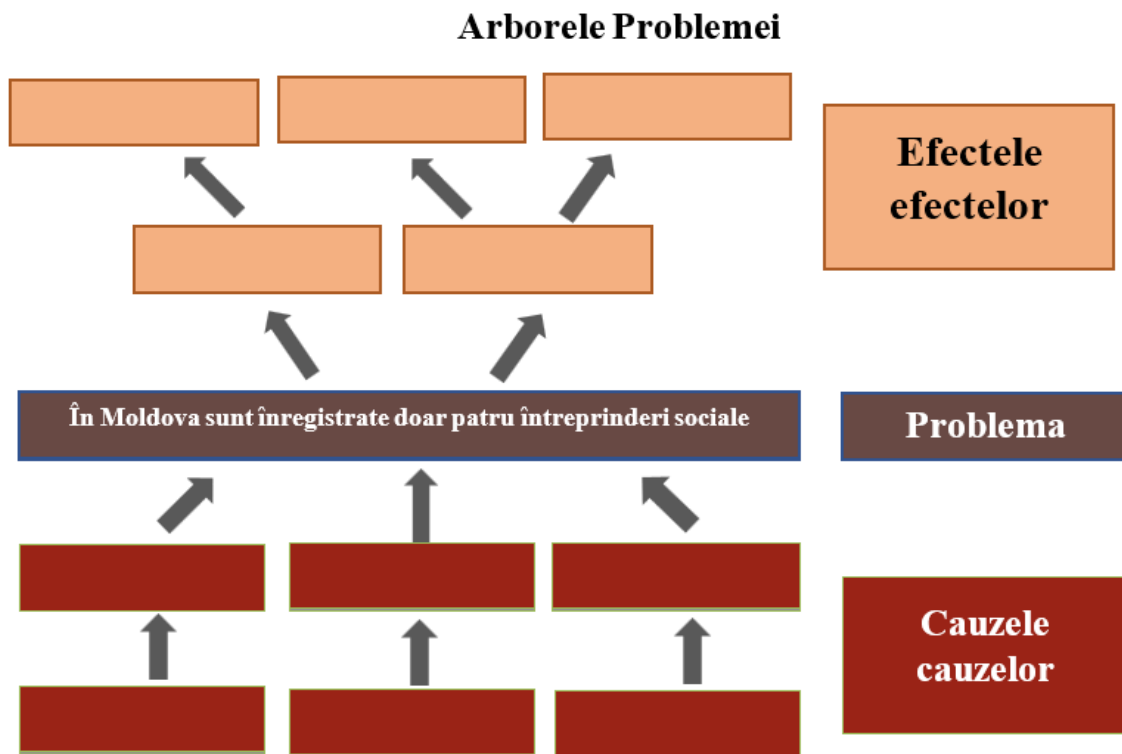
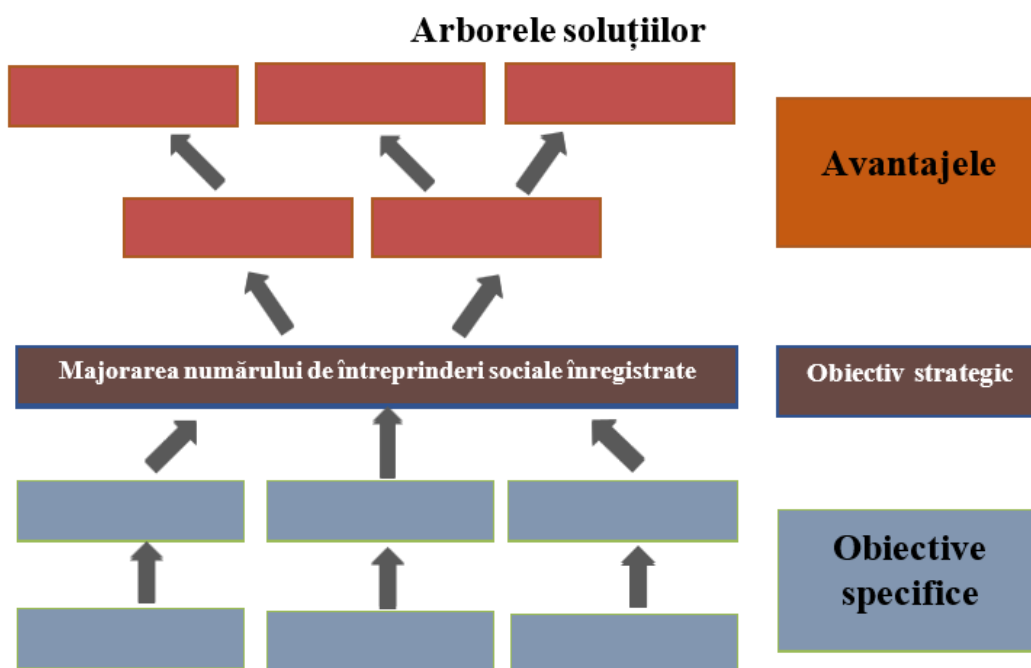

Figura 4. Analiza Arborelui Soluției

În consecință, primul grup a subliniat următoarele idei cu privire la problema identificată: „Există doar 4 întreprinderi sociale înregistrate în Moldova” (vă rugăm să consultați tabelul 6-7 sau anexele 1- 4 pentru informații detaliate).

Tabelul 6. Cauzele și cauzele cauzelor

Cauzele directe	Cauzele indirecte
Informație limitată	➤ <i>Promovare și informații limitate</i> ➤ <i>Număr mic de modele de succes</i> ➤ <i>Beneficii neclare</i> ➤ <i>Reticența antreprenorilor sociali</i>
Cerințe rigide de eligibilitate	➤ <i>Mecanismul dificil pentru obținerea statutului de întreprindere socială și facilităților relevante</i> ➤ <i>Cadrul juridic incomplet</i>
Autoritățile publice locale nu promovează antreprenoriatul social	➤ <i>Cunoștințe insuficiente despre beneficiile unei întreprinderi sociale pe de o parte și beneficiile APL (autoritățile publice locale) pe de altă parte</i> ➤ <i>Lipsa mecanismului facilităților pentru implementarea legală</i> ➤ <i>Autoritățile nu promovează antreprenoriatul social</i>
Condiții nefavorabile pentru dezvoltare	➤ <i>Facilități și beneficii limitate</i> ➤ <i>Obligația de reinvestire a profiturilor</i> ➤ <i>Lipsa unei rețele consolidate</i>

Tabelul 7. Efecte și efecte ale efectelor

Efecte primare	Efecte secundare
Infrastructură mai puțin dezvoltată în comunitățile rurale	➤ <i>va crește sărăcia</i>
Serviciile sociale necesare nu vor fi furnizate / diversificate	➤ <i>demotivarea întreprinderilor sociale și a părților interesate pentru a promova și dezvolta noi întreprinderi sociale</i>

Principalul obiectiv definit a fost de a crește numărul de întreprinderi sociale înregistrate în Moldova (vă rugăm să consultați tabelul 8-9 sau anexele 1-4 pentru informații detaliate).

Tabelul 8. Obiective strategice și specifice

Obiective strategice	Obiective specifice
Asigurarea diversității întreprinderilor sociale pe domenii specifice	➤ <i>să organizeze ateliere publice pentru a identifica nevoile societății și problemele comunității;</i> ➤ <i>instruiri specializate pentru antreprenori sociali activi și potențiali în diferite domenii și industrii;</i> ➤ <i>instruiri pentru consolidarea capacităților și dezvoltarea abilităților antreprenorilor sociali;</i>

Stimularea autorităților publice locale de a coopera și a contribui mai mult la dezvoltarea întreprinderilor sociale	➤ să disponibilizeze spațiu comercial pentru ÎS. O decizie de Guvern ar putea favoriza inventarierea spațiilor comerciale disponibile care pot fi utilizate de ÎS și APL să identifice o listă a activelor disponibile spre utilizare ÎS; ➤ să contracteze servicii de la antreprenori sociali ca prioritate; ➤ să asigure transparența achizițiilor publice și să încurajeze participarea întreprinderilor sociale la licitațiile publice; ➤ să recunoască personalitățile / contribuabilii de top din regiune și să asigure vizibilitatea activității și impactul lor asupra comunității;
Promovarea întreprinderilor sociale ca motor al economiei	➤ încurajarea parteneriatelor locale și regionale; ➤ motivarea grupurilor de inițiativă, care pot genera idei hibride de AS;
Crearea unei rețele/ platforme consolidate pentru întreprinderi sociale	➤ să ofere sprijin informațional pentru întreprinderile sociale noi și potențiale; ➤ să ofere instrumente de afaceri și îndrumări pentru noi ÎS; ➤ să asigure consultanță de specialitate: consultanță în afaceri, consiliere juridică; ➤ crearea unui portal dinamic pentru promovarea, informarea și comunicarea cu instituțiile publice, donatorii, partenerii și antreprenorii sociali; ➤ elaborarea unui plan strategic de lobby și asigurarea implementării corespunzătoare.

Tabelul 9. Beneficii și beneficii ale beneficiilor

Beneficii	Beneficii ale beneficiilor
Acces facilitat la servicii sociale inovatoare	➤ dezvoltarea infrastructurii în comunitățile rurale, nu doar în cele urbane;
Accesul pe piața muncii pentru persoanele defavorizate	➤ reducerea sărăciei, contribuția la creșterea bunăstării în familiile vulnerabile;
Părțile interesate la nivel comunitar vor sprijini și promova întreprinderile sociale	➤ organizațiile nonguvernamentale vor participa activ la fondarea întreprinderilor sociale; ➤ investițiile străine vor fi atrase de la donatori internaționali;

În mod similar, al doilea grup a discutat despre finanțarea privată a ÎS. Participanții au subliniat următoarele idei cu privire la problema identificată: „Există doar 4 întreprinderi sociale înregistrate în Moldova” (vă rugăm să consultați tabelul 10-11 sau anexele 5-8 pentru informații detaliate).

Tabelul 10. Cauze și cauze ale cauzelor

Cauze directe	Cauze indirecte
Percepția incorectă a rolului de antreprenoriat social în comunitate	➤ <i>Lipsa promovării antreprenoriatului social și a impactului acestuia asupra societății civile;</i> ➤ <i>Lipsa de conștientizare a elevilor cu privire la antreprenoriatul social;</i> ➤ <i>Lipsa oportunităților educaționale în acest domeniu specific;</i> ➤ <i>Lipsa mecanismului de măsurare a impactului;</i> ➤ <i>Lipsesc statistici care pot fi invocate pentru o decizie viitoare în acest domeniu;</i>
Cadrul legislativ ambiguu	➤ <i>Formele juridice privind antreprenoriatul social nu sunt recunoscute la nivel instituțional;</i> ➤ <i>Persoanele defavorizate nu sunt motivate să practice acest tip de antreprenoriat;</i> ➤ <i>Legi nedeterminate legate de antreprenoriatul social;</i> ➤ <i>Lipsa unei metodologii eficiente de executare a normelor legislative;</i> ➤ <i>Nu se promovează beneficiile statului din dezvoltarea antreprenoriatului social;</i> ➤ <i>Legea obscură și neclară în rândul societății civile;</i>
Lipsa finanțării private și sprijin financiar limitat	➤ <i>Criterii specifice de eligibilitate pentru accesarea finanțării bancare (formulare SRL care dovedesc sustenabilitatea proiectului și oferă garanții acceptabile);</i> ➤ <i>Legislația nu este armonizată;</i> ➤ <i>Ratele dobânzilor bancare ridicate din cauza nivelului ridicat de risc;</i> ➤ <i>Nivel scăzut de formare pentru a argumenta continuitatea proiectului;</i>
Puterea de cumpărare redusă a clientului din Moldova	➤ <i>Lipsa unui fond garantat de stat, care ar motiva antreprenorii sociali să acceseze credite și ar proteja instituțiile financiare;</i> ➤ <i>Economia slab dezvoltată în Moldova;</i> ➤ <i>Antreprenoriatul social este un sector scump al afacerilor, deoarece implică aspecte ecologice, educaționale etc.;</i> ➤ <i>Lipsa educației clienților cu privire la produsele și serviciile ÎS ;</i>
Cadrul fiscal obscur și descurajant	➤ <i>Metodologie neclară pentru executarea actelor juridice;</i> ➤ <i>Absența unor legi specifice care să reglementeze activitatea antreprenoriatului social (de exemplu domeniul IT și agricol);</i> ➤ <i>Lipsa garanțiilor, astfel încât statul să poată compensa anumite plăți lunare către creditor (dobânzi), scutiri de impozite.</i>

Tabelul 11. Efecte și efecte ale efectelor

Efecte primare	Efecte secundare
----------------	------------------

Statul și societatea percep antreprenoriatul social ca voluntariat	➤ <i>Lipsa responsabilității sociale;</i> ➤ <i>Lipsa de înțelegere a diferenței dintre companiile clasice cu răspundere limitată și întreprinderile sociale;</i>
Puține premise pentru dezvoltarea socială a țării	➤ <i>Antreprenori sociali nemotivați;</i> ➤ <i>Regiuni nedezvoltate;</i> ➤ <i>Servicii sociale limitate în regiunile rurale;</i> ➤ <i>Rata ridicată a șomajului datorată unui număr mare de șomeri din categorii defavorizate;</i> ➤ <i>O parte mai mare din bugetul public va fi direcționată către cheltuieli sociale (ajutoare de stat, compensații) în loc de investiții.</i>

Tabelul 12. Obiective și beneficii specifice

Obiective specifice	Beneficii
➤ Crearea unei asociații a antreprenoriatului social, care va apăra și va face lobby în favoarea intereselor antreprenorilor sociali; ➤ Motivarea prin stimulente fiscale și legale, nu prin amenzi; ➤ Crearea punctelor de vânzare mobile; ➤ Crearea unui cadru legal reglementat, care să stimuleze dezvoltarea ÎS, dar care să nu permită interpretarea legii; ➤ Facilitarea utilizării bunurilor de stat (spații închiriate oferite la un preț modest); ➤ Organizarea de programe de instruire pentru antreprenorii sociali și informarea evenimentelor publice pentru societate; ➤ Încurajarea schimburilor internaționale în ceea ce privește formarea, experiența și parteneriatele; ➤ Crearea incubatorului de afaceri sociale (cu anumite facilități pentru antreprenorii sociali); ➤ Determinarea indicatorilor-cheie de performanță la nivel macro și micro în ceea ce privește ÎS, asigurând continuitatea și creând statistici.	➤ Rezolvarea problemelor economiei naționale și ale societății; ➤ Crearea locurilor noi de muncă și obținerea unei rate mai scăzută a șomajului; ➤ Diversificarea surselor de finanțare; ➤ Dezvoltarea întreprinderilor existente într-un mod sănătos, oferind educație socială generației mai tinere prin exemple demne de urmat; ➤ Internaționalizarea și schimbul de modele de afaceri sociale; ➤ Crearea unui ecosistem funcțional al ÎS la nivel național și internațional; ➤ Costul de achiziție a clienților va fi mai mic, având în vedere educația sistemului; ➤ Dezvoltarea comunității și a societății; ➤ Transferul de cunoștințe și experiență între antreprenorii sociali și societate; ➤ Satisfacția emoțională.

CONCLUZII

Percepția generală a antreprenoriatului social pe piața moldovenească este ușor eronată în rândul actorilor principali. În baza rezultatelor interviului, concluzionăm că o înțelegere clară a

conceptului și a definiției juridice o au doar antreprenorii sociali și experții din domeniu. Reprezentanții Agenției Servicii Publice / Serviciului Fiscal de Stat, băncilor și instituțiilor financiare nebancare au informații incomplete și/sau ușor eronate despre antreprenoriatul social. În total, acest fapt împiedică cunoașterea, conștientizarea conceptului de antreprenoriat social și stagnează dezvoltarea sectorului.

Analizând rezultatele activității de focus-grup, deși participanții au dezvoltat conceptul în două echipe diferite, au fost identificate mai multe idei comune:

- Antreprenoriatul social are nevoie de o voce reprezentativă și ar trebui creată o asociație care să susțină și să promoveze interesele antreprenorilor sociali;
- Antreprenorii sociali au nevoie de o platformă funcțională pentru a conecta și dezvolta relații durabile cu partenerii locali și internaționali;
- Implicarea activă a organelor legislative și înaintarea măsurilor concrete pentru îmbunătățirea comunicării și colaborării între antreprenorii sociali și actorii principali ai sectorului: instituții publice locale și naționale, instituții private de finanțare și publicul larg.

RECOMANDĂRI PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA CADRULUI NORMATIV

Elaborarea unei legi speciale privind antreprenoriatul social și întreprinderile sociale

În prezent, în Republica Moldova antreprenoriatul social este reglementat de anumite capitole și prevederi care se conțin în actele legislative, care însă nu sunt ajustate într-o aliniere perfectă. Deși întreprinderile sociale nu sunt entități juridice diferite, un cadru juridic special va aduce completitudine, certitudine, claritate și vizibilitate antreprenoriatului social, oferind, între altele, o definiție clară a antreprenoriatului social și a întreprinderii sociale, precum și o procedură cu pași exhaustivi pentru înregistrarea unei întreprinderi sociale sau întreprinderi sociale de inserție.

Recomandări:

1. Reglementarea definiției antreprenoriatului social care va acoperi cele două dimensiuni principale, și anume:
 - dimensiunea economică;
 - dimensiunea socială.
2. Reglementarea principiilor antreprenoriatului social după cum urmează:
 - prioritate acordată individului și obiectivelor sociale față de creșterea profitului;
 - convergența dintre interesele membrilor asociații și interesul general și/sau interesele unei colectivități;
 - control democratic al membrilor, exercitat asupra activităților desfășurate;
 - caracter voluntar și liber al asocierii în formele de organizare specifice domeniului antreprenoriatului social;
 - personalitate juridică distinctă, autonomie de gestiune și independență față de autoritățile publice;

- alocarea celei mai mari părți din profit pentru realizarea obiectivelor sociale.

3. Excluderea limitării actuale (adică articolul 36³ pct. 1 din Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi 845/1992) privind persoanele juridice care pot obține statut de întreprindere socială/ întreprindere socială de inserție și reglementarea faptului că statutul de întreprindere socială/ întreprindere socială de inserție poate fi obținut de orice persoană juridică de drept privat care respectă principiile antreprenoriatului social și îndeplinește condițiile legale pentru obținerea statutului menționat.

4. Reglementarea în mod expres și exhaustiv a etapelor pe care persoana juridică ar trebui să le parcurgă și documentele care trebuie prezentate, pentru obținerea statutului de întreprindere socială / întreprindere socială de inserție.

5. Reglementarea opțiunii de depunere online a documentelor privind acordarea statutului de întreprindere socială / întreprindere socială de inserție, printr-o pagină web dedicată sau o platformă web.

6. Elaborarea Registrului național unic al persoanelor juridice care au obținut statut de întreprindere socială / întreprindere socială de inserție.

Adoptarea unei legi a întreprinderilor sociale poate contribui la susținerea creșterii acestui domeniu, deoarece va clarifica obiectivele și constrângerile pe care se așteaptă să le respecte întreprinderile sociale.

Transferul competenței pentru acordarea statutului de întreprinderi sociale autorităților publice locale

În prezent, autoritatea competentă care acordă statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție este Comisia Națională pentru Antreprenoriat Social. Prin urmare, acest lucru duce la un termen mai lung de soluționare a cererilor depuse de antreprenorii sociali, care ar putea avea un impact asupra afacerilor lor sociale. De asemenea, sub rezerva condiției că va fi îmbunătățit cadrul legal privind antreprenoriatul social, acest lucru poate duce la un număr mare de cereri și o capacitate redusă a comisiei de a le prelucra.

Recomandări:

1. Transferul competenței privind analiza, evaluarea documentelor și acordarea statutului de întreprindere socială/întreprindere socială de inserție la nivel local (raional), cum ar fi subdiviziunile teritoriale ale Agenției pentru Ocupare a Forței de Muncă, având în vedere faptul că:

- (i) acestea sunt mai aproape de potențialii antreprenori sociali din fiecare raion al țării;
- (ii) acestea vor avea, de asemenea, capacitatea de a monitoriza dacă întreprinderile sociale de inserție respectă condiția obligatorie a 30% angajați din categoria persoanelor defavorizate; și
- (iii) acest lucru va conduce indirect la o promovare a antreprenoriatului social de către autoritățile locale, deoarece acestea vor cunoaște de la începutul obținerii statutului întreprinderile sociale din localitatea lor, precum și domeniile în care acestea funcționează.

2. Reglementarea acordării de asistență și consultare, inclusiv online, de către autoritatea competentă cu privire la atribuirea statutului de întreprindere socială / întreprinde socială de

inserție, cu privire la documentele care trebuie prezentate de solicitant și cu privire la pașii care trebuie îndepliniți.

Elaborarea și implementarea unui tratament fiscal special al întreprinderilor sociale și al întreprinderilor sociale de inserție

Cadrul fiscal obscur și descurajant a fost identificat ca fiind un motiv pentru care în Moldova există un număr mic de întreprinderi sociale înregistrate. După cum s-a menționat în timpul interviurilor aprofundate on-line, una dintre barierele în calea accesului facilităților fiscale este faptul că aceste facilități sunt concepute pentru forma specială, existentă, a persoanelor juridice. De exemplu, organizațiile nonprofit au facilități de impozitare pe închiriere, anumite facilități cu privire la impozitele locale și mecanismul de obținere a 2% din impozitul pe venit direcționat de persoane fizice către aceste organizații. Prin urmare, un stimulent în domeniul tratamentului fiscal, inclusiv, fără a se limita la impozitul pe venit, asigurările medicale și sociale, ar putea fi un argument important pentru potențialii solicitanți să aplice pentru obținerea statutului de întreprindere socială / întreprindere socială de inserție. Un astfel de stimulent ar putea fi implementat pentru compensarea pierderii din productivitate datorită faptului că întreprinderile sociale de inserție angajează persoane mai puțin productive, din categorii dezavantajate, care se află într-un proces de reintegrare în timpul angajării. Prin urmare, ar putea fi un sprijin din partea statului pentru misiunea de utilitate socială și responsabilitatea la care se angajează aceste întreprinderi.

Recomandări:

1. Scutirea persoanelor juridice care au obținut statut de întreprindere socială / întreprindere socială de inserție de impozitul pe profitul reinvestit, în realizarea obiectivelor sociale.
2. Reglementarea unui regim special redus al TVA pentru produsele și serviciile furnizate de persoanele juridice care au obținut statut de întreprindere socială/întreprindere socială de inserție.
3. Reglementarea unui regim special redus de impozitare, pentru veniturile salariaților persoanelor juridice care au obținut statut de întreprindere socială / întreprindere socială de inserție.

În cele din urmă, un tratament fiscal special va amortiza cheltuielile fiscale și va asigura o durabilitate pe termen lung a întreprinderilor sociale, în special a start-up-ului create de tinerii antreprenori sociali.

Îmbunătățirea cadrului legal privind achizițiile publice

Achizițiile publice pot constitui o sursă importantă de venituri pentru întreprinderile sociale care încearcă să afle identifice noi piețe. Prin urmare, prin achiziții publice statul poate sprijini întreprinderile sociale acordându-le oportunități de servicii. Cu toate acestea, în prezent în temeiul legii care reglementează achizițiile publice, doar unele servicii sunt rezervate exclusiv anumitor operatori economici, inclusiv întreprinderilor sociale.

De exemplu, potrivit art. 59 alin. (6) din Legea privind achizițiile publice 131/2015 „Autoritatea contractantă are dreptul de a stabili ca participarea la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice având ca obiect exclusiv serviciile de sănătate, sociale și culturale, cărora li se atribuie codurile CPV 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-

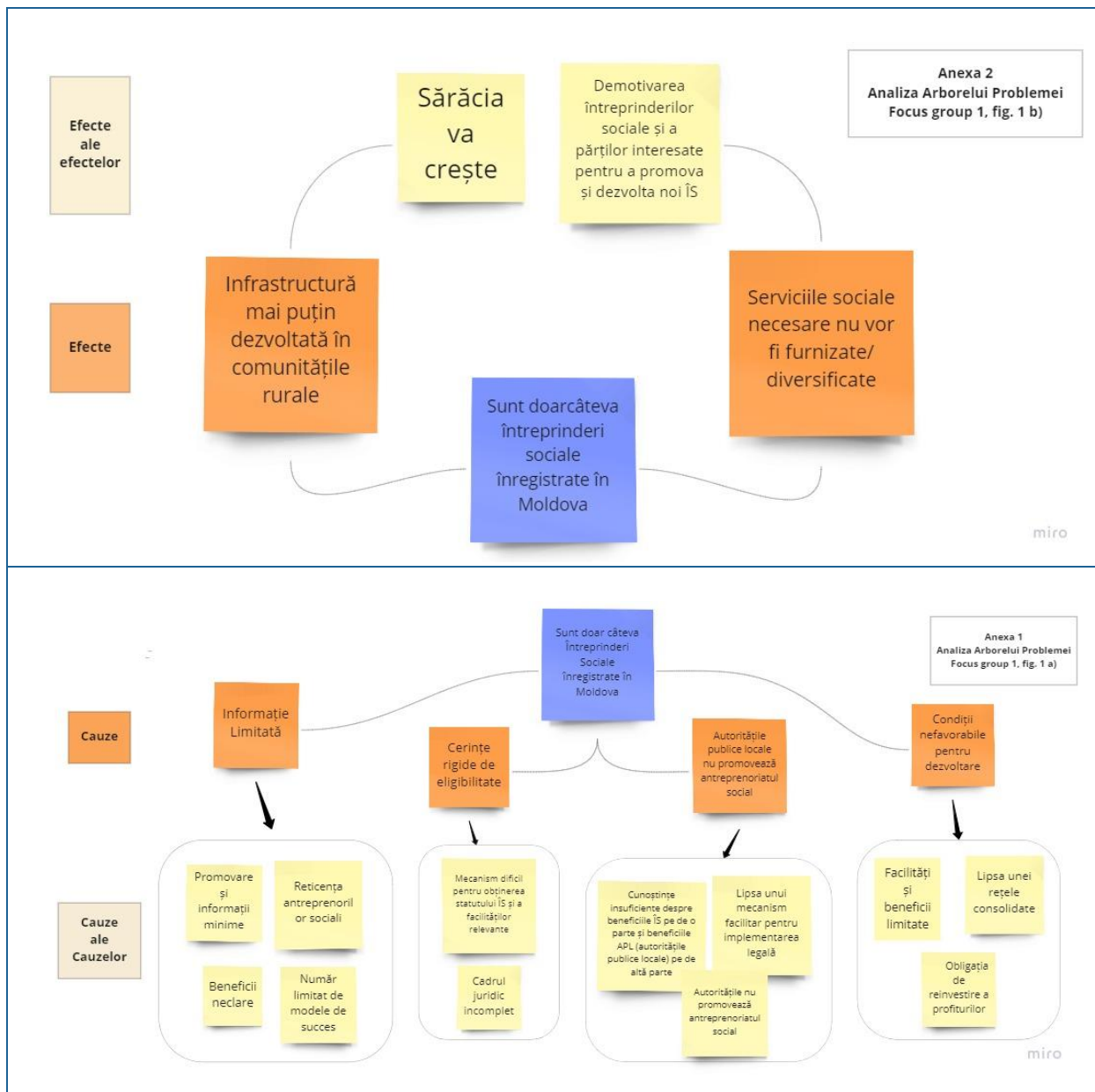

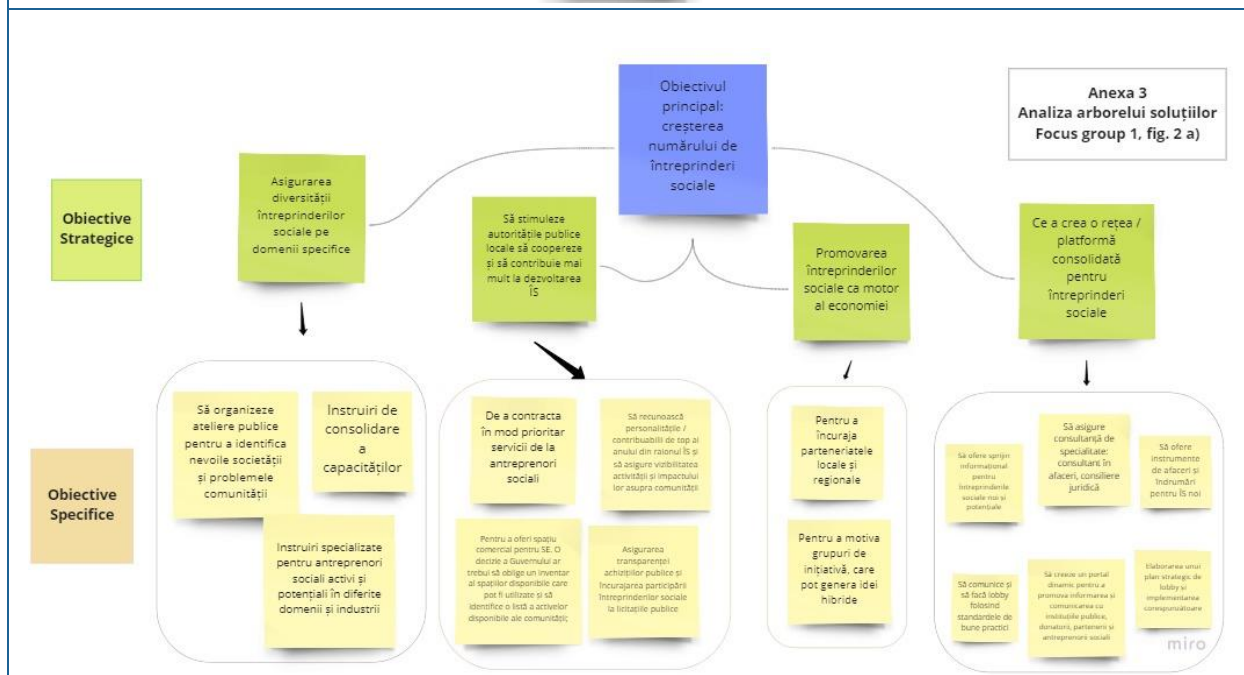
4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9, 80520000-5, 80590000-6, de la 85000000-9 la 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8, să fie rezervată unor operatori economici, cum ar fi persoane juridice fără scop lucrativ, întreprinderi sociale și unități protejate, acreditate ca prestatori de servicii sociale, prestatori publici de servicii sociale.”

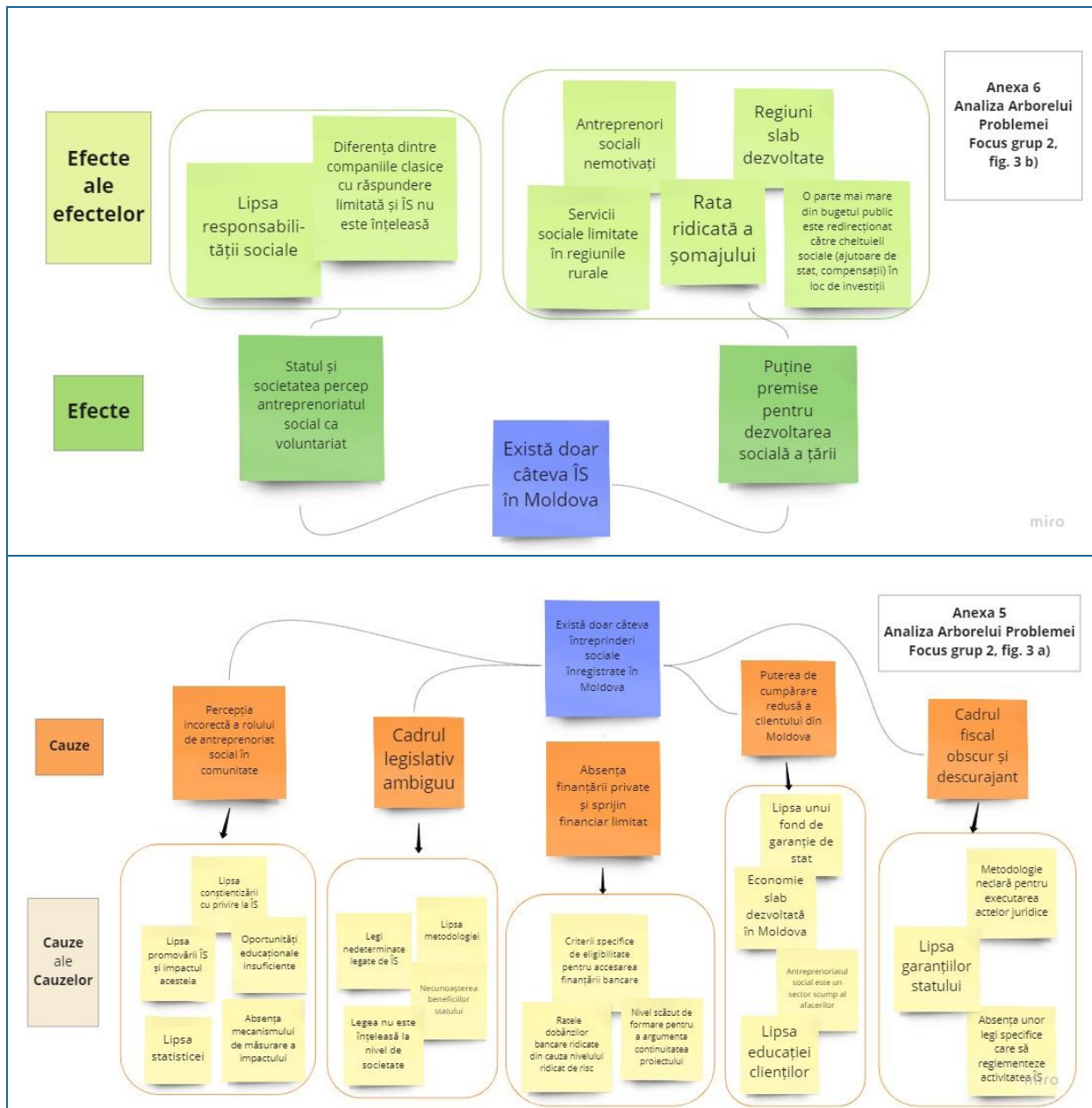
Prin urmare, statul ar trebui să modifice cadrul legal existent și să excludă o astfel de limitare. Mai mult, pentru a sprijini antreprenoriatul social, statul ar trebui să acorde o anumită parte din toate achizițiile publice pentru întreprinderile sociale. De asemenea, pentru acordarea accesului pe piață pentru întreprinderile sociale, statul ar trebui să se asigure că autoritățile contractante nu sunt obligate să ia în considerare doar prețul / valoarea costurilor, ci și să li se permită să ia în considerare beneficiile sociale oferite de o întreprindere socială ca furnizor de servicii.

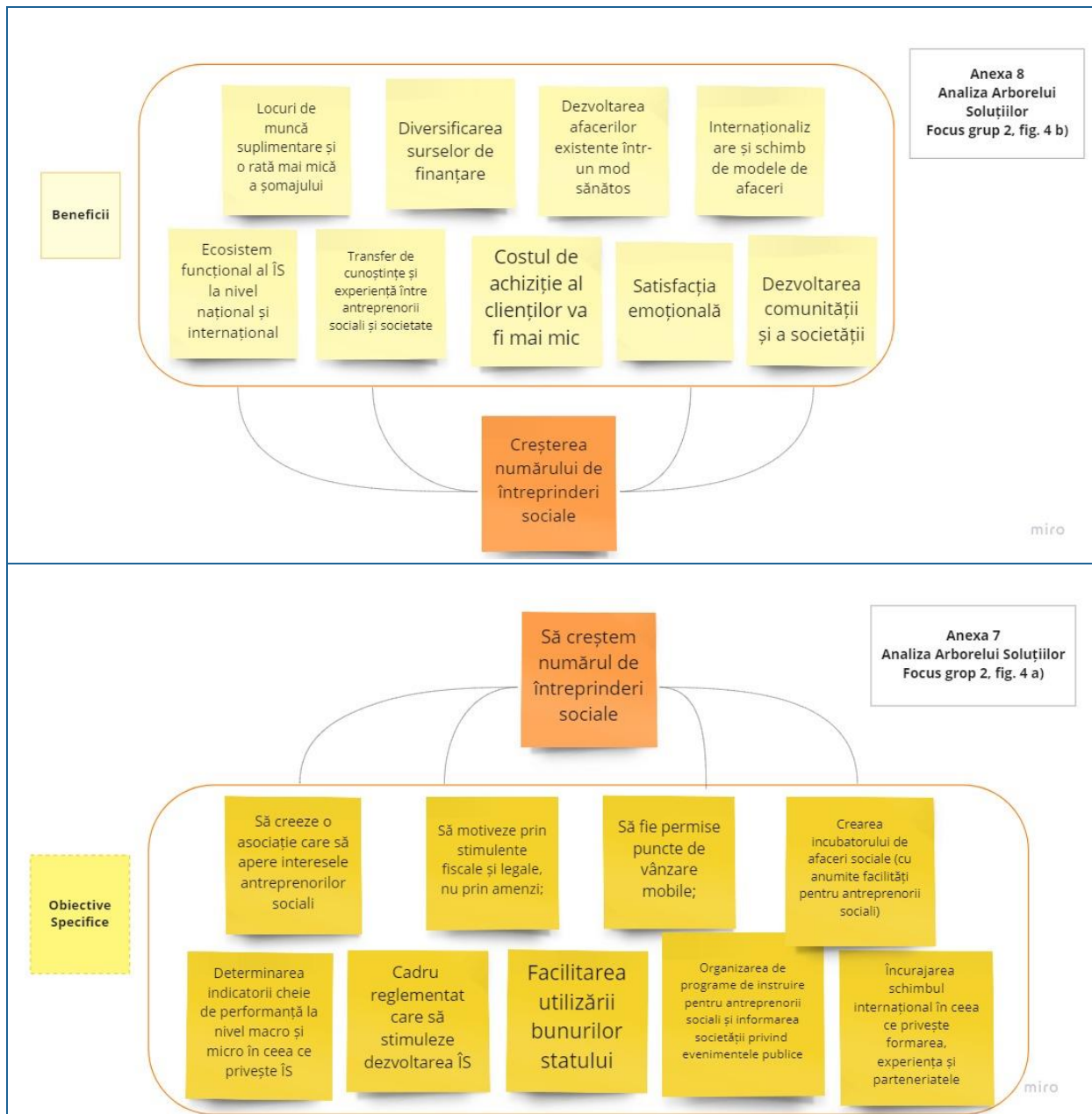
Recomandări:

1. Modificarea cadrului legislativ curent în sensul excluderii limitărilor enunțate în art. 6 alin. (2) și 59 alin. (6) din Legea privind achizițiile publice 131/2015, cu instituirea obligației exprese de rezervare a unei cote de cel puțin 15% din totalul contractelor de achiziții publice pentru persoanele juridice care au obținut statut de întreprindere socială/întreprindere socială de inserție.
2. Modificarea art. 59 alin. (5) din Legea privind achizițiile publice 131/2015 cu includerea prevederii că autoritățile contractante vor lua în considerare nu doar criteriul calitate-cost sau calitate-preț, ci vor ține cont în mod obligatoriu inclusiv de beneficiile sociale, misiunea și scopurile persoanei juridice care a obținut statut de întreprindere socială/întreprindere socială de inserție, care furnizează produsul sau prestează serviciul.
3. Promovarea și încurajarea instituțiilor publice să aplice procedura de achiziții publice prevăzută de art. 46 alin. (1) lit. g) și art. 59 din Legea privind achizițiile publice 131/2015.

EU4Youth

CAPITOLUL III

Raport cu concluzii și recomandări privind elaborarea modificărilor la cadrul legal privind antreprenoriatul social în Moldova

(politicile publice și strategiile privind antreprenoriatul social în
Moldova; activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social;
măsurile active de ocupare destinate grupurilor vulnerabile și
disponibile întreprinderilor sociale sau întreprinderilor de inserție)

Autor:

Cabinetul Avocatului “Sabina Cerbu”

Studiul privind analiza cadrului normativ a antreprenoriatului social a avut drept scop acoperirea domeniilor specifice de intervenție, cum ar fi: politicile publice și strategiile privind antreprenoriatul social în Moldova; activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social; măsurile active de ocupare destinate grupurilor vulnerabile și disponibile întreprinderilor sociale sau întreprinderilor de inserție; procedurile privind achizițiile publice disponibile pentru întreprinderile sociale și întreprinderile de inserție.

Metodologia acestei analize s-a bazat în primul rând pe cartografierea cadrului normativ, care a fost listată în raportul preliminar. Scopul a fost de a ne focaliza cercetarea pe aspecte care ne permit a stabili dacă există cadrul instituțional și care este eficiența acestuia, și dacă există toate componentele necesare pentru a stimula antreprenoriatul social în Moldova. Prima concluzie este că există cadrul de reglementare necesar și aliniat cu cele mai bune practici internaționale, dar, totuși, pot fi observate dificultăți la nivel de implementare care urmează a fi abordate de către autoritățile publice competente.

Moldova a reglementat antreprenoriatul social prin modificarea cadrului general privind antreprenoriatul și întreprinderile, și anume Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Odată cu aceste modificări a fost elaborată și aprobată Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018 privind aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și lista activităților care sunt considerate activități de antreprenoriat social. Aceeași hotărâre de guvern a aprobat Regulamentul privind organizarea concursului de selecție a membrilor societății civile în Comisia Națională pentru Antreprenoriat Social.

Cu referire la măsurile active de ocupare, noua Lege nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj cuprinde un set larg de măsuri și subvenții de care ar putea beneficia întreprinderile sociale și de inserție. Din păcate, aceste măsuri nu sunt promovate atât de larg pentru a fi accesibile pentru beneficiari și pentru întreprinderile sociale și de inserție.

Ca și rezultat imediat al analizei regulatorii, s-au constatat unele lacune de reglementare care se referă în principal la activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriatul Social și care ar trebui soluționate prin modificarea Regulamentului ei de activitate, în special: procedura de numire a președintelui; durata mandatului membrilor; criteriile de monitorizare și evaluare etc. De asemenea, trebuie operate amendamente în procedurile de achiziții publice pentru serviciile sociale și specifice, în particular prin adoptarea documentației standard privind desfășurarea acestor proceduri și soluționarea problemelor tehnice ce țin de platforma electronică mtender.gov.md pentru a fi posibilă înregistrarea procedurilor de achiziții publice ale serviciilor sociale și specifice. Toate constatările menționate în această analiză au fost confirmate și în interviurile realizate cu membrii Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social, specialiștii în achizițiile publice, reprezentanții Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Recomandările sunt prezentate în fiecare capitol al acestei analize, detaliate în Anexa A în baza următoarei structuri: denumirea recomandării (fiecare recomandare are și un număr: R1,R2 etc.); care instituție are responsabilitatea principală în ceea ce privește implementarea; prioritatea recomandării; impactul acesteia și nivelul de efort; problema și contextul acesteia; soluția

propusă; evaluarea costurilor și beneficiilor; indicatorii de performanță; soluțiile principale și reducerea riscurilor.

I. ASPECTE GENERALE ȘI NOȚIUNI

Antreprenoriatul social nu este reglementat de o lege specială, în schimb s-a utilizat cadrul general prin intermediul Legii nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi în care au fost operate amendamente și introduse mai multe articole și un capitol separat dedicat antreprenoriatului social și întreprinderii sociale (Capitolul VI¹⁰).

Legea nr. 845/1992 definește în art. 1¹ antreprenoriatul social ca o activitate de antreprenoriat, al cărei scop principal este soluționarea unei probleme sociale în interesul comunității.

Această activitate poate fi desfășurată de întreprinderile sociale și întreprinderile sociale de inserție, și fiind orientată **spre îmbunătățirea condițiilor de viață și oferirea de oportunități persoanelor din categoriile defavorizate ale populației** prin consolidarea coeziunii economice și sociale, inclusiv la nivelul colectivităților locale, prin ocuparea forței de muncă, prin dezvoltarea serviciilor sociale în interesul comunității, prin creșterea incluziunii sociale.

O persoană sau o familie defavorizată este acea persoană sau familie socialmente vulnerabilă, aflată în situații care împiedică activitatea normală din punct de vedere economic, educativ, social, etc.

Dat fiind faptul că această categorie de persoane este una foarte generală, o clarificare mai detaliată a asistenței sociale o putem găsi la art. 7 al Legii nr. 547/2003, care prevede o listă a beneficiarilor de asistență socială, și anume: de asistență socială beneficiază persoanele și familiile care, din cauza unor factori de natură economică, fizică, psihologică sau socială nu au posibilitate să își asigure un nivel decent de viață și anume:

- a. Copiii și tinerii ale căror sănătate, dezvoltare și integritate fizică, psihică sau morală sunt prejudiciate în mediul în care locuiesc;
- b. Familiile care nu își îndeplinesc în mod corespunzător obligațiile privind îngrijirea, întreținerea și educarea copiilor;
- c. Familiile fără venituri sau cu venituri mici;
- d. Familiile afectate de violența intrafamilială;
- e. Persoanele fără familie, care nu pot gospodări singure, care necesită îngrijire și supraveghere sau sunt incapabile să facă față nevoilor socio-medicale;
- f. Familiile cu trei și mai mulți copii;
- g. Persoanele vârstnice;
- h. Persoane cu dizabilități;
- i. Alte persoane și familii aflate în dificultate.

Atestăm situația că această categorie de persoane sunt cele a căror situație de dificultate se datorează pierderii independenței fizice, psihice sau intelectuale și au nevoie de asistență socială pentru îndeplinirea funcțiilor curente de importanță vitală. În mod cert fac parte din această

¹⁰ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120906&lang=ro

categorie de persoane defavorizate nu toți cei care intră în accepțiunea Legii nr. 547/2003. Or, sunt și alte categorii de persoane aflate în dificultate care sunt din varii categorii de risc, dar care nu cad sub incidența categoriei reglementate de legea nr. 547/2003 și prin urmare categorii, în temeiul cărora poate avea loc antreprenoriatul social. Or, spre exemplu Legea nr. 105/2018 prevede și ea o listă de persoane ce sunt în varii categorii de risc, cum ar fi cele indicate la art. 23 alin. (3), și anume:

- a. Tinerii cu vârsta cuprinsă între 16 și 24 ani: din familii defavorizate, orfani, rămași fără îngrijirea părinților, aflați sub tutelă sau curatelă;
- b. Persoanele care nu dețin o profesie/meserie;
- c. Persoane cu dizabilități;
- d. Șomerii de lungă durată;
- e. Persoanele cu vârsta de 50 ani și peste;
- f. Persoanele eliberate din locurile de detenție;
- g. Victimele traficului de ființe umane, după reabilitarea psihologică și socială;
- h. Persoanele care se luptă cu consumul de substanțe stupefiante ori psihotrope; după reabilitarea socială și psihologică;
- i. Victimele violenței în familie;
- j. Alte categorii supuse riscului de excluziune socială stabilite prin lege sau de către Guvern.

Din câte se poate nota din aceste două liste de categorii defavorizate se poate înțelege că acestea sunt privite din mai multe optici, iar înțelegerea categoriei defavorizate în sensul Legii nr. 547/2003 este una prea îngustă, iar scopul antreprenoriatului social ar cuprinde o categorie mai largă de persoane defavorizate.

Legislatura moldoveană a urmat aceeași abordare ca legislatura română reglementând în legea-cadru a economiei sociale cine este grupul vulnerabil, doar că acesta nu notează o listă exhaustivă. În sensul legii românești *grupul vulnerabil desemnează persoane sau familii care sunt în risc de a-și pierde capacitatea de satisfacere a nevoilor zilnice de trai din cauza unor situații de boală, dizabilitate, sărăcie, dependență de droguri sau alcool ori a altor situații care conduc la vulnerabilitatea economică și socială.*

RECOMANDARE (R1)

A modifica definiția de categorie defavorizată, fie prin a o extinde, fie prin a stabili niște criterii, în temeiul cărora o categorie poate fi considerată supusă riscului de excluziune socială. Această abordare ar acoperi toate grupurile de risc prevăzute în mai multe legi.

II. POLITICI ȘI STRATEGII ÎN DOMENIUL ANTREPRENORIATULUI SOCIAL

Reglementarea antreprenoriatului social în Republica Moldova, odată cu operarea amendamentelor în Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, a fost foarte binevenită. Însă, dat fiind faptul că economia socială, precum și antreprenoriatul social reprezintă concepte noi în Republica Moldova, care se supun unor principii distincte a antreprenoriatului clasic, ar fi fost mai oportună reglementarea acestora printr-o lege specială.

O lege specială oferă mai multă claritate pentru cei mai puțin inițiați, în care să fie reglementate într-un mod clar tipurile de activități, subiecții, administrarea unei asemenea afaceri, posibilitățile sau facilitățile ce pot fi oferite odată cu obținerea statutului de întreprindere socială sau de inserție, diferențierea clară de antreprenoriatul clasic sau organizațiilor necomerciale etc.

Existența unei legi speciale accentuează prioritatea domeniului și oferă o umbrelă mai vastă a cadrului normativ vis-a-vis de acest subiect. Iar, în cazul în care legislația secundară nu oferă soluții la unele probleme, cadrul legii speciale poate oferi direcții mai clare de a aborda anumite soluții. Modelul reglementării este diferit în funcție de țară; în rândul țărilor care au optat pentru o lege specială ar fi România, Franța, Spania, Portugalia și Grecia.

Decizia de a elabora o lege specială este mai mult o soluție care ar oferi o mai mare vizibilitate a acestui domeniu și ar putea asigura o planificare bugetară adecvată a facilităților administrative și fiscale.

Lipsa unei legi speciale în domeniul antreprenoriatului social, precum și a unui document de politici știrbește din importanța subiectului și lipsa unor angajamente ferme de ordin politic a autorităților de a promova antreprenoriatul social în Republica Moldova.

RECOMANDARE (R2)

A reglementa antreprenoriatul social prin intermediul unei legi speciale, pentru a sublinia particularitățile antreprenoriatului social și pentru a oferi mai mult spațiu pentru dezvoltarea unor politici strategice pe termen mediu și lung în acest domeniu.

În prezent, nu este aprobată nicio politică publică privind antreprenoriatul social în Republica Moldova. Astfel de intenții există și acest fapt poate fi confirmat din conținutul Raportului Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social pentru 2019. Pentru 2020, cu sprijinul Proiectului „Consilierea Guvernului Republicii Moldova cu privire la politicile economice”, implementat de GIZ Moldova, se așteaptă să fie dezvoltat Programul Național pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului Social în Republica Moldova”, care va include, de asemenea, un plan de acțiuni pentru antreprenoriatul social pentru anii 2021-2025, precum și elaborarea unui Program de sprijinire a antreprenoriatului social, care va fi implementat de ODIMM”. În timpul elaborării acestei analize,

Ministerul Economiei și Infrastructurii a inițiat discuții publice cu privire la Proiectul Programului Național de Dezvoltare a Antreprenoriatului Social pentru anii 2021-2025.¹¹

Documentul își propune:

1. Promovarea și dezvoltarea unei culturi a antreprenoriatului social în rândul populației din Republica Moldova;
2. Crearea unui cadru normativ favorabil antreprenoriatului social și valorificarea potențialului acestui sector în dezvoltarea economică și socială a Republicii Moldova;
3. Facilitarea accesului pe piață și la instrumentele financiare specifice sectorului antreprenorial social din Republica Moldova;
4. Îmbunătățirea abilităților și competențelor profesionale în domeniul antreprenoriatului social.

Cu siguranță, acest document de politică este binevenit, or, pentru a promova antreprenoriatul social în Republica Moldova, sunt necesare un set de obiective și măsuri clare pentru a implica toate autoritățile relevante în baza competențelor lor specifice. În același timp, un document de politică oferă o fereastră de oportunitate pentru planificarea ușoară a resurselor bugetare, includerea acestora în cadrul bugetar pe termen mediu și, ulterior, în bugetele anuale.

După cum s-a menționat, acesta este un pas imens către dezvoltarea antreprenoriatului social prin aprobarea unei politici publice pe termen mediu. Cu toate acestea, documentul cuprinde acțiuni de intervenții care au fost deja incluse în cadrul de reglementare (de exemplu, achizițiile publice rezervate pentru servicii sociale) sau acțiuni pentru care nu este clar în ce mod ar crește incluziunea socială (de exemplu, cota obligatorie pentru întreprinderile cu peste 100 de angajați de a angaja persoane cu dizabilități: Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități¹², deja prevede în art. 34 alin. (4) că angajatorii, indiferent de organizarea legală, care conform schemei de personal au 20 sau mai mulți angajați, creează sau rezervă locuri de muncă și angajează persoane cu dizabilități în proporție de cel puțin 5% din numărul total de angajați.)

În procesul consultărilor publice inițiate în luna decembrie 2020, în adresa Ministerului Economiei și Infrastructurii, a fost expediat un aviz la proiectul Programului de Dezvoltare a Antreprenoriatului Social pentru anii 2021-2025. Acest document de politici este momentan în dezbateri publice cu persoanele interesate și urmează a fi definitivat și, ulterior, aprobat printr-o hotărâre de guvern.

III. ACTIVITATEA COMISIEI NAȚIONALE PENTRU ANTREPRENORAT SOCIAL

În vederea implementării prevederilor Legii nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi cu referire la antreprenoriatul social, Guvernul a aprobat Regulamentul de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și lista genurilor de activități a antreprenoriatului social, prin Hotărârea de Guvern nr. 1165/2018¹³.

¹¹ <https://cancelaria.gov.md/ro/content/pentru-aprobarea-programului-national-de-dezvoltare-antreprenoriatului-social-2021-2025>

¹² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110494&lang=ro

¹³ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109970&lang=ro

Această Comisie reprezintă un organ colegial, fără personalitate juridică, care este constituită din 11 membri (președinte, vicepreședinte și membrii Comisiei):

1. 2 reprezentanți din partea Ministerului Economiei și Infrastructurii;
Câte un 1 reprezentant la nivel de secretar de stat, desemnați în modul stabilit de către ministrul de resort; din partea:
2. Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale;
3. Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului;
4. Ministerului Finanțelor;
5. Ministerului Justiției,
6. 1 reprezentant al Congresului Autorităților Locale din Moldova, desemnat în modul stabilit;
7. 4 reprezentanți ai organizațiilor necomerciale care desfășoară activități de antreprenariat social și ai întreprinderilor sociale, inclusiv întreprinderilor sociale de inserție, selectați în modul stabilit.

Mandatul Comisiei este de 3 ani de la data emiterii ordinului ministrului economiei și infrastructurii.

Funcția de președinte al Comisiei este exercitată de secretarul general de stat al Ministerului Economiei și Infrastructurii, iar funcția de vicepreședinte este exercitată de un reprezentant al societății civile ales cu votul majorității membrilor Comisiei, în cadrul primei ședințe, la propunerea membrilor Comisiei ce reprezintă sectorul neguvernamental.

Din cele expuse mai sus putem constata că funcția de președinte al Comisiei este atribuită din oficiu, aceasta fiind legată de funcția Secretarului general de stat al Ministerului Economiei și Infrastructurii. Amintim despre faptul că în comparație cu ceilalți membri ai comisiei, care își pot exercita mandatul pe perioadă de 3 ani, conform Hotărârii de Guvern nr. 1165/2018 se poate interpreta că funcția de președinte ar putea perpetua mandatul Comisiei și poate perpetua pentru o perioadă nedeterminată de timp. Mai mult decât atât, funcția de secretar de stat nu este condiționată de mandatul politic, având statutul de funcționar public în cel mai înalt grad. Contractele de muncă încheiate cu funcționarul public se încheie pentru o perioadă nedeterminată.

Memoria instituțională este un element important, dar în același timp o structură de acest fel nu poate fi condusă permanent de o singură persoană. Or, orice schimbare de management la un anumit interval de timp (mandat) poate aduce noi viziuni în felul în care poate activa această Comisie. La fel, atunci când se schimbă componența Comisiei și în același timp rămânând aceeași persoană în calitate de Președinte pot apărea situații conflictuale, care poate bloca activitatea acestei Comisii.

De menționat faptul că Legea nr.845 / 1992 în art. 364 nu prevede expres că președintele trebuie să fie Secretarul general al Ministerului Economiei și Infrastructurii sau modul în care trebuie să fie ales ori numit. Motivul pentru care funcția președintelui trebuie să fie ocupată din oficiu și este legată de cea a secretarului general al ministerului nu este clar, precum și rațiunile pentru care a fost reglementat în Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018.

RECOMANDARE (R3)

Opțiunea A

A modifica procedura de numire a președintelui Comisiei prin alegerea acestuia din rândul membrilor Comisiei pentru un mandat de 3 ani.

Opțiunea B

A modifica procedura de numire a președintelui Comisiei astfel încât să nu fie legată de funcția de Secretar General al Ministerului Economiei și Infrastructurii. Ar putea fi desemnat un al reprezentant al Ministerului (șef de direcție sau un secretar de stat), pentru un mandat de 3 ani ca și alți membri ai Comisiei.

Modificările urmează a fi operate în Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și lista tipurilor de activități care constituie activități de antreprenoriat social, în special art. 6

Aceeași Hotărâre de Guvern nr. 1165/2018 prevede că membrii Comisiei au un mandat de 3 ani, fără a reglementa numărul de mandate consecutive pe care le-ar putea avea un membru. Aceasta înseamnă că unii dintre ei ar putea fi numiți/aleși pentru un număr nedeterminat de mandate. O asemenea abordare nu prea este utilizată în nici o comisie sau consiliu și oferă un mesaj greșit despre o adevărată democrație. Prin urmare, în majoritatea comisiilor de stat este reglementat că membrii își pot desfășura activitatea doar în două mandate consecutive.

RECOMANDARE (R4)

A reglementa numărul de mandate consecutive pe care-l poate exercita un membru al Comisiei: membrii Comisiei să poată exercita **maxim două mandate consecutive a câte 2 ani**.

Modificările urmează a fi operate în Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018, Secțiunea II.

În vederea evaluării conformării statutului de întreprindere socială, Comisia instituie grupuri de lucru formate din membrii săi, reprezentanți ai autorităților administrative și instituțiilor publice interesate care participă nemijlocit la efectuarea evaluării. Nu este reglementat cum are loc această evaluare: doar în baza documentației depuse, a interviurilor cu administratorii întreprinderilor sau la necesitate cu vizite la locul desfășurării activității întreprinderii. La fel, nu este clar care sunt criteriile de evaluare, or orice proces de evaluare urmează să conțină niște repere pentru a argumenta în mod obiectiv orice decizie a Comisiei.

Întrucât secretariatul Comisiei duce lipsă de personal și din cauza nivelului ridicat de reprezentare în această Comisie la nivelul secretarilor de stat, care sunt copleșiți de sarcinile lor zilnice, Ministerul Economiei și Infrastructurii a găsit o soluție. A fost creat un grup de lucru permanent, format din aproximativ 17 membri, reprezentanți ai autorităților publice și membri ai societății

civile. Acest grup asistă Comisia la prima evaluare a solicitanților pentru a obține statutul de întreprindere socială sau întreprindere socială de inserție. Același grup de lucru asistă Comisia în evaluări și monitorizările ulterioare. Nu este chiar potrivit ca același grup de lucru să fie implicat în două procese de evaluare diferite, fapt ce diminuează obiectivitatea procesului de evaluare în sine. Scopul primei evaluări este de a acorda sau nu unui anumit solicitant statutul de întreprindere socială sau întreprindere de inserție; iar cea de-a doua este mai mult o monitorizare, al cărei scop este de a evalua dacă respectiva entitate continuă să respecte toate cerințele prevăzute de lege pentru întreprinderile sociale / de inserție. Este important de menționat că cea de-a doua evaluare se efectuează numai la cererea altor autorități publice, plângeri, petiții etc.

RECOMANDARE (R5)

A elabora o **metodologie de evaluare** pentru a aprecia conformitatea întreprinderilor sociale/de inserție dacă corespund statutului oferit, care ar include cel puțin următoarele:

Indicatori de rezultat care ar oferi o înțelegere Comisiei în a măsura dacă rezultatele întreprinderilor sociale/de inserție au fost atinse. Scopul acestor indicatori este de a măsura eficiența etapei de sprijin în procesul de reintegrare a persoanelor din grupurile defavorizate/vulnerabile. Relevanța pentru această categorie de indicatori este rata de inserție.

Indicatori de realizare. Acești indicatori ar fi necesari pentru a măsura imediat efectele directe, beneficiile și avantajele asupra grupului vulnerabil de persoane implicate în activitatea întreprinderilor sociale de inserție. Scopul acestor indicatori este de a măsura evoluția numărului mediu de angajați din grupurile vulnerabile din întreprinderea socială sau întreprinderea de inserție. Relevant pentru această categorie de indicatori ar fi: modificarea procentuală a numărului total de angajați din întreprinderile sociale/întreprinderile de inserție în anul de raportare comparativ cu anul precedent; modificarea procentuală a numărului total de angajați din grupurile defavorizate/vulnerabile din întreprinderea socială/de inserție.

Indicatori de impact. Unul din principiile economiei sociale este alocarea celei mai mari părți a profitului în realizarea intereselor generale ale comunității, ceea ce înseamnă reinvestirea a 90% din profit în scopurile sociale ale întreprinderii. Indicatorii de impact ar oferi informații despre toate beneficiile pe termen lung. Relevant pentru această categorie de indicatori este rentabilitatea socială. Indicatorul de rentabilitate socială urmărește să măsoare capacitatea unei întreprinderi de a obține profit, astfel încât 90% din aceasta să susțină costurile activității economice și sociale în decurs de un an. Indicatorul măsoară impactul social prin reinvestirea a 90% din profitul total obținut în anul de raportare.

Revenind la grupurile de lucru de monitorizare, Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018 nu menționează modul în care sunt luate deciziile, mai ales atunci când printre membri nu există un consens. Analizând dispozițiile legale s-ar putea concluziona că grupurile de lucru nu iau / emit decizii, ci doar elaborează recomandări către Comisie. Cu toate acestea, chiar și recomandările trebuie aprobate cumva în rândul membrilor grupurilor de lucru. Nu este clar ce se întâmplă atunci când anumiți membri au opinii diferite cu privire la recomandări, cum își prezintă părerea membrilor Comisiei?

RECOMANDARE (R6)

A modifica Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018 prin a reglementa formatul cu privire la modul în care grupul de lucru ia decizii. Deciziile ar putea fi luate de majoritatea membrilor desemnați. Sau, cel puțin să se reglementeze care ar fi procedura în temeiul căreia membrii pot anexa/prezenta Comisiei opinia lor separată.

Prevederile pct. 44 din Hotărârea Guvernului nr.1165/2018 prevede că temei pentru efectuarea evaluării pot fi notificările și solicitările organelor de drept și fiscale, petițiile persoanelor fizice și juridice cu privire la încălcările comise de întreprinderile sociale sau întreprinderile de inserție socială. Merită menționat faptul că aceste motive sunt raționale, dar nu suficiente.

Pot exista situații când, în baza unor informații colectate de către Comisie, apar suspiciuni rezonabile că o anumită întreprindere nu respectă statutul de întreprindere socială/de inserție. Din păcate, decizia Guvernului, menționată mai sus, nu acordă expres Comisiei dreptul de autosesizare. Astfel, evaluarea în mod tehnic ar putea fi efectuată numai în baza unei cereri sau a unei petiții parvenite de la o terță persoană.

RECOMANDARE (R7)

A modifica Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018 în special pct.44 prin introducerea unui temei juridic suplimentar pentru efectuarea evaluării conformității – la autosesizarea Comisiei.

Pct. 47 al Hotărârii de Guvern nr. 1165/2018 prevede că în cazul depistării abaterilor de la cerințele prevăzute la articolele 36¹ și 36³ din Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, Comisia va avertiza întreprinderile sociale sau întreprinderile sociale de inserție cu privire la abaterile depistate și va solicita înlăturarea acestora în cel mult 60 de zile. Pct. 47 nu prevede însă modalitatea formală prin care întreprinderea socială sau întreprinderea de inserție este avertizată - se emite o notificare/recomandare în acest sens sau se emite o decizie de avertizare. În colaborare cu prevederile pct. 23 al aceleiași hotărâri de Guvern, se prevede că în exercitarea atribuțiilor, Comisia adoptă decizii și recomandări privind problemele ce țin de competența sa. Astfel, ar fi indicat să se reglementeze expres forma actelor juridice emise de Comisie, în cazul avertizărilor în contextul pct. 47.

RECOMANDARE (R8)

A modifica Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018, în special prevederile pct. 47 și/sau pct. 23 prin precizarea formei juridice a documentului emis în cazul avertizărilor Comisiei. Tipul documentului emis (decizie, notificare, avertisment, prescripție, etc) este important în contextul efectelor juridice ce le generează și a modalității de contestare.

Aparent, membrii Comisiei își înțeleg destul de restrâns competențele, reducându-le la evaluarea cererilor depuse pentru acordarea statutului de întreprindere socială sau inserție. Astfel, dacă numărul cererilor este mic, nu este justificată necesitatea organizării ședințelor. Cu toate acestea, pe lângă examinarea cererilor și luarea deciziei de atribuire sau respingere a unei cereri, Comisia are și alte competențe de care ar trebui să se facă uz în conformitate cu legea, în special cele menționate în pct. 3 a Hotărârii Guvernului nr. 1165/2018 cum ar fi: elaborarea de studii și

rapoarte în domeniul antreprenoriatului social; participarea la elaborarea politicilor publice și a actelor normative în domeniul antreprenoriatului social; promovarea sectorului antreprenoriatului social și formularea recomandărilor privind îmbunătățirea cadrului de dezvoltare etc.

Conform prevederilor pct. 16 din Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018, *Comisia se întrunește ori de câte ori sunt depuse solicitări sau contestații, dar nu mai rar decât o dată în trimestru, în ședințe ordinare și, după caz, la convocarea președintelui sau a majorității membrilor aleși ai Comisiei în ședințe extraordinare*. Din anul 2019, de când Comisia și-a început activitatea, au fost organizate doar 4 ședințe, din cele 8 ședințe obligatorii. De asemenea, anterior pe site-ul Ministerului Economiei și Infrastructurii erau disponibile doar 3 procese-verbale ale ședințelor, dar odată cu lansarea noului website al ministerului chiar și aceste informații au dispărut. Vechea versiune a website-ului, de asemenea nu oferea informații complete cu privire la agenda Comisiei. Există o dificultate clară privind capacitatea secretariatului, care afectează transparența întregii activități a Comisiei.

RECOMANDARE (R9)

Elaborarea unui plan anual de activitate a Comisiei. Pentru a asigura o activitate continuă și neîntreruptă a activității Comisiei, ar fi necesar elaborarea unui plan anual de activitate și un calendar al datelor estimative ale ședințelor regulate. Un plan de activitate ar putea cuprinde: discuții cu experți; dezbateri privind proiectele de politici care afectează sectorul; discuții cu potențialii donatori/parteneri de dezvoltare în stabilirea priorităților de cooperare.

RECOMANDARE (R10)

Consolidarea capacității Secretariatului. Dacă resursele interne permit, o soluție ar fi majorarea numărului de unități de personal pentru Secretariatul Comisiei. O altă soluție ar fi solicitarea unui sprijin din partea partenerilor de dezvoltare urmând modelul în care este consolidată capacitatea secretariatului Consiliului Economic de pe lângă prim-ministrul Republicii Moldova.

IV. SERVICIILE, MĂSURILE DE OCUPARE ȘI ANTREPRENORIATUL SOCIAL

Adoptarea Legii nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurării de șomaj a vizat să facă piața muncii mai eficientă și mai favorabilă incluziunii. Aceasta favorizează persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, șomerii și angajatorii. Legea promovează politici active pe piața muncii care contribuie la creșterea gradului de angajare prin formare, la crearea de oportunități de locuri de muncă prin subvenții salariale și la stimularea întreprinderilor nou-înființate. Grupurile țintă menționate în lege includ tinerii necalificați, persoanele cu vârsta peste 50 de ani, persoanele cu dizabilități, persoanele eliberate din detenție etc.

În conformitate cu legea menționată mai sus, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (denumită în continuare ANOF) oferă în prezent următoarele servicii relevante în contextul antreprenoriatului social:

A. Informarea privind piața muncii

Aceasta presupune înregistrarea cererilor și ofertelor de muncă la ANOFM; servicii și măsuri în vederea plasării în câmpul muncii; condițiile de acces la serviciile și măsurile de ocupare a forței de muncă; informarea asupra locurilor de muncă vacante și condițiile de ocupare a acestora; informații privind metodele de căutare a unui loc de muncă; informații privind calificările și abilitățile persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă înregistrate la subdiviziunile teritoriale ale ANOFM. ANOFM în acest fel ar fi platforma necesară în care s-ar întâlni interesele comune ale unui angajator și o persoană în căutarea locului de muncă. Astfel, această instituție facilitează schimbul de informație și analizează compatibilitatea cererii și ofertei. Acest serviciu prestat de către subdiviziunile ANOFM este unul valoros în mod special pentru localitățile rurale ale țării, acolo unde accesul la alte surse de informare privind ofertele de muncă sunt mai limitate. În localitățile urbane există acces la informație și platforme online unde sunt plasate anunțuri privind ofertele de muncă, clasificate pe mai multe categorii, ceea ce face ca serviciile de informare privind piața muncii să fie mai puțin solicitate.

Acest serviciu este disponibil pentru toate persoanele interesate, indiferent dacă sunt sau nu parte din cadrul unei anumite categorii de risc, și este prestat în mod gratuit.

Merită a fi menționat și faptul că ANOFM dispune și de o platformă online, www.angajat.md în care pot fi identificate mai multe oportunități de angajare. Aceasta dispune și de motoare de căutare pe diferite criterii cum ar fi: localitate, abilități, nivel de studii, oferte salariale. Spre regret această sursă este puțin mediatizată și accesată de către potențialii beneficiari. Una din dezavantajele sale pentru un utilizator simplu este motorul de căutare, care nu este cel mai prietenos. Ar fi mult mai indicat de schimbat criteriile de căutare, cum ar fi după profesii sau pe domenii, iar, pe prima pagină să fie deja listate cele mai recente oferte.

Serviciul de informare în mare parte se realizează față în față (contact fizic), astfel nu este utilizată resursa informațională pentru a ajunge la un grup mai mare de beneficiari. În condițiile pandemice curente, dezvoltarea resursei informaționale online ar face acest serviciu mai eficient și mai accesibil.

RECOMANDARE (R11)

Dezvoltarea platformei electronice www.angajat.md, și stabilirea unor criterii adiționale motorului de căutare. A lista toate ofertele de angajare pe prima pagină a platformei.

B. Ghidarea în carieră

Ghidarea în carieră include informarea cu privire la profesii și specificul muncii; consultanță în elaborarea instrumentelor de marketing personal și consultanță privind decizia pe care poate să o ia persoana cu privire la cariera sa. Informarea cu privire la profesii și specificul pieței muncii urmărește sprijinirea persoanei în vederea corelării intereselor profesionale cu solicitările pieței muncii.

Acest serviciu este prestat în mod gratuit către toate categoriile de persoane interesate în căutarea unui loc de muncă. Este un serviciu oferit la solicitare.

Este un serviciu exclusiv destinat persoanelor în căutarea unui loc de muncă/șomerilor.

C. Intermedierea muncii

Intermedierea muncii constă în mijlocirea, de către subdiviziunile teritoriale ale ANOFM, între eventualii angajați și angajatori în vederea satisfacerii cererilor ambelor părți și stabilirii unor raporturi de muncă. Aceasta se realizează prin oferirea de informații privind locurile de muncă vacante și condițiile de ocupare a acestora prin publicarea, afișarea, organizarea de târguri ale locurilor de muncă; preselecția candidaților corespunzător cerințelor locurilor de muncă oferite și în concordanță cu pregătirea, aptitudinile, experiența și cu interesele acestora.

Intermedierea muncii poate avea loc și în mod electronic prin punerea automată în corespondență a cererilor și ofertelor de locuri de muncă prin intermediul tehnologiilor informaționale.

Acest serviciu poate fi solicitat și de către întreprinderile sociale sau de inserție în ordine generală. Or, acestea ca și alte întreprinderi mici și mijlocii se confruntă cu problema identificării persoanelor care să corespundă așteptărilor. ANOFM și structurile sale individuale este unica instituție care are cea mai vastă bază de date privind datele persoanelor în căutarea unui loc de muncă/șomeri, cât și a angajatorilor. Probabil cea mai mare problemă în prestarea acestor servicii este conștientizarea insuficientă că aceste servicii există și sunt livrate gratuit. Or, atât o persoană care este în căutarea unui loc de muncă sau un angajator nu ajung să efectueze cel puțin o vizită la subdiviziunile teritoriale ale ANOFM pentru a se interesa de serviciile pe care această instituție le poate oferi.

Cu regret, mijloacele electronice, puse la dispoziție, cum ar fi www.angajat.md sau www.e-angajare.md deși par a fi niște resurse bune, care au fost lansate aproximativ 5 ani în urmă (în 2015), nu au fost suficient de dezvoltate și, respectiv, nu au valoare corespunzătoare. Ambele merită a fi îmbunătățite, astfel încât navigarea pe aceste resurse electronice să fie o experiență ușor de realizat.

RECOMANDARE (R12)

Dezvoltarea serviciului electronic www.e-angajare.md, care nu este folosit la capacitatea sa maximă. Una din probleme este lipsa acoperirii mediatice adecvate în privința acestei resurse. ANOFM ar urma să aloce resurse suplimentare pentru a promova mai bine acest instrument.

D. Servicii de preconcediere

Serviciile de preconcediere se acordă unei anumite categorii de persoane și anume acelor care au fost preavizate în legătură cu lichidarea unității, reducerea statelor de personal și constau în mare parte în următoarele: punerea la dispoziție a informațiilor cu privire la prevederile legale referitoare la asigurarea de șomaj, serviciile și măsurile active de ocupare a forței de muncă, precum și acordarea acestora; informarea despre locurile de muncă vacante înregistrate; instruirea în modalitățile de căutare a unui loc de muncă.

Aceste servicii însă se pot oferi, la solicitare, și altor persoane care sunt expuse riscului de șomaj.

E. Reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități

Serviciile de reabilitare profesională sunt oferite persoanelor cu dizabilități în vederea restabilirii, recuperării sau compensării capacității de muncă a acestora. Restabilirea profesională se prestează în cadrul instituțiilor și centrelor de reabilitare profesională specializate, la îndreptarea subdiviziunilor teritoriale ale ANOFM, în conformitate cu recomandările conținute în Programul individual de reabilitare și incluziunea socială a persoanei cu dizabilități, elaborat de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Aceste servicii sunt contractate de la furnizorii de servicii specializate.

Aceste servicii nu sunt destinate angajatorilor, prin urmare, eventual nici întreprinderilor sociale sau de inserție. Or, reabilitarea profesională se realizează așa cum se menționează mai sus de către instituțiile și centrele de reabilitare profesională specializate. Aceste servicii cuprind un complex de măsuri medicale, profesionale, sociale și pedagogice, cum ar fi: diagnosticarea persoanei cu dizabilități; identificarea necesităților de intervenție; recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și a capacității de muncă necesare pentru integrarea efectivă în câmpul muncii și favorizarea integrării sociale, inclusiv profesionale a persoanei cu dizabilități.

O oportunitate eventuală ar fi pentru întreprinderile sociale de a deveni un prestator de servicii de reabilitare profesională. În aceste condiții ar putea oferi servicii contra plată ANOFM, or această instituție contractează aceste servicii în mod separat.

F. Identificarea tinerilor NEET

Se consideră tineri NEET tinerii în vârstă de 15–29 de ani, care nu sunt înregistrați ca persoane aflate în căutarea unui loc de muncă/ șomeri la Agenție, nu au beneficiat și/sau nu beneficiază de măsuri de ocupare a forței de muncă prestate de subdiviziunile teritoriale al Agenției, nu studiază/învață în cadrul sistemului formal de educație și nu participă la cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație.

Identificarea tinerilor NEET este un serviciu social, scopul căruia este prestarea serviciilor prietenoase tinerilor prin oferirea informațiilor cu privire la serviciile de care pot beneficia, direcționarea acestora către serviciile sociale sau de ocupare în vederea creșterii șanselor de încadrare durabilă în câmpul muncii.

Acest serviciu este unul nou, care urmează a fi lansat în anul 2021. În acest sens nu există încă proceduri aprobate de Guvern privind prestarea acestor servicii. **Acestea vor fi externalizate prestatorilor de servicii sociale în baza procedurilor de achiziții publice.**

Aceste servicii țin nemijlocit de identificarea tinerilor NEET și nu sunt destinate angajatorilor și implicit întreprinderilor sociale sau de inserție. În prevederile proiectului acestei proceduri (variantea inițială) aceste servicii vor fi contractate de către ANOFM prestatorilor de servicii sociale. În cazul dat, **întreprinderile sociale sau de inserție ar putea să se implice prin a demara procedurile de acreditare a prestării serviciilor sociale și într-un final să participe la**

concursurile de achiziții publice pe care le va demara ANOFM în vederea contractării acestor servicii. În aceste condiții, în funcție de tipul activității pe care o desfășoară o întreprindere socială sau de inserție ar putea beneficia de această oportunitate și de a deveni un prestator de servicii sociale de identificare a tinerilor NEET.

G. Angajarea asistată

Este un serviciu nou, introdus în Legea nr. 105/2018 în anul 2020, iar procedurile de implementare și prestare a acestui serviciu încă nu a fost aprobat de Guvern. Acest serviciu presupune un serviciu social care are drept scop asigurarea accesului, obținerea și păstrarea unui loc de muncă remunerat pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități, prin creșterea șanselor de ocupare, de promovare a unei ocupări sustenabile și de integrare durabilă pe piața muncii.

Beneficiarii acestor servicii sunt șomerii deja înregistrați la subdiviziunile teritoriale ale ANOFM, cărora li se recomandă încadrarea în câmpul muncii și beneficierea de servicii angajare asistată conform Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Iar, în cazul în care aceste servicii nu le-au fost indicate, aceștia pot solicita o confirmare suplimentară de la Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă.

Acest serviciu pretinde a fi unul flexibil și se va desfășura în câteva etape, și anume: stabilirea contactului și implicarea beneficiarului; elaborarea profilului vocațional; identificarea locului de muncă; implicarea angajatorului și asistența la locul de muncă și monitorizarea post-angajare.

Este prematur să analizăm eficiența și oportunitatea acestor servicii, or acestea nu au fost demarate în practică, iar Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale este în proces de definitivare a proiectului procedurii și inițierii consultărilor publice pe marginea acestuia.

Totodată, ANOFM este în proces de implementare a următoarelor măsuri active de ocupare:

H. Formarea profesională

Formarea profesională presupune calificarea, recalificarea, perfecționarea, specializarea sau, după caz, certificarea șomerilor în scopul reintegrării lor ulterioare în câmpul muncii. Formarea profesională se realizează de către furnizorii de servicii de formare profesională, publici sau privați, autorizați în condițiile legii sau de către angajatori. Aceasta se realizează prin: cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare; instruirea la locul de muncă în cadrul unității; stagii profesionale; certificarea cunoștințelor și a competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală.

Deși nu este o măsură destinată nemijlocit angajatorului, acesta se poate implica activ într-un proces de formare profesională, ca într-un final persoana instruită să poată rămâne în unitatea sa. Condițiile de participare în acest proces sunt generale, astfel încât o întreprindere socială sau de inserție ar putea să le întrunească fără dificultăți.

Instruirea de la locul de muncă se organizează de către subdiviziunea teritorială în colaborare cu furnizorii de servicii de formare profesională publici sau privați, autorizați în conformitate cu actele normative în domeniul educației, care au încheiate cu angajatorii acorduri de colaborare privind instruirea la locul de muncă. Astfel, pregătirea teoretică a șomerului-cursant se realizează de

către furnizorul de servicii de formare profesională și include cel mult 20% din volumul total de ore destinate programului de formare profesională. Instruirea practică a șomerului-cursant se realizează de către angajator și include minimum 80% din volumul total de ore destinate programului de formare profesională.

Condițiile pentru a participa în cadrul acestei măsuri sunt: angajatorul să fie înregistrat conform legislației; să nu aibă activitatea suspendată, să nu se afle în proces de insolabilitate sau lichidare; să nu aibă datorii față de bugetul public național pentru anul precedent; să asigure condițiile pentru instruirea la locul de muncă a șomerului-cursant, conform programului de instruire la locul de muncă; să dispună de personal calificat pentru a exercita funcția de maestru-instructor în producție pe durata instruirii la locul de muncă; să asigure respectarea cerințelor de securitate și sănătate în muncă, precum și respectarea prevederilor aplicabile ale legislației muncii; să aibă cel puțin 5 angajați, inclusiv fondatorul.

I. Suport pentru crearea și adaptarea locului de muncă

Angajatorii și șomerii care creează locuri de muncă sau adaptează locurile de muncă existente pot beneficia de suport din partea subdiviziunilor teritoriale care constă din:

- a. subvenții acordate pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă;
- b. consultanța, asistența și sprijinirea inițierii unei afaceri;
- c. susținerea proiectelor de inițiative locale.

Acestea ar fi blocul de măsuri active destinate inclusiv angajatorilor, de care, prin urmare, ar putea beneficia și întreprinderile sociale sau de inserție. La momentul de față nu sunt aprobate anumite reglementări speciale destinate subvenționării întreprinderilor sociale sau de inserție, dar, în același timp, nu pot fi identificate dificultăți de ordin administrativ sau la nivelul condițiilor de eligibilitate.

J. Subvenționarea locurilor de muncă

Aceasta ar fi măsura cea mai atractivă pentru întreprinderile sociale sau de inserție. Ea este reglementată de art. 36 a Legii nr. 105/2018, prin care angajatorul care angajează pe o perioadă nedeterminată sau determinată, cu o durată de cel puțin 18 luni, șomeri din categoriile persoanelor menționate la art. 23 alin. (3) lit. c), e)-j) al aceleiași legi, direcționați de către subdiviziunea teritorială, primește subvenții lunare în sumă egală cu 30% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, pe un termen de 6 luni, pentru fiecare șomer angajat. Subvenția se acordă în scopul compensării parțiale a salariului șomerului angajat, iar angajatorul este obligat să mențină raporturile de muncă cu persoana angajată pe o perioadă de cel puțin 12 luni de la data încheierii perioadei în care a primit subvenția.

Procedura privind subvenționarea locurilor de muncă este reglementată prin Hotărârea de Guvern nr. 1276/2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă (Anexa nr. 5).

O dificultate care poate fi anticipată este determinarea categoriilor de șomeri pe care un angajator îi poate angaja, aceste categorii fiind reduse la cele stabilite de lege la art. 23 alin. (3) lit. c), e)-j) și anume:

- persoanele cu dizabilități;
- persoanele cuprinse cu vârstă de peste 50 de ani;
- persoanele eliberate din locurile de detenție;
- victimele ale traficului de ființe umane, după reabilitarea psihologică și socială;
- persoanele care se luptă cu consumul de substanțe stupefiante ori psihotrope, după reabilitarea socială și psihologică;
- victimele violenței în familie;
- alte categorii supuse riscului de excluziune socială stabilite de lege sau de către Guvern.

Această listă de beneficiari este oarecum exhaustivă și nu este clar dacă în această listă s-ar include și alte categorii de persoane defavorizate reieșind din accepțiunea pe care o oferă Legea asistenței sociale nr. 547/2003.

Suma subvenției echivalentul în lei (a 30%) este una mică și perioada pentru care aceasta este oferită este una relativ scurtă (6 luni). Aceasta ar fi o măsură atractivă pentru întreprinderile sociale sau de inserție care sunt la prima etapă de după constituire și la inițierea afacerii sociale.

La moment este dificil să analizăm oportunitatea de a insista pentru oferirea de subvenționări destinate exclusiv întreprinderilor de inserție sau întreprinderilor sociale. Acest lucru ar fi mult mai greu de promovat și de justificat, deoarece întreprinderile mici și mijlocii, sau întreprinzători individuali întâmpină aceleași dificultăți la momentul inițierii unei afaceri.

RECOMANDARE (R13)

A se analiza oportunitatea creșterii cuantumului subvenției pentru întreprinderile sociale/de inserție, justificându-se prin scopul social al afacerii pe care o desfășoară. Această sumă ar putea constitui cel puțin 50% din costurile salariale ale angajatului din categoriile de risc prevăzute de lege.

Un interes deosebit pentru întreprinderile sociale de inserție îl prezintă art. 38 al Legii nr. 105/2018, care prevede posibilitatea subvenționărilor pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, ce sunt oferite angajatorilor care creează locuri de muncă sau adaptează locurile de muncă existente și care angajează în bază de contract individual de muncă, pe o perioadă nedeterminată, șomeri cu dizabilități, conform prevederilor art. 34 din Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. ANOFM compensează 50% din costurile necesare creării sau adaptării locurilor de muncă, suportate de către angajator, iar mărimea subvenției nu poate depăși cuantumul a 10 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent pentru fiecare loc de muncă creat sau adaptat.

Din analiza Legii nr. 105/2018 cât și a Hotărârii de Guvern nr. 1275/2018 șomerii cu dizabilitate mintală și/sau intelectuală nu ar fi eligibili în contextul art. 38 a Legii nr. 105/2018. Or, în cazul acestor persoane care sunt apte de a presta munci mai ușoare nu sunt necesare de cele mai dese ori echipamente, dispozitive sau tehnologii speciale. În privința acestora este vitală asistența unei terțe persoane, care să-i ofere suport pentru îndeplinirea adecvată a muncii, reieșind din tipul său de dizabilitate. Acest suport implică la fel costuri adiționale pentru un angajator, dar care

nu cade sub incidența procedurilor privind accesul de acordare a subvenției în temeiul art. 38 a Legii nr. 105/2018.

În concluzie, persoanele cu dizabilități nu pot fi discriminate în funcție de tipul de dizabilitate pe care îl au și ar trebui să aibă acces în egală măsură la participarea în cadrul măsurilor active prevăzute de art. 38. Însă, nici Legea nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și nici procedura prevăzută de Hotărârea de Guvern nr. 1275/2018 nu oferă o abordare în vederea implicării acestor persoane.

RECOMANDARE (R14)

A modifica cadrul normativ, și anume art. 34 alin. (7) a Legii nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, și a pct.24, Anexa nr. 6 a Hotărârii Guvernului nr. 1275/2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă prin a se completa lista cu subvenționarea inclusiv a costurilor de asistență în cazul șomerilor cu dizabilități mintale și/sau intelectuale.

K. Consultanța, asistența și sprijinirea inițierii unei afaceri

Consultanța, asistența și sprijinirea inițierii unei afaceri constituie o măsură activă de ocupare a forței de muncă, care urmărește: sprijinirea financiară a șomerilor care doresc să inițieze o activitate de antreprenoriat și recâștigarea independenței financiare; crearea de locuri de muncă; dezvoltarea aptitudinilor antreprenoriale ale șomerilor și stimularea dezvoltării întreprinderilor noi, prin facilitarea accesului acestora la finanțare.

Sprijinul financiar constă în oferirea subvențiilor în temeiul art. 39 al Legii nr. 105/2018, conform planului de afaceri prezentat. Cuantumul subvenției constituie 50% din costurile estimate de către șomer, conform ofertelor comerciale, facturilor fiscale sau contractelor de vânzare-cumpărare, dar nu mai mult de 10 salarii minime pe economie pentru anul precedent.

Această măsură activă este în fază incipientă și nu a fost aplicată la modul practic nici o dată. Abia în anul 2021, aceasta urmează a fi pilotată cu suportul ILO, în care se planifică oferirea a 14 subvenționări din partea ILO și 10 subvenționări din contul bugetului ANOFM. Se preconizează oferirea de consultanță în inițierea unei afaceri sub forma de instruire, ținute de către specialiști calificați, contractați de către ANOFM, care, ulterior, vor ajuta beneficiarii să elaboreze acele oferte/ planuri de afaceri.

L. Susținerea proiectelor de inițiative locale

Este o măsură activă de ocupare a forței de muncă destinată agenților economici, în scopul stimulării creării locurilor de muncă în mediul rural prin acordarea subvențiilor.

Subvențiile sunt destinate exclusiv procurării echipamentelor tehnologice, mașinilor, utilajelor, aparatelor și instalațiilor de măsurare, control și reglare, tehnicii de calcul, mobilierului pentru dotarea spațiilor amenajate destinate activității economice pentru care s-a solicitat finanțare.

EU4Youth

Cuantumul subvenției constituie maximum 10 salarii medii pe economie pentru anul precedent. Valoarea subvenției reprezintă maximum 65% din valoarea cheltuielilor eligibile aferente proiectului.

Angajatorul beneficiar al subvenției este obligat să asigure finanțarea a cel puțin 35% din costul estimat al proiectului.

Asociații sau acționarii care dețin mai multe societăți nu pot solicita obținerea subvenției decât pentru o singură societate.

Această măsură încă nu a fost aplicată la modul practic. La fel ca și consultanța, asistența și sprijinirea inițierii unei afaceri, aceasta urmează a fi pilotată cu suportul ILO în anul 2021. Astfel, se planifică acoperirea din contul ILO a 14 subvenții și 10 din contul bugetului ANOFM.

Astfel de măsuri ar putea fi foarte atractive pentru întreprinderile sociale sau cele de inserție, iar condițiile de eligibilitate nu ar crea dificultăți administrative în vederea accesării subvențiilor.

RECOMANDARE (R15)

Mediatizarea informațiilor privind disponibilitatea accesării măsurilor active. Cea mai mare problemă a implementării acestor măsuri nu întotdeauna este de ordin financiar (se atestă o absorbție mică a resurselor bugetare), darci mai curând a lipsei înțelegerii și cunoașterii condițiilor de accesare a acestor servicii. Aceste măsuri sunt disponibile unui grup țintă larg (angajatori), indiferent de tipul proprietății și de activitățile desfășurate, inclusiv întreprinderilor sociale și celor de inserție.

M. Stimularea mobilității forței de muncă.

Șomerul care se angajează în bază de contract individual de muncă la un loc de muncă într-o altă localitate selectată de subdiviziunea teritorială, la o distanță mai mare de 20 de km de localitatea în care își are domiciliul, beneficiază de o indemnizație unică de încadrare egală cu un salariu mediu lunar pe economie pentru anul precedent.

Constatări generale în privința măsurilor de ocupare relevante antreprenoriatului social:

1. La moment putem constata că sunt reglementate mai multe măsuri active destinate angajatorilor, aceasta reprezentând o oportunitate pentru întreprinderile sociale sau de inserție să le acceseze în condițiile stabilite de Legea nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării și asigurarea de șomaj și a Hotărârii de Guvern nr. 1276/2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă. Aceste măsuri ar fi în special:
 - a. Subvenții acordate pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă (art. 36 și 38 Legea nr. 105/2018);
 - b. Consultanța, asistența și sprijinirea inițierii unei afaceri (art. 39 Legea nr. 105/2018);
 - c. Susținerea proiectelor de inițiative locale (art. 40 Legea nr. 105/2018).
2. Toate subvenționările pe care eventual le poate oferi ANOFM în temeiul Legii nr. 105/2018 sunt modice, raportate la echivalentul acestora în valuta națională. Acestea sunt de regulă tranșe

fixe unice (cum ar fi cele pentru adaptarea/crearea locului de muncă pentru o persoană cu dizabilitate sau cele pentru inițierea unei afaceri etc), fiind plafonate la o marjă de 50-65%, dar care nu pot depăși 10 salarii lunare medii pe economie pentru anul precedent. Spre exemplu, în temeiul Hotărârii de Guvern nr. 21/2018 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2019, acesta va constitui suma de 6 975 lei, deci se presupune că orice subvenție va fi plafonată la o sumă totală de 69 750 lei.

3. Constatăm că acordarea subvențiilor (ca și măsuri active) nu sunt un exercițiu ușor și bine însoțit de către ANOFM, această instituție fiind tradițional implicată mai mult în măsuri pasive, decât active, fapt constatat prin dificultatea oferirii spre exemplu a subvenționărilor pentru crearea/adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități pentru anul 2019 sau prin plata cu întârziere a subvențiilor sub forma plăților lunare angajatorilor în temeiul art. 36 a Legii nr. 105/2018.

4. Majoritatea din măsurile active enunțate mai sus nu au fost demarate la modul practic și au fost finanțate abia pentru anul viitor (2021), fapt ce face prematur aprecierea eficienței de implementare și a dificultăților ce pot apărea.

5. Nu există nicio măsură activă destinată întreprinderilor sociale sau de inserție. Despre oportunitatea reglementării unei asemenea măsuri în mod particular urmează a se efectua o analiză suplimentară. Justificarea ar porni de la scopul pe care îl au antreprenoriatul social și categoriile persoanelor defavorizate. O altă opțiune ar fi modificarea procedurilor existente prin operarea amendamentelor la măsurile active și oferirea unor condiții mai favorabile întreprinderilor sociale sau de inserție, cum ar fi spre exemplu ridicarea plafoanelor subvențiilor în mod particular pentru aceste întreprinderi.

Se cere menționat faptul că proiectul Programului de Dezvoltare a Antreprenoriatului Social pentru anii 2021-2025 prevede câteva acțiuni ce țin de măsurile de ocupare, și anume: *aprobarea Hotărârii de Guvern nr. 1276/2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă; introducerea de subvenții pentru locurile de muncă create în întreprinderile sociale de inserție pentru persoanele greu ocupabile din categoriile vulnerabile.*

Ținem să remarcăm în primul rând faptul că introducerea oricăror măsuri de ocupare active, cum ar fi subvenționările, se pot realiza doar în temeiul Legii nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj. Hotărârea de Guvern nr. 1276/2018 reglementează procedurile privind accesul la măsurile de ocupare care sunt stabilite în Legea nr. 105/2018.

În contextul analizei efectuate mai sus, crearea unor noi tipuri de subvenționări dedicate întreprinderilor sociale de inserție nu este momentan oportună. Or, Legea nr. 105/2018 prevede deja o serie de subvenționări pentru angajările persoanelor din grupurile vulnerabile și de risc, care prin definiție sunt greu ocupabile. Iar, accesul la aceste măsuri este unul larg, indiferent de forma juridică de organizare.

V. ANALIZA CADRULUI NORMATIV PRIVIND ACHIZIȚIILE PUBLICE ȘI ANTREPRENORIATUL SOCIAL

A. CONSIDERAȚII GENERALE

Prezenta analiză își propune să abordeze subiectul din punct de vedere tehnic, urmând să se refere la cadrul normativ/reglementările aplicabile întreprinderilor sociale sau de inserție și cadrul normativ aplicabil domeniului achizițiilor publice. Analiza scoate în evidență o parte din deficiențele de reglementare și omisiunile care generează bariere administrative sau exclud participarea mai pregnantă a întreprinderilor sociale sau de inserție în activitățile economice.

Conform unor studii anterioare¹⁴ sectorului întreprinderilor sociale sau de inserție, se menționează că *"deși întreprinderile sociale au teoretic acces la piață (nu le este interzis să comercializeze produse și servicii), acestea nu sunt prezente pe piață și nici nu beneficiază de măsuri de sprijin sau tehnologie pentru a depăși această barieră. Pe de altă parte, numărul redus de întreprinderi sociale dezvoltate în R. Moldova nu le ajută să fie vizibile pe piață și să educe clienții în ceea ce privește achizițiile responsabile. Deși o mare parte din întreprinderile sociale oferă practic servicii de interes public, autoritățile publice centrale și locale preferă achizițiile clasice de la companii for-profit. Motivele sunt diverse: cadrul legislativ incomplet în ceea ce privește achizițiile rezervate, lipsa de pregătire a personalului din departamentele de achiziții privind clauzele sociale și de mediu pe care le pot introduce în caietele de sarcini, neînțelegerea rolului pe care îl au întreprinderile sociale în comunitate, lipsa informațiilor despre sector în spațiul public"*.

Interacțiunea întreprinderilor sociale sau de inserție cu domeniul achiziții publice se fundamentează pe următoarele acte normative:

B. Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi

Așa cum s-a menționat mai sus, întreprinderile sociale și de inserție reprezintă concepte noi pentru antreprenoriatul moldovenesc în general, cu toate că art. 36⁵ a Legii nr. 845/1992 reglementează măsuri de suport și încurajează antreprenoriatul social, și anume:

- *Întreprinderile sociale de inserție beneficiază de:*
 - ...(b) dreptul de participare la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice, în conformitate cu legislația privind achizițiile publice;*
 - (c) ajutor de stat prin intermediul programelor de stat aprobate cu respectarea legislației în domeniu.*

Având în vedere normele legale, citate mai sus, care au un caracter general și se referă la Legea achizițiilor publice, este rezonabil să se examineze dispozițiile relevante ale legii respective.

C. Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice

Articolul 6. Regimul special [...] (2) *Dreptul de participare la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice poate fi rezervat de către Guvern unor ateliere protejate și întreprinderi sociale de inserție în cazul în care majoritatea angajaților implicați sânt persoane cu dizabilități, care, prin natura sau gravitatea deficiențelor lor, nu pot desfășura o activitate profesională în condiții normale.*

¹⁴ http://antreprenoriatsocial.md/media/files/files/raport_de_analiza_antreprenoriat_social_0_2739266.pdf

(3) În cazul în care participarea la procedura de atribuire se realizează conform prevederilor alin. (2), **autoritatea contractantă are obligația de a preciza acest fapt în mod explicit în anunțul de participare.**

Articolul 59. Achiziția serviciilor sociale și a altor servicii specifice

(1) În cazul în care autoritatea contractantă atribuie un contract de achiziții publice/acord-cadru ce are ca obiect prestarea de servicii sociale și alte servicii specifice, prevăzute în anexa nr. 2, obligația de a aplica prezenta lege se impune numai pentru contractele a căror valoare este egală sau mai mare decât cea prevăzută la art. 2 alin. (1) lit. c).

[...] (6) **Autoritatea contractantă are dreptul de a stabili ca participarea la procedurile de atribuire a contractelor de achiziții publice având ca obiect exclusiv serviciile de sănătate, sociale și culturale, cărora li se atribuie codurile CPV 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9, 80520000-5, 80590000-6, de la 85000000-9 la 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8, să fie rezervată unor operatori economici, cum ar fi persoane juridice fără scop lucrativ, întreprinderi sociale și unități protejate, acreditate ca prestatori de servicii sociale, prestatori publici de servicii sociale.**

(7) Operatorii economici cărora le poate fi rezervată participarea la procedurile de atribuire prevăzute la alin. (6) trebuie să îndeplinească în mod cumulativ următoarele condiții:

a) scopul pentru care a fost înființat operatorul economic este îndeplinirea unor obiective în domeniul prestării serviciilor publice prevăzute la alin. (6);

b) profitul obținut de operatorul economic este reinvestit în vederea îndeplinirii scopului pentru care acesta a fost înființat; în cazul în care profitul este distribuit sau redistribuit, acest lucru se bazează pe considerente legate de participarea angajaților la beneficiile activității operatorului economic;

c) organizarea structurilor de conducere sau a structurilor care dețin operatorul economic care execută contractul se bazează pe principiul participării angajaților în cadrul structurilor care dețin operatorul economic sau necesită participarea activă a angajaților, a utilizatorilor sau a altor entități interesate;

d) **operatorului economic nu i-a fost atribuit un contract pentru serviciile în cauză de către autoritatea contractantă respectivă, în temeiul prezentului articol, în ultimii 3 ani.**

(8) **Durata maximă a contractelor de achiziții publice prevăzute la alin. (6) este de 3 ani.**

(9) În cuprinsul anunțurilor prevăzute la alin. (2) lit. a), publicate în vederea atribuirii contractelor de achiziții publice prevăzute la alin. (6), **se face trimitere la prezentul articol.**

D. DEFICIENȚE DE REGLEMENTARE

Cadrul normativ citat mai sus demonstrează că, aparent, legislația garantează unele măsuri de sprijin pentru întreprinderile sociale sau de inserție: la nivel general - în Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi și la un nivel mai specific - în Legea cu privire la achizițiile publice (a se vedea articolele citate mai sus).

Deși Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice prevede mai multe tipuri de achiziții publice, printre care în mod particular la art. 46 alin. (1) lit. g) – *achiziție în cazul serviciilor sociale și al altor servicii specifice*, nu avem adoptate, la nivel de acte subordonate legii, reguli/proceduri particulare în privința desfășurării acestui tip de achiziții. Or, pentru fiecare tip de procedură specificat la art. 46 a Legii menționate sunt aprobate hotărâri de guvern particulare și documentația standard. La moment este adoptat doar Ordinul nr. 23/2019 cu privire la aprobarea documentației standard pentru realizarea achizițiilor publice de servicii sociale de alimentație în instituțiile de învățământ.

În privința achiziționării serviciilor sociale și altor tipuri de servicii specifice, Legea nr. 131/2015 în art. 2 alin. (1) stabilește praguri maxime, valoarea totală estimată fără taxa pe valoare adăugată pentru contractele de achiziții publice care au ca obiect servicii sociale și alte servicii specifice (enumerare în Anexa nr.2 a Legii) trebuie să fie egală sau nu mai mare de 13 000 000 lei.

Din discuțiile avute cu specialiștii în achiziții publice, aceștia au notat faptul că după republicarea în 2019 a Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice, prin care s-au operat modificări considerabile acestui act normativ, legislația secundară nu a fost în totalitate ajustată. La fel, deși legea prevede în art. 46 o listă întreagă de tipuri de proceduri de achiziții, doar două din cele 8 proceduri pot fi aplicate la modul practic, fiind integrate în sistemul tender.md, și anume - licitația deschisă și cererea de oferte de prețuri. Celelalte proceduri nu au fost integrate în mtender.gov.md, acest sistem nefiind ajustat în conformitate cu ultimele modificări ale Legii nr. 131/2015.

Pe lângă aceste deficiențe tehnice ce țin de funcționalitatea mtender.gov.md, din discuțiile avute cu specialiștii în achiziții publice de la diverse instituții, s-a constatat că, deși Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice prevede o procedură separată pentru achiziționarea serviciilor sociale, acestea sunt achiziționate în conformitate cu alte proceduri, cum ar fi licitațiile deschise sau cererea de oferte și prețuri.

Este important să subliniem că în conformitate cu Legea 845/1992, domeniile de activitate ale întreprinderilor sociale sau de inserție sunt mult mai extinse în comparație cu domeniile/ serviciile sociale prevăzute în Legea achizițiilor publice, și anume:

- întreprinderi sociale de inserție, în cazul în care majoritatea angajaților implicați sunt persoane cu dizabilități;
- întreprinderi sociale și unități protejate, acreditate ca prestatori de servicii sociale, prestatori publici de servicii sociale pot participa la procedurile de atribuire a contractelor care au ca obiect exclusiv serviciile de sănătate, sociale și culturale, cărora li se atribuie codurile CPV 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9, 80520000-5, 80590000-6, de la 85000000-9 la 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8.

Astfel, pentru a valorifica în mod eficient măsurile de stimulare prevăzute de Legea 845/1992 pentru întreprinderile sociale sau de inserție, sunt necesare o serie de modificări dedicate în mod special încurajării participării întreprinderilor sociale într-o gamă mai largă și mai diversă de contracte de achiziții publice, conform domeniilor de activitate definite în lege, fără a le limita la o listă de servicii sociale prevăzute de Legea privind achizițiile publice.

Cu referire la operarea amendamentelor la Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice, acestea constituie o acțiune din cadrul proiectului Programului Național de Dezvoltare a Antreprenoriatului Social pentru anii 2021-2025 (și anume activitatea nr. 3.1.3), care sună în felul următor: *Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice. Introducerea achizițiilor rezervate de la întreprinderile sociale de inserție și unități protejate.*

În acest context, facem mențiunea că nu este tocmai clară oportunitatea acestei modificări și impactul ei, or Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice la art. 59 prevede posibilitatea autorității contractante să rezerve unor operatori economici (cum ar fi și întreprinderile sociale de inserție) participarea în cadrul achizițiilor publice privind contractarea unor servicii sociale sau specifice. Dificultatea practică în privința aplicabilității acestei norme nu ține de textul legii, dar de aspectele tehnice invocate mai sus și faptul că, la momentul de față, în mod real, sunt extrem de puține entități care au obținut statutul de întreprindere socială de inserție. Pe de altă parte, a obliga autoritatea contractantă să rezerve anumite proceduri doar întreprinderilor sociale de inserție nu este rezonabilă.

RECOMANDARE (R16)

A modifica Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice, în special art. 59 alin. (6) prin extinderea listei de servicii care ar putea fi rezervate achizițiilor pentru întreprinderile sociale.

RECOMANDARE (R17)

Elaborarea documentației standard și a procedurilor speciale privind achizițiile de servicii sociale și specifice în temeiul art. 46 lit. g) din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice.

RECOMANDARE (R18)

A soluționa din punct de vedere tehnic www.mtender.gov.md pentru a fi posibilă înregistrarea achizițiilor publice conform art. 46 lit. g) din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice.

RECOMANDARE (R19)

A promova în rândul instituțiilor publice și al specialiștilor în achiziții publice aplicarea procedurilor de achiziții publice în temeiul art. 46 lit. g), art. 59 din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice (inclusiv opțiunea de a rezerva contractele pentru serviciile sociale și specifice).

EU4Youth

Recomandarea 19 este o activitate prevăzută și în proiectul Programului național pentru dezvoltarea antreprenoriatului social pentru anii 2021-2025 la punctul 3.1.2. Documentul oferă un indicator cantitativ: evenimente organizate cu 150 de participanți (un eveniment pe an / 50 de persoane începând cu 2023). Este o activitate binevenită, totuși indicatorul trebuie să fie mai specific, reprezentativ pentru partea grupului țintă. Evenimentele organizate trebuie să fie vizate către autoritățile publice contractante, în special cele care achiziționează în mod regulat diverse servicii sociale, precum ar fi Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă etc.

I. Recomandări de bază în reglementarea antreprenoriatului social

Recomandare: (R1) Modificarea Legii nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi prin clarificarea termenului și a listei persoanelor care fac parte din grupurile defavorizate.

Instituția responsabilă: Ministerul Economiei și Infrastructurii

Prioritate: scăzută **Impact:** mediu **Efort:** mediu

Problema și context:

Articolul 1¹ al Legii nr. 845/1992 definește antreprenoriatul social ca o activitate antreprenorială, care are drept scop rezolvarea unei probleme sociale în interesul comunității.

Aceasta activitate poate fi desfășurată de către întreprinderi sociale sau întreprinderi de inserție, care au drept scop îmbunătățirea nivelului de trai și oferirea de oportunități persoanelor care fac parte din grupurile defavorizate, prin consolidarea coeziunii social-economice, angajarea în câmpul muncii, dezvoltarea serviciilor sociale în interesul comunității, inclusiv la nivel local.

Definirea termenului de persoane dezavantajate se regăsește în Legea nr. 547/2003 cu privire la asistența socială, care cuprinde o listă exhaustivă a acestor persoane. Optica legii este clară, ea referindu-se la lista concretă de persoane care au nevoie de asistență socială, dar nu face o referință directă la întreprinderile sociale. În același timp, în legislația națională, mai exact în legea nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, mai sunt definite și alte grupuri defavorizate sau grupuri în situație de risc. În această lege, lista este, de asemenea, exhaustivă și are drept scop susținerea categoriilor de risc care întâmpină dificultăți în incluziunea socială și angajarea în câmpul muncii.

Legiuitorul moldovean a urmat aceeași abordare ca și legiuitorul român. Legea românească cu privire la economia socială face legătură cu definirea termenului de grup social dezavantajat/vulnerabil din legea cu privire la asistența socială. Cu toate acestea, Legea privind asistența socială, aprobată în România, nu face trimitere la nici o listă exhaustivă de persoane, ci oferă doar o definiție care sunt persoanele din grupuri vulnerabile. Acest concept este definit, după cum urmează: un grup vulnerabil desemnează persoane sau familii care sunt în risc de a-și pierde capacitatea de satisfacere a nevoilor zilnice de trai din cauza unor situații de boală, dizabilitate, sărăcie, dependență de droguri sau alcool ori a altor situații care conduc la vulnerabilitate economică sau socială.¹⁵

Soluția propusă: Aplicarea unor amendamente la Legea nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderile, în special în ce privește art. 36¹ alin. (3).

¹⁵ <https://lege5.ro/Gratuit/gi4diobsha/legea-asistentei-sociale-nr-292-2011?d=28.07.2015&pId=59441719#p-59441719>

Opțiunea A: Extinderea listei grupurilor de persoane defavorizate, inclusiv lista persoanelor din grupurile de risc menționate în Legea nr. 105/2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj.

Opțiunea B: Modificarea legii fără a face trimitere la grupul de persoane defavorizate prevăzută în Legea nr. 547/2003 privind asistența socială, dar nu fără elaborarea unei definiții generale care să cuprindă criterii în temeiul cărora o persoană să fie definită ca făcând parte dintr-un grup dezavantajat.

Avantajele modificărilor propuse: Activitatea antreprenoriatului social se adresează grupurilor vulnerabile / dezavantajate și deoarece această listă de persoane este îngustă, scopul antreprenoriatului social va fi subapreciat. Înțelegerea actuală menționată în lege nu acoperă toate grupurile de risc și, prin urmare, incluziunea socială, ca obiectiv principal al antreprenoriatului social ar fi diminuată. Rezultatul imediat, prin modificarea legii în acest sens, va avea un impact mai mare și va acoperi toate grupurile dezavantajate dintr-o categorie sau alta, din diferite perspective ale riscului lor.

Evaluarea costurilor și beneficiilor:

- Aplicarea modificărilor tehnice în lege nu implică resurse financiare suplimentare în buget, în acest caz ale Ministerului Economiei și Infrastructurii.

Indicatori de performanță:

- O listă completă a persoanelor din grupuri defavorizate / vulnerabile / de risc, care este vizată de antreprenoriatul social;
- O extindere clară a sferei activității antreprenoriatului social.

Evaluarea riscurilor:

- Întrucât această modificare a legislației este mai mult de natură tehnică, aceasta ar putea fi amânată până în momentul în care Ministerul Economiei va elabora un set de modificări mai ample al Legii nr. 845/1992;
- Reieșind din faptul că soluția este de a pregăti un set de modificări legate de antreprenoriatul social (există deja multe recomandări în acest sens), se propune a include și acest aspect tehnic în același pachet de amendamente;
- În cazul în care Ministerul Economiei și Infrastructurii va decide să elaboreze o lege specială privind economia socială sau antreprenoriatul social, va trebui luată în considerare problema grupurilor de persoane defavorizate.

Recomandare: (R2) Elaborarea unei legi speciale privind antreprenoriatul social

Instituția responsabilă: Ministerul Economiei și Infrastructurii

Prioritate: medie **Impact:** ridicat. **Efort:** mare

Problema și context:

Modul de reglementare a antreprenoriatului social poate fi diferit, acesta putând fi integrat într-un cadru general existent sau reglementat separat. Experiența altor țări este, de asemenea, diferită și nu există un răspuns sigur care opțiune este cea mai bună, foarte mult contând procedurile de reglementare care sunt aplicate în fiecare țară.

În cazul Moldovei, antreprenoriatul social a fost introdus într-un cadru general de reglementare sub auspiciul Legii nr. 845/1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi. Probabil că în acel moment această opțiune a fost cea mai bună și ar fi fost un efort mare să se elaboreze o lege complet separată privind economia socială sau antreprenoriatul social. Dar, pe termen lung, această opțiune de reglementare diminuează din importanța antreprenoriatului social și poate crea dificultăți în promovarea în continuare a diverselor măsuri de stimulare legate de antreprenoriatul social în Moldova.

Soluția propusă: elaborarea unei legi speciale privind antreprenoriatul social, pentru a sublinia particularitățile antreprenoriatului social și pentru a oferi mai mult spațiu pentru dezvoltarea politicilor strategice pe termen mediu și lung în acest domeniu.

Proiectul de lege poate cuprinde următoarele aspecte:

1. Principiile antreprenoriatului social;
2. Atribuirea statutului de întreprindere socială;
3. Tipurile de întreprinderi sociale;
4. Organizarea internă a întreprinderilor sociale;
5. Mecanismul și instrumentele de ajutor de stat;
6. Drepturile și obligațiile întreprinderilor sociale;
7. Monitorizarea și evaluarea întreprinderilor sociale.

Avantajele modificărilor propuse: O lege specială ar clarifica într-o singură sursă întregul ecosistem al antreprenoriatului social.

Evaluarea costurilor și beneficiilor:

- Costuri pentru expertiza suplimentară privind elaborarea unei legi speciale privind antreprenoriatul social;
- Timp pentru elaborarea unei legi pentru un domeniu destul de nou pentru Moldova;
- Timp pentru luarea deciziilor și promovarea proiectului de lege;

Indicatori de performanță:

- O lege specială privind antreprenoriatul social, cu principii adecvate și particulare privind desfășurarea activității de antreprenoriat social;
- O mai mare vizibilitate care ar conduce la o planificare bugetară adecvată a stimulentelelor administrative, financiare și fiscale.

Evaluarea riscurilor:

- Lipsa capacităților instituționale ale Ministerului Economiei și Infrastructurii de a elabora legea și de a o promova în Guvern;

- Să fie considerată o activitate cu prioritate redusă în contextul problemelor urgente legate de depășirea consecințelor pandemiei și să promoveze în primul rând acele legi și modificări care au legătură cu soluționarea problemelor urgente;
- Aceste riscuri ar putea fi în cele din urmă atenuate prin căutarea unui suport din partea partenerilor de dezvoltare, a căror obiective de colaborare țin de dezvoltarea antreprenoriatului social, incluziunea persoanelor din grupuri dezavantajate sau de risc etc.

II. Recomandări legate de activitatea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social

Recomandare: (R3, R4, R5, R6, R7, R8, R9, R10). Modificarea Hotărârii Guvernului nr.1165 /2018 privind aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social

Instituția responsabilă: Ministerul Economiei și Infrastructurii

Prioritate: Ridică **Impact:** Ridicat **Efort:** Ridicat

Problema și context:

Constatările din acest raport au subliniat o serie de lacune legate reglementarea activității Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1165/2018, ca exemplu: lipsa unui mecanism de monitorizare și evaluare, lipsa procedurilor de luare a deciziilor în cadrul grupurilor de lucru ale Comisiei, tipurile de decizii pe care Comisia le-ar putea emite; procedura de numire a președintelui și durata mandatelor consecutive ale membrilor etc. Comisia organizează ședințe doar la cerere atunci când sunt solicitări. Astfel, în ultimii 2 ani, au fost organizate doar 4 ședințe din 8.

Soluția propusă:

1. Modificarea proceduri de numire a președintelui Comisiei prin alegerea acestuia din rândul membrilor Comisiei pentru același mandat de 3 ani / sau modificarea procedurii de numire a președintelui Comisiei, fără a fi legată de funcția secretarului general al Ministerului Economiei și Infrastructurii.
Ar putea fi desemnat un alt reprezentant al ministerului (șef de direcție sau secretar de stat), dar pentru un mandat de 2/3 ani ca alți membri ai Comisiei.
2. Reglementarea numărului de mandate care ar putea fi exercitate de membrii comisiilor: membrii Comisiei ar putea exercita maximum 2 mandate consecutive de 2 ani.
3. Elaborarea unei metodologii de evaluare conformității întreprinderilor sociale / de inserție, care să includă cel puțin următoarele: indicatori de rezultate, indicatori de impact, indicatori de realizare;
4. Reglementare formatului cu privire la modul în care grupul de lucru pentru evaluare/monitorizare ia anumite decizii. Deciziile ar putea fi luate cu votul majorității membrilor desemnați. Sau, s-ar putea stipula că membrii grupurilor de lucru ar putea anexa la raportul de evaluare al grupului de lucru opinia lor separată.
5. Introducerea unui temei juridic suplimentar pentru efectuarea evaluării conformității – dreptul de autosesizare al Comisiei;

6. Clarificarea formei juridice a documentului emis în cazul avertizării. Comisia este un organism colegial, care îndeplinește atribuții publice și, prin urmare, documentele sale trebuie să fie acordate cu dreptul de a fi contestate conform legislației administrative în vigoare.
7. Reglementarea responsabilității Comisiei privind elaborarea unui plan anual de activitate și a unui calendar al datelor estimate ale ședințelor periodice ale Comisiei;
8. Consolidarea capacităților interne ale secretariatului Comisiei, care ar putea ajuta la nivel tehnic Comisia și grupurile de lucru.

Avantajele modificărilor propuse:

Comisia Națională pentru Antreprenariat Social are un rol important în dezvoltarea antreprenoriatului social în Moldova. Aceasta este un organism care ar putea evalua mai întâi toate blocajele și principalele probleme cu care se confruntă întreprinderile sociale. Totodată, ea trebuie să fie un organism activ, care să urmeze schimbările și evoluțiile din acest sector și să vină cu soluții imediate, cu o reprezentare înaltă a membrilor săi care urmează să-și valorifice competențele în mod corespunzător, fără a se limita la evaluarea tehnică a cererilor care sunt trimise Comisiei pentru atribuirea statutului de întreprindere socială/de inserție, misiune practică realizată de grupul de lucru din cadrul Comisiei. Rezultatul scontat este de a consolida capacitățile, funcțiile și eficiența Comisiei.

Evaluarea costurilor și beneficiilor:

- Costuri și eforturi pentru evaluarea necesităților Comisiei;
- Costuri și eforturi pentru elaborarea modificărilor la Regulamentul Comisiei;
- Timpul pentru elaborare amendamentelor și a notei de justificare în vederea începerii procedurii de luare a deciziilor, de promovare a proiectului de amendamente și colectarea opiniei altor instituții, dezbateri, identificarea consensului în cadrul Comisiei cu privire la versiunea finală a proiectului de amendamente.

Indicatori de performanță:

- O comisie funcțională și cu o activitate continuă;
- Un mecanism eficient în luarea deciziilor;
- Un mecanism clar și previzibil de monitorizare și evaluare a conformității statutului de întreprindere socială/de inserție.

Evaluarea riscurilor:

- Lipsa capacității instituționale a Ministerului Economiei și Infrastructurii în elaborarea amendamentelor la Hotărârea Guvernului nr.1165/2018 ;
- O soluție de atenuare a riscului este de a începe cooperarea cu partenerii de dezvoltare, ONG-urile pentru a căuta sprijin pentru această activitate în particular;
- O altă soluție ar fi crearea unui grup de lucru pentru a accelera procesul de elaborare, dacă este necesar, iar unele costuri pot fi acoperite în baza colaborărilor cu partenerii de dezvoltare interesați în acest domeniu.

III. Recomandări privind măsurile de ocupare a forței de muncă în contextul antreprenoriatului social în Moldova

EU4Youth

Recomandare: (R11, R12, R13, R14, R15) Asigurarea dezvoltării și promovarea măsurilor active de ocupare a forței de muncă în conformitate cu Legea nr. 105/2018

Instituția responsabilă: Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale / Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă

Prioritate: mare **Impact:** mare **Efort:** mare

Problema și context:

Odată cu adoptarea unei legi noi privind ocuparea forței de muncă în 2018 (și anume Legea nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurările pentru șomaj), au fost incluse un set de măsuri active pentru a stimula ocuparea forței de muncă, în special pentru persoanele din grupurile de risc.

În anul 2020 au fost realizate măsuri active suplimentare. Toate aceste măsuri reprezintă stimulente suplimentare pentru persoanele care caută o oportunitate de muncă, precum și pentru angajatorii care pot accesa subvenții.

Cerințele privind accesarea acestor măsuri sunt generale și ușor de realizat. Toate aceste măsuri active sunt destinate persoanelor din grupurile de risc, cum ar fi persoanele cu dizabilități, persoanele cu vârsta de peste 50 de ani, femeile, tinerii etc. Din păcate, una dintre probleme este că aceste măsuri sunt promovate doar în cadrul comunităților, iar o monitorizare recentă (privind subvenționarea creării locurilor de muncă; subvenționarea pentru și crearea și/sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități) a subliniat faptul că în unele situații nu au fost valorificate toate resursele bugetare planificate.

Astfel, problema în acest caz nu ține neapărat de lipsa resurselor financiare.

Soluția propusă:

1. Dezvoltarea resursei electronice www.angajat.md și stabilirea criteriilor suplimentare pentru motorul de căutare. Listarea celor mai recente oferte de locuri de muncă pe prima pagină;
2. Dezvoltarea serviciului electronic www.e-angajare.md, care nu este folosit la capacitatea sa maximă;
3. Analiza oportunității de creștere a cuantumului subvenției pentru întreprinderile sociale / de inserție, justificând scopul social al afacerii pe care o desfășoară. Această sumă ar putea reprezenta cel puțin 50% din costurile salariale ale salariatului din categoriile de risc prevăzute de lege. Va implica modificarea Legii nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurările pentru șomaj și a Hotărârii Guvernului nr. 1176/2018;
4. A modifica cadrul normativ, și anume art. 34 alin. (7) al Legii nr. 60/2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, și pct.24, Anexa nr. 6 a Hotărârii Guvernului nr. 1275/2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă prin completarea listei cu subvenționarea inclusiv a costurilor de asistență în cazul șomerilor cu dizabilități mintale și/sau intelectuale.
5. Promovarea și organizarea campaniilor media cu privire la disponibilitatea măsurilor active.

EU4Youth

Avantajele modificărilor propuse: Întreprinderile sociale au toate instrumentele necesare pentru a accesa măsurile active prevăzute de lege, deoarece nu există cerințe speciale în ceea ce privește activitatea lor. Un rezultat dorit este aplicarea pe scară largă a măsurilor active prevăzute de lege.

Evaluarea costurilor și beneficiilor:

- Costuri pentru dezvoltarea instrumentelor tehnice, precum www.eangajat.md, angajat.md;
- Costuri pentru campaniile de promovare.

Indicatori de performanță:

- Creșterea numărului de subvenții acordate întreprinderilor sociale și de inserție;
- Organizarea mai multor campanii de promovare a măsurilor active de ocupare a forței de muncă în zonele rurale;
- Un instrument electronic accesibil privind ocuparea forței de muncă.

Evaluarea riscurilor:

1. Lipsa resurselor financiare care urmează să fie bugetate, în special pentru aceste activități;
2. Identificarea suportului din partea partenerilor de dezvoltare, cum ar fi OIM. Această organizație este un partener pe termen lung în promovarea măsurilor active de ocupare a forței de muncă în Republica Moldova.

IV. Recomandări privind achizițiile publice destinate întreprinderilor sociale și de inserție.

Recomandarea: (R16, R17, R18, R19) Elaborarea legislației secundare privind achizițiile publice de servicii sociale și specifice în baza Legii nr. 131/2015 privind achizițiile publice.

Instituția responsabilă: Ministerul Finanțelor

Prioritate: mare **Impact:** mare **Efort:** mare

Problema și contextul:

Cadrul de reglementare actual a creat deja oportunități pentru întreprinderile sociale de a participa la achiziții publice în conformitate cu anumite cerințe.

A fost chiar reglementată o procedură specială privind achizițiile de servicii sociale și specifice. Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice în art. 59 oferă, de asemenea, posibilitatea ca autoritatea contractantă să rezerve anumitor operatori economici (cum ar fi întreprinderile de inserție socială) participarea la achiziții publice prin contractarea de servicii sociale sau specifice. Din păcate, aceste dispoziții nu au fost aplicate în practică, iar autoritățile contractante preferă în continuare procedurile tradiționale de achiziții publice, cum ar fi licitațiile publice și cererea de ofertă de preț.

Pe lângă aceste circumstanțe, lipsește legislația secundară privind organizarea achizițiilor publice de servicii sociale și specifice în temeiul art. 46 lit. g) din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice, care fac ca această procedură să nu fie aplicabilă.

Și una dintre ultimele probleme este de ordin tehnic, fiind legată de procedurile electronice de achiziții publice prin mtender.gov.md, care până la această dată nu permite înregistrarea tuturor procedurilor de achiziții publice menționate la art. 46 din Legea nr. 131/2015.

Soluția propusă:

1. A modifica Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice, în special art. 59 alin. (6) prin extinderea listei de servicii care ar putea fi rezervate achizițiilor pentru întreprinderile sociale.
2. A elabora documentația standard și a procedurilor speciale privind achizițiile de servicii sociale și specifice în temeiul art. 46 lit. g) din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice.
3. A perfecționa din punct de vedere tehnic www.mtender.gov.md pentru a fi posibilă înregistrarea achizițiilor publice conform art. 46 lit. g) din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice.
4. A promova în rândul instituțiilor publice și al specialiștilor în achiziții publice aplicarea procedurilor de achiziții publice în temeiul art. 46 lit. g), art. 59 din Legea nr. 131/2015 privind achizițiile publice (inclusiv opțiunea de a rezerva contractele pentru serviciile sociale și specifice).

Avantajele modificărilor propuse:

1. Punerea în aplicare a tuturor soluțiilor tehnice, regulilor și condițiilor secundare corespunzătoare, cu privire la modul de efectuare a achizițiilor publice de servicii sociale și specifice, inclusiv rezervarea contractelor pentru aceste servicii. Rezultatul dorit este implementarea corectă a soluțiilor deja prescrise de lege.

Evaluarea costurilor și beneficiilor:

- costuri pentru dezvoltarea mtender.gov.md, în sensul permiterii înregistrării tuturor procedurilor de achiziții publice prevăzute de lege, inclusiv achiziționarea de servicii sociale și specifice;
- costurile și eforturile specialiștilor în achiziții publice pentru a elabora legislația secundară privind achizițiile publice în domeniul serviciilor sociale;
- costuri pentru organizarea de cursuri sau evenimente pentru specialiștii în achiziții publice pentru aplicarea rezervării contractelor pentru achiziții de servicii sociale și specifice.

Indicatori de performanță:

- platformă electronică funcțională mtender.gov.md;
- Documentație tehnică clară privind efectuarea achizițiilor publice de servicii sociale și specifice;
- Specialiști în domeniul achizițiilor publice instruiți și informați cu privire la rezervarea contractelor pentru servicii sociale și specifice.

Evaluarea riscurilor:

- Resurse bugetare insuficiente pentru dezvoltarea soluțiilor tehnice;
- Legislația secundară ar putea fi elaborată fără a aloca resurse suplimentare.

INTERVIURI ORGANIZATE

1. Ministerul Economiei și Infrastructurii, reprezentant în Comisia Națională pentru Antreprenariat Social, șef al Direcției politici economice și mediu de afaceri, Vasile Vulpe;
2. Comisia Națională pentru Antreprenariat Social, secretar, Ludmila Tambaliuc;
3. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, șef de Direcție pentru implementarea politicilor de ocupare a forței de muncă, Cristina Arapan;
4. Ministerul Sănătății și Protecției Sociale, șefa Direcției Politici de ocupare a forței de muncă și reglementarea migrației, Anna Gherganova;
5. Organizația Internațională a Muncii, Moldova, coordonator național de proiect, Biroul ILO Europa Centrală și de Est, Violeta Vrabie;
6. GIZ Moldova, consilier politic principal - Consiliere politică economică pentru Guvernul Republicii Moldova, Olesea Ghedrovici;
7. Oficiul Național de Probațiune, specialist în achiziții publice, Irina Caras;
8. Președintele Fundației Est-Europene și directorul de țară al Fundației Eurasia din Moldova, Sorin Mereacre.

REFERINȚE LEGALE ȘI BIBLIOGRAFIE

1. Codul fiscal;
2. Legea Nr. 845 din 03-01-1992 cu privire la antreprenoriat și întreprinderi;
3. Legea Nr. 220 din 19-10-2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali;
4. Legea Nr. 86 din 11-06-2020 cu privire la organizațiile necomerciale;
5. Legea Nr. 60 din 30-03-2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități;
6. Legea Nr. 179 din 21-07-2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii;
7. Legea Nr. 436/2006 privind administrația publică locală;
8. Hotărârea Nr. 697 din 22-08-2014 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la reținerea impozitului pe venit din salariu și din alte plăți efectuate de către patron în folosul angajatului, precum și din plățile achitate în folosul persoanelor fizice care nu practică activitate de întreprinzător pentru serviciile prestate și/sau efectuarea de lucrări;
9. Hotărârea nr. 1165 din 28.11.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social;
10. Procesul-verbal nr. 1 din 23 iunie 2020 al Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social;
11. Raportul "Antreprenoriatul Social în R. Moldova, realități și perspective", elaborat de către Fundația Est-Europeană Moldova, 2013;
12. Raport de țară al R. Moldova "Economia socială în vecinătatea estică și în Balcanii de Vest", realizat cu sprijinul Comisiei Europene, 2018;
13. Raportul de analiză a situației actuale și a provocărilor în ceea ce privește dezvoltarea antreprenoriatului social, elaborat cu suportul GIZ Moldova, 2019;
14. Raport comparativ „Cadrul legal pentru economia socială și întreprinderile sociale” ECNL, PNUD, 2012.

Finanțat în cadrul Programului
EU4Youth al Uniunii Europene